

Komisja Europejska

Leader+ *Magazine*

W CENTRUM UWAGI
Przyszłość programu Leader

PL
6 • 2006

Leader+ Magazine

3 Jednym słowem

- Nowa polityka rozwoju obszarów wiejskich

4 Leader+ w akcji

- Svinø wskazuje kierunek
- Szlaki turystyczne dla całego regionu
- Wśród koron drzew
- Cooperativa La Fageda

8 W centrum uwagi:

- Od Leader I do Leader+ i dalej do osi Leader

13 Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich

- Belgia – Koordynacja kultury i rozwoju obszarów wiejskich w życiu wsi
- Niderlandy – Planowanie rozwoju po niderlandzku: opowieść o dwóch wsiach

18 Zwiększanie wartości produktów lokalnych

- Niemcy – W czołówce sektora drzewnego
- Grecja – Produkty lokalne o smaku ekologicznym

24 Najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych

- Finlandia – Wszystko czerwone: wioska Hiirijärvi
- Irlandia – Projekty rozwoju Castlecomer

31 Wykorzystanie nowej wiedzy specjalistycznej i technologii

- Francja – Współpraca przy budowie sieci grzewczej
- Austria – „T-guide” i jego historia: nawiązanie połączenia kulturalnego

37 Współpraca w rozwoju obszarów wiejskich

- Szwecja, Finlandia i Zjednoczone Królestwo – SISU: Małe wyspy przetrwania i zrozumienia (small islands for survival and understanding)
- Francja i Niemcy – Kultura orygniacka: początki sztuki w Europie

44 Kobiety i młodzież w Leaderze+

- Wywiad: Włochy – Wywiad z Angelą Ciliberti, kierownikiem LGD, Le Macine
- Zjednoczone Królestwo – Georgie Harris: biznes i projektowanie

50 Nowe państwa członkowskie

- Estonia – Wdrożenie środka typu Leader+

53 Wiadomości Leader+

- Seminarium Obserwatorium Leader+, Schruns, Austria – Najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych

Niniejsze czasopismo Komisji Europejskiej ma na celu ułatwienie dostępu społeczeństwa do informacji dotyczących inicjatywy wspólnotowej Leader+. Naszym celem jest rozpowszechnianie rzetelnych i aktualnych informacji. Jeśli zostaniemy powiadomieni o błędach, dołożymy wszelkich starań, aby je skorygować. Jednakże Komisja uchyla się od wszelkiej odpowiedzialności, jeśli chodzi o informacje zawarte w niniejszym czasopiśmie, mianowicie w zakresie danych finansowych związanych z opisanymi projektami, a w szczególności w odniesieniu do dopuszczalności wydatków. Dlatego też czytelnicy powinni zachować niezbędne środki ostrożności, zanim posłużą się tymi informacjami, które będą wykorzystywać na własną odpowiedzialność.

Nowa polityka rozwoju obszarów wiejskich

Mimo że pozostaje wiele do zrobienia w ramach programu Leader+, w tym w ramach projektów współpracy ponadnarodowej, naturalne jest jednak, że w miarę zbliżania się końca obecnego okresu programowania nasza uwaga skupia się w coraz większym stopniu na nadchodzącym okresie 2007–2013.

W dniu 20 lutego 2006 r. Rada ds. Rolnictwa przyjęła strategiczne wytyczne UE dotyczące rozwoju obszarów wiejskich – pięć miesięcy po przyjęciu rozporządzenia Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Wytyczne te określają podejście strategiczne oraz szereg priorytetów i opcji, które państwa członkowskie mogą wykorzystać w swoich krajowych planach strategicznych oraz w programach rozwoju obszarów wiejskich.

Na poziomie europejskim te strategiczne wytyczne ważne są także w odniesieniu do innych priorytetów UE, zwłaszcza w odniesieniu do celów zrównoważonego rozwoju uzgodnionych w Göteborgu oraz odnowionej strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Polityka rozwoju obszarów wiejskich umożliwiającą finansowanie wzrostu gospodarczego oraz tworzenie miejsc pracy ma ogromne znaczenie dla obszarów wiejskich, które w rozszerzonej Unii Europejskiej stanowią 90% jej terytorium. Tak więc Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), specjalny fundusz ustanowiony na mocy nowego rozporządzenia, stanie się jedynym źródłem finansowania w ramach przyszłej polityki rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013¹.

Teraz chciałbym zwrócić uwagę Państwa na niektóre zagadnienia dotyczące strategicznych wytycznych oraz ich związki z różnymi osiami w ramach EFRROW, w szczególności tam, gdzie inicjatywa Leader stała się częścią głównego programu, a mianowicie z osią 4 lub z „osią Leader”.

W ramach funduszu EFRROW polityka skupia się na trzech kluczowych obszarach: gospodarce rolno-spożywczej, środowisku naturalnym oraz szerzej pojętej gospodarce i ludności wiejskiej. z tego względu EFRROW określa trzy główne osie, których uzupełnienie stanowi „oś Leader” jako oś 4:

- Oś 1 – Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego
- Oś 2 – Poprawa środowiska naturalnego i terenów wiejskich
- Oś 3 – Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz poparcie dla różnicowania
- Oś 4 – Kształtowanie umiejętności lokalnych w zakresie zatrudnienia i różnicowania

Waga metody Leader została już wyraźnie pokazana w kontekście strategii rozwoju lokalnego, a i dla metody Leader+ można wskazać szereg przykładów. Przytoczone w niniejszym czasopiśmie analizy przypadków z Niderlandów, Belgii, Grecji i ze Szwecji pokazują, jak przy pomocy finansowania z Leader+ można tworzyć strategie rozwoju lokalnego oraz jak ich skutki mogą być odczuwane także w kolejnym okresie

¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20.9.2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Nikiforos Sivenas,
dyrektor, **Horzontalne**
aspekty rozwoju
obszarów wiejskich
– **Dyrekcja Generalna**
ds. Rolnictwa i Rozwoju
Obszarów Wiejskich
– **Komisja Europejska**

programowania. Jest to istotne, ponieważ wartość poprzednich inicjatyw Leader jako czynników rozwoju obszarów wiejskich ma strategiczne znaczenie dla powodzenia przyszłej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

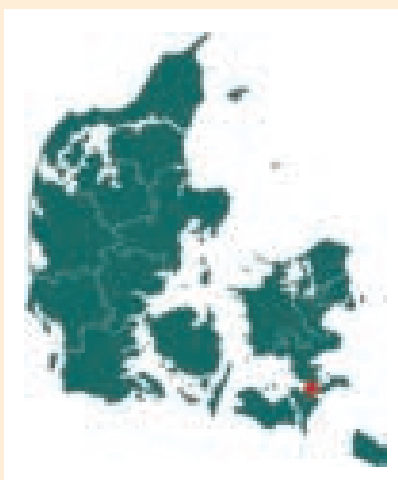
Uwzględnienie Leader ma zasadnicze znaczenie dla utrzymania umiejętności nabytych w trakcie realizacji kolejnych inicjatyw, zwłaszcza w zakresie: tworzenia partnerstw lokalnych, partnerstw publiczno-prywatnych, współpracy i innowacji oraz poprawy lokalnego zarządzania. W starych państwach członkowskich bogatym doświadczeniem dysponuje obecnie 893 lokalnych grup działania Leader+, z których wiele powstało jeszcze w trakcie realizacji poprzednich inicjatyw Leader. Dzięki odpowiednim wytycznym doświadczenie to może nadal stanowić cenny wkład w rozwój obszarów wiejskich w przyszłości oraz przynosić korzyści nowym podmiotom wiejskim w UE obejmującej 25 krajów. W związku z tym ważne jest, aby państwa członkowskie uwzględniły ten dorobek, opracowując strategie krajowe. Przykładowo zintegrowane podejście angażujące wszystkie podmioty wiejskie, czy to zajmujące się rolnictwem, leśnictwem, czy to lokalne przedsiębiorstwa, jak widzieliśmy, mogą w bardzo dużej mierze zwiększać zdolność regionu do czerpania zrównoważonych korzyści z jego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Jest to również ważne dla turystyki i świadomości ekologicznej, zwłaszcza w odniesieniu do energii odnawialnej oraz wysiłków podejmowanych w celu zapanowania nad zmianami klimatu.

Rzecz jasna, musimy także pamiętać o innych instrumentach wspólnotowych mających zastosowanie również do obszarów wiejskich, takich jak Fundusz Spójności, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rybołówstwa oraz nowa, rynkowo zorientowana WPR, które, w połączeniu z EFRROW mogą zapewnić związek między poziomem lokalnym a regionalnym. Do poszczególnych państw członkowskich należy zapewnienie efektywnego wykorzystania synergii pomiędzy dziedzinami polityki w swoich planach krajowych.

Nie mam zamiaru bagatelizować wyzwań, wobec których w nadchodzących latach staną europejskie obszary wiejskie. Jestem jednakże pewien, że wyzwaniom tym można podołać dzięki zasobom dostępnym dla wszystkich podmiotów związanych z rozwojem obszarów wiejskich, a także dzięki doświadczeniu, jakie wiele z nich zdobyło w trakcie realizacji inicjatyw Leader. Jestem również przekonany, że europejskie obszary wiejskie nadal będą odgrywać istotną rolę we wspieraniu Europy w osiągnięciu szerszych celów zrównoważonego wzrostu, tworzenia miejsc pracy i konkurencyjności, określonych w strategii lizbońskiej.

Svinø wskazuje kierunek

W ujęciu historycznym miejscowość Svinø koło Vordingborg i pozostałe terytorium Zelandii zawsze łączyły specyficzne stosunki, co wynika z faktu, że kiedyś były one fizycznie oddzielone. Obecnie tamtejsi rolnicy, działający we współpracy z organizacją Sjællandske Familielandbrug (Zelandzkie Rolnictwo Rodzinne), są pionierami

procesu, który integruje rolnictwo, przyrodę i środowisko z szerszym rozwojem obszarów wiejskich.

Dzięki finansowemu wsparciu z programu Leader+ rolnicy ze Svinø zyskali duży wpływ na zarządzanie krajobrazem kulturalnym regionu w przyszłości. Czterdziestu pięciu rolników, do których należy 3035 ha ziemi, założyło stowarzyszenie mające na celu stworzenie wspólnego planu ochrony środowiska i zarządzania dla okolicy. Stowarzyszenie stawia sobie za cel ustanowienie ogólnego, spójnego systemu ramowego, a także zapewnienie planów szczególnych dla każdej nieruchomości. Założeniem ogólnym jest pokazanie, że Svinø to nie tylko niepowtarzalne miejsce, ale także atrakcyjne i dynamiczne środowisko przyciągające nowych mieszkańców.

Prace stowarzyszenia pokazują, w jaki sposób rozwój obszarów wiejskich powinien być realizowany w praktyce oraz jak uwzględniać różne interesy w sposób korzystny zarówno dla przedsiębiorstw, jak i dla ludności. Rolnicy są świadomi, że w ich plany zaangażowany musi być ogół społeczeństwa oraz że jeżeli obszary wiejskie mają być rewitalizowane, to muszą stać się bardziej atrakcyjne dla większej części ludno-

ści. w ramach tego procesu tworzony jest duży system ścieżek spacerowych i jeździeckich o długości ponad 60 km.

Dzięki nowym inicjatywom, stanowiącym obecnie integralną część codziennego życia mieszkańców okolicy, projekt ten sprawił, że widoki Svinø na przyszłość są bardziej optymistyczne. Powodzenie Svinø we wprowadzaniu w życie kluczowych dla projektu koncepcji wpływu i odpowiedzialności zaowocowało przyznaniem stowarzyszeniu „Nagrody za inicjatywę” przez organizację Dansk Landbrug (Rolnictwo Duńskie).

Państwo członkowskie: Dania

Region: Storstrøms

Nazwa LGD: Falster, Moen i Południowa Zelandia

Całkowity koszt projektu: 87 860 euro

UE: 30 168 euro

Inne fundusze publiczne: 32 316 euro

Fundusze prywatne: 25 376 euro

Kontakt: Rikke Sønder

E-mail: rikke@sjfl.dk

Internet: www.sjfl.dk

Zdjęcie: duńska Jednostka Sieci Krajowej

Szlaki turystyczne dla całego regionu

Cele strategii rozwoju lokalnego opracowanej przez lokalną grupę działania Sviluppo Valli di Ponente, zlokalizowaną w regionie Ligurii, nad granicą francuską, są następujące:

- stworzenie sieci nietradycyjnego zakwaterowania;
- stworzenie tras tematycznych w oparciu o dziedzictwo przyrodnicze regionu i produkty lokalne;
- poprawa marketingowej sieci wsparcia lokalnych produktów;
- promocja regionu i produktów lokalnych;
- ekologiczna certyfikacja takich produktów, w tym kwiatów.

Teren działania LGD, pomimo bliskości wybrzeża, przejawia wiele cech typowych dla innych włoskich obszarów wiejskich, a mianowicie: migracja ludności, zarzucanie działalności rolniczej, ogólny brak możliwości zatrudnienia, niski poziom usług świadczonych miejscowej ludności i przedsiębiorstwom, słaba aktywność w zakresie tworzenia sieci kontaktów i współpracy.

W ramach inicjatywy Leader II utworzono już dwie trasy tematyczne w oparciu o produkty lokalne i typowe potrawy. Inicjatywa Leader+ umożliwiła ich ostateczne wdrożenie oraz integrację dwóch innych tras w ramach podejścia sieciowego, łączącego cztery różne trasy, a więc promującego cały region jednocześnie. Oznacza to, że po zakończeniu prac region będzie miał łącznie cztery trasy: trasę wina i oliwy, trasę zapachów i kolorów, trasę białych potraw (bazujących na skrobi i nabiale), trasę oliwy z oliwek. Inicjatywa Leader+ na kilka sposobów pomogła w promocji produktów typowych dla regionu, m.in. poprzez witrynę internetową, w której podano informacje o tym, gdzie można kupić takie produkty, oraz o certyfikacji ISO niektórych z nich.

Wspomniane szlaki, skupiające się na produktach lokalnych regionu i zasobach kulturowych, stanowią sposób na promocję turystyki, a oprócz tego mają za zadanie zwiększenie popytu na towary i usługi w regionie. Utworzenie tych tras nie przebiegało jednakże bezproblemowo i LGD przydało się doświadczenie z zakresu „najlepszych praktyk”, zdobyte

uprzednio przez podmioty, które opracowywały takie trasy tematyczne. Praktyki te obejmowały: wytyczanie tras, współpracę z administracją publiczną w zakresie koordynacji i wsparcia, umiejętność unikania powielania już dostępnych usług oraz współpracę między sektorem prywatnym a publicznym.

Państwo członkowskie: Włochy

Region: Liguria

Nazwa LGD: Sviluppo Valli di Ponente

Całkowity koszt projektu: 556 500 euro

UE: 167 000 euro

Inne fundusze publiczne: 167 000 euro

Fundusze prywatne: 222 500 euro

Kontakt: Dott. Dario Biamonti

E-mail: ponente.leader@uno.it

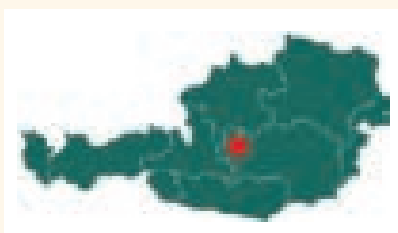
Internet: <http://www.galriviera.it/>

Zdjęcie: włoska Jednostka Sieci Krajowej

Wśród koron drzew

Od czerwca 2005 r. w ramach programu Leader+ w austriackim regionie Sauwald na granicy z niemieckim regionem Bawaria udostępniono dwa niezwykle szlaki

turystyczne, znane jako „trasy wśród koron drzew”. Wybrać można jeden z dwóch szlaków: pierwszy prowadzi przez młody las i osiąga wysokość 10 m nad powierzchnią ziemi, natomiast drugi ma długość 170 m (jest trochę dłuższy od pierwszego) i osiąga wysokość do 24 m. Trasa wśród koron drzew obejmuje różne elementy, w tym: wiszący most, suchą zjeżdżalnię o długości 60 m, drewniany labirynt, dwa „domki Tarzana” dające możliwość zakwaterowania (36 łóżek), lisią norę oraz dwa „zabezpieczone” miejsca, w których można ćwiczyć równowagę. Zainstalowano także system nagłaśniający, wzmacniający odgłosy lasu.

Pomijając oczywisty aspekt rozrywkowy, trasa wśród koron drzew ma również wartość edukacyjną. Szlak przyrodniczy pozwala zapoznać się z: biologią drzew, różnymi rodzajami drewna i ich gospodarczym wykorzystaniem, a także z przyrodniczym cyklem życia lasu.

Nad trasą wśród koron drzew pracowały różne grupy interesów współpracujące z miejscowym rolnikiem i znawcą budownictwa regionalnego, a także z innymi ekspertami. Za projekt odpowiada „Stowarzyszenie trasy wśród koron drzew” mające charakter niezarobkowy, które założono zgodnie z kryteriami zrównoważonego rozwoju. Trasa posiada innowacyjną konstrukcję drewnianą oraz wykorzystuje tradycyjne rzemieślnicze umiejętności miejscowych cieśli, co dodatkowo zwiększa wartość regionalną. W pierwszym sezonie, od czerwca do listopada 2005 r., projekt przyciągnął 162 000 osób, co znacznie wykroczyło poza oczekiwaną liczbę 25 000 zwiedzających. Pieniądze zarobione dzięki

zwiedzającym są już wykorzystywane w celu rozbudowy trasy.

Dotychczas projekt zapewnił pracę 17 kobietom w dziedzinach: gastronomii, utrzymania porządku, wycieczek z przewodnikiem i pobierania opłat. Liczba nowo stworzonych miejsc pracy prawdopodobnie wzrośnie w nadchodzącym sezonie ze względu na większe zapotrzebowanie na wycieczki z przewodnikiem oraz specjalną organizację zwiedzania grupowego.

Wielki sukces „trasy wśród koron drzew” był oczywisty jeszcze przed jej otwarciem. Już w trakcie budowy tysiące zwiedzających pojawiały się w lokalizacji trasy, co zapewniło szeroką reklamę przekazywaną z ust do ust. To, a także informacje w mediach krajowych i zagranicznych, sprawiło, że już na wczesnym etapie trasa wśród koron drzew była dobrze znana.

Państwo członkowskie: Austria

Region: Górna Austria

Nazwa LGD: Regionalverband Sauwald

Całkowity koszt projektu: 762 153 euro

UE: 299 464 euro

Inne fundusze publiczne: 185 512 euro

Fundusze prywatne: 277 177 euro

Kontakt: Thomas Mueller

E-mail: office@baumkronenweg.at

Thomas.mueller@sauwald.at

Internet: www.baumkronenweg.at

www.sauwald.at

Zdjęcie: LGD Sauwald

Cooperativa La Fageda

Projekt ten dotyczy prac spółdzielni La Fageda, założonej w 1982 r. i zrzeszającej 117 osób. Jej celem jest niesienie pomocy ludziom cierpiącym z powodu różnych zaburzeń umysłowych, co realizowane jest poprzez zapewnianie takim osobom pracy, czyli integrację społeczną, prowadzącą do poprawy jakości ich życia. Siedziba spółdzielni mieści się w rezerwacie przyrody obejmującym strefę wulkaniczną w regionie Garrotxa.

Działalność spółdzielni obejmuje cztery segmenty:

- mleczarnia – jeden z najważniejszych rodzajów działalności, gdzie produkuje się wysokiej jakości jogurt z mleka pochodzącego z własnej farmy. Produkcja wynosi około 2 mln jednostek miesięcznie. Zakład wykorzystuje nowoczesną technologię i jest akredytowany przez UE;
- farma mleczna z 225 sztukami bydła;
- ogród i szkółka, w których uprawiane są rośliny leśne i miejscowe, przeznaczone do wykorzystania w pracach nad ochroną lasów i w zalesianiu;
- ośrodek terapii zajęciowej, którego głównym celem jest społeczna integracja pacjentów oraz maksymalne podniesienie poziomu ich życia. Ten szczególny ośrodek rehabilitacji zajmuje się pacjentami z poważniejszymi zaburzeniami – sprawuje się tu opiekę nad około 40 pacjentami, których nie można zatrudnić przy innych rodzajach działalności. Osobom niezdolnym do prowadzenia normalnego życia codziennego zapewniono także blok mieszkalny. Z tego względu spółdzielnia oferuje szereg zajęć integracyjnych w weekendy i w okresach świątecznych.

Dzięki inicjatywie Leader+ nastąpiła znacząca poprawa jakościowa tych zajęć. Finansowanie wykorzystano na: prace budowlane i konstrukcyjne, takie jak zmiany wprowadzone w biurze i w centrum dla zwiedzających, a także na pewną ilość nowych mebli i wyposażenia, nowe urządzenia i sprzęt dla mleczarni i farmy, a także na zmianę polityki marketingowej poprzez udział w wydarzeniach lokalnych. Osobom dołączającym do spółdzielni zapewnia się szkolenie.

W ten sposób Leader+ pomógł zabezpieczyć istniejące miejsca pracy i stworzyć sześć nowych. Obecnie La Fageda zatrudnia łącznie 105 osób, z których 78 to niepełnosprawni, a pozostałe 27 to członkowie personelu.

Państwo członkowskie: Hiszpania

Region: Cataluña

Nazwa LGD: Fundación Privada Garrotxa Lider

Całkowity koszt projektu: 330 500 euro

UE: 49 575 euro

Inne fundusze publiczne: 49 575 euro

Fundusze prywatne: 231 350 euro

Kontakt: Cristobal Colón Palasi

E-mail: fageda@fageda.com

Internet: www.fageda.com

Zdjęcie: Ministerio de Agricultura Pesca y Alimentacion

W centrum uwagi

Od Leader I do Leader+ i dalej do osi Leader

John Bryden¹

Wprowadzenie

Reforma funduszy strukturalnych z 1987 r. wprowadziła koncepcję i praktykę „inicjatyw wspólnotowych”, która umożliwiła Komisji alokację specjalnych funduszy na środki o szczególnej wadze dla Wspólnoty. Leader (Liens entre actions de développement de l'économie rurale) to jedna z takich inicjatyw. Program Leader został ogłoszony przez Komisję dnia 19 marca 1991 r., po konsultacjach w 1990 r. Został bardzo dobrze przyjęty przez ludzi z kręgów zajmujących się rozwojem lokalnym w różnych krajach UE i bazował na udanych inicjatywach podejmowanych w Europie od lat 70. (w tym w niektórych krajach, które wówczas znajdowały się poza UE). Niemniej jednak niektóre ministerstwa państw członkowskich, a nawet niektórzy urzędnicy Komisji wykazywali czasem mniejszy entuzjazm, a część z nich w ogóle nie chciała się angażować.

Z biegiem czasu pole zainteresowania programem Leader ulegało zmianie, jednakże główne cechy programu do chwili obecnej podsumować można w następujący sposób:

- jest on „odgórny” w tym sensie, że jest to inicjatywa wspólnotowa (europejska);
- jest „oddolny” pod względem planowania i wykonywania decyzji;
- ma na celu znalezienie innowacyjnych i zintegrowanych lub wielosektorowych rozwiązań dla problemów wsi;
- reprezentuje podejście skoncentrowane na danej okolicy czy miejscu, z naciskiem na poziom sub-regionalny;
- wymaga lokalnego partnerstwa – lokalnej grupy działania, czyli LGD, obejmującej kluczowe dla rozwoju podmioty z sektora publicznego i niepublicznego;
- kładzie nacisk na tworzenie sieci kontaktów między LGD i na (początkowo ponadnarodową, obecnie krajową i ponadnarodową) współpracę;
- wykorzystał na poziomie lokalnym nowy instrument finansowania – mechanizm „globalnej dotacji”. Było to niezwykle ważne ze względu na zapewnienie finansowania „z góry” lub *ex ante* dla programu działania LGD, przy kontroli prowadzonej w drodze monitorowania i oceny *ex post*.

¹ John Bryden jest emerytowanym profesorem Uniwersytetu w Aberdeen w Szkocji oraz dyrektorem sieci politycznej UHL w Inverness. Jest także przewodniczącym międzynarodowej sieci wiejskiej oraz dyrektorem programowym The Arkleton Trust. Zaangażował się mocno w inicjatywy Leader I oraz Leader II i był koordynatorem grupy przyszłych perspektyw europejskiego obserwatorium Leader w latach 1995–2000. Uczestniczył w ogólnounijnej ocenie programu Leader I, a także współpracował przy ocenie programu Leader II w Szkocji i Irlandii.

Program Leader i koordynowany był przez DGVI (obecnie DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich), ale finansowany z trzech funduszy strukturalnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz z Sekcji Orientacji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR). W okresie od 1991 do 1993 r. przydzielono mu wydatki wspólnotowe wynoszące 400 mln ecu. Zatwierdzono łącznie 217 LGD programu Leader I, a finansowanie z UE wyniosło 450 mln ecu, co dało łączną inwestycję w kwocie 1115 mln ecu.

Kontynuacyjny program Leader II ogłoszono w lipcu 1994 r., z początkowym finansowaniem wynoszącym 1400 mln ecu na (dłuższy) okres 1994–1999. Zwiększono je potem do 1700 mln ecu. W ramach programu Leader II zatwierdzono ponad 1000 LGD, tym razem jako część programów krajowych i regionalnych.

Leader+, ogłoszony w 1999 r., przewidziany był jako program działania na 2000 r., a budżet przydzielony mu przez UE na lata 2000–2006 wynosił 2105,1 mln euro na okres siedmiu lat. Na grudzień 2004 r. liczba LGD zatwierdzonych w ramach programów krajowych i regionalnych wynosiła 893. Stan ten uwzględnił pozytywną ocenę *ex post* programu Leader I oraz ustalenie pozytywnych śródkresowych wskaźników dla programu Leader II, a także zdecydowane poparcie dla programu Leader jako kluczowego mechanizmu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, które wyrażono na konferencji w Cork w 1996 r.

Leader+ położył większy nacisk na: projekty zorientowane na jakość, trwałość wpływu, strategię tworzone w oparciu o wspólny element, które stanowią uzupełnienie głównych programów i są możliwe do przeniesienia na inny grunt, oraz działania zachęcające do tworzenia miejsc pracy. Program Leader+ mógł być także zastosowany na dowolnym obszarze wiejskim, w tym na obszarach znajdujących się poza regionami priorytetowymi, zdefiniowanymi w polityce strukturalnej i spójności.

W 2005 r. uzgodniono nowe środki, które miał sfinansować Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. W ustępie 50 rozporządzenia stwierdza się:

„Inicjatywa Leader, po przejściu przez trzy okresy programowania, osiągnęła poziom dojrzałości umożliwiający obszarom wiejskim wdrożenie podejścia Leader w szerszym zakresie w ramach głównego programowania rozwoju obszarów wiejskich. Z tego względu należy zapewnić przeniesienie podstawowych zasad podejścia Leader do programów budujących w swoich ramach specjalną oś oraz przedstawić

John Bryden

definicję lokalnych grup działania i środków, którym należy udzielić wsparcia, łącznie z możliwościami partnerstwa, wdrażaniem lokalnych strategii, współpracą, budowaniem sieci kontaktów i zdobywaniem umiejętności”.

Przejście od Leader I do Leader+

Szybki postęp realizacji programu Leader I był efektem ogólnie dużej swobody i względnie niskiego poziomu biurokracji, a także bardzo krótkiego okresu wdrożenia. Rozpoczęcie realizacji programu Leader II zajęło więcej czasu niż oczekiwano, gdyż wystąpiły problemy administracyjne, a także problemy z dopasowaniem finansowania. Wydaje się, że realizacja Leader+ była jeszcze powolniejsza. Przyjęto ogólny pogląd, według którego Leader II był mniej elastyczny niż Leader I¹. Jedyny wyjątek w tym zakresie stanowiły Niemcy. Wstępne badania nad programem Leader+, do których autor ma dostęp, sugerują, że LGD uważają ten program za jeszcze bardziej zbiurokratyzowany niż Leader II, ze względu na kontrolę sprawowaną przez ministerstwa oraz mniejszą swobodę podejmowania działań i decyzji przez

podmioty lokalne. Jednak ministerstwa preferują Leader II, ponieważ jest lepiej zdefiniowany pod względem celów i działań, a także ponieważ dotyczy jednego funduszu UE.

Finansowanie w ramach Leader I przeznaczone jest dla regionów objętych Celem 1 oraz Celem 5b, aczkolwiek, w celu eliminacji pewnych „problemów granicznych”, w pewnych okolicznościach kwalifikowały się także obszary przyległe.

Leader+ był inicjatywą jednofunduszową podlegającą wyłącznie gestii Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich Komisji Europejskiej, jednak nadal mógł finansować wydatki kwalifikujące się według zasad trzech poprzednich funduszy strukturalnych. Miał inny zakres kwalifikujących się działań oraz dążył zarówno do koncentrowania się na elementach kluczowych i grupach docelowych, jak i do wzmocnienia powiązań między programem Leader+ a pozostałymi programami regionalnymi UE, zwłaszcza objętymi celami 1 i 2 funduszy strukturalnych. Niemniej jednak wszystkie obszary wiejskie w UE mogły zakwalifikować się do programu Leader+.

Cztery tematy wskazane w programie Leader+ to:

- nowe technologie i wiedza specjalistyczna w zakresie konkurencyjności produktów i obszarów,

¹ Stało się to zupełnie jasne podczas Europejskiego sympozjum Leader w Brukseli w 1997 r. oraz po poprzedzającym je badaniu przeprowadzonym przez Europejskie Obserwatorium Leader, które przeanalizowałem wspólnie z Almu Buciegą. Niemal połowa LGD, które odpowiedziały na pytania ankiety, była zgodna, że biurokracja stanowiła główną przeszkodę w prawidłowej realizacji i wdrożeniu programu.

- jakość życia na obszarach wiejskich,
- zwiększanie wartości produktów lokalnych,
- najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych.

W programie Leader+ jako priorytetowe grupy docelowe wskazano także kobiety i młodzież.

Leader traktował lokalną ludność jako główny atut obszarów wiejskich, a cechą wyróżniającą projekty realizowane w jego ramach było oparcie się na ludziach mieszkających w obszarach wiejskich oraz na ich umiejętnościach ustalania, co najlepiej pasuje do ich środowiska, kultury, tradycji pracy i umiejętności. Dlatego też kluczowymi koncepcjami programu Leader były: rozwój samopomocy w celu zapewnienia ludziom umiejętności zarządzania projektami i ich planowania, współfinansowanie zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich, np. w sektorze turystyki, rzemiosła i marketingu rolnego, a także realizacja polityki tożsamości w celu wzmocnienia wizerunku obszarów. Pierwsze dwa środki są wprawdzie dość oczywiste, ostatni jednak wynikał ze świadomości, że wiele tradycyjnych wartości oraz kultura obszarów wiejskich były zagrożone. W ujęciu bardziej pozytywnym – wynikało to także ze świadomości, że w Europie rozwijają się nowe rynki niszowe, co można wykorzystać dla dobra obszarów wiejskich i ich mieszkańców.

W ramach programów Leader I i II finansowane mogły być trzy rodzaje środków. Po pierwsze, wsparcie techniczne rozwoju obszarów wiejskich, w tym szkolenia i pomoc w zakresie: zatrudnienia, agroturystyki, małych przedsiębiorstw, przedsiębiorstw rzemieślniczych, usług lokalnych i marketingu rolnego. Po drugie, środki mające na celu wyposażenie grup programu Leader, które miały składać się z lokalnych partnerstw na obszarach wiejskich. Po trzecie, środki zapewniające na poziomie UE sieć łączącą poszczególne grupy Leader. Stała się ona znana jako Europejskie Obserwatorium Leader, które prowadziło ponadnarodowe seminaria dotyczące zagadnień kluczowych dla grup Leader i innych, stymulowało projekty współpracy ponadnarodowej, publikowało wielojęzyczne czasopismo Leader i regularny biuletyn, a także opracowało szereg wytycznych dla grup Leader, z których wszystkie były dostępne za pośrednictwem powszechnie odwiedzanej strony internetowej.

Po pewnych opóźnieniach Obserwatorium Leader+ kontynuowało te prace przez: stymulowanie wydarzeń, publikacje i wymiany, a także odnowienie strony internetowej.

Niektóre kluczowe innowacje i sukcesy Leader

Leader i był pierwszym znaczącym eksperymentem Komisji Europejskiej z endogenicznym lub oddolnym rozwojem obszarów wiejskich. Został wprowadzony w czasie, kiedy w wyniku upadku ZSRR w powszechnym odczuciu nasilał się proces globalizacji, zarówno w ramach rzeczywistości politycznej, jak i w ramach alternatywnego modelu organizacji społecznej i gospodarczej. Dla obszarów wiejskich w tym okresie kluczową kwestią praktyczną było: Jak wyjść

poza postrzeganie globalizacji jako zbioru zagrożeń i możliwości oraz ocenić, jak optymalnie realizować strategię rozwoju obszarów wiejskich w oparciu o relacje między tym, co lokalne, i tym, co globalne.

Jak w 1994 r. zauważyli autorzy akademicy Peck i Tickell, najpospolitszą reakcją taktyczną na globalizację w obszarach lokalnych była „sprzedaż lokalnego globalnemu” poprzez konkurencyjne strategie przyciągające coraz bardziej mobilne inwestycje (publiczne i prywatne). Takie strategię typu „zniszcz sąsiada” (mające na celu osiągnięcie przewagi kosztem drugiej strony) były w coraz większym stopniu skazane na niepowodzenie, a podmioty zajmujące się rozwojem obszarów wiejskich wyciągnęły wniosek, że przewaga konkurencyjna „ich” obszaru wiejskiego zależy coraz bardziej od mniej mobilnych i mniej namacalnych zasobów zakorzenionych na poziomie lokalnym, co oznaczało, że powinno się je chronić przed konkurencją globalną. Z analizy dowolnego projektu wspieranego przez Leader w latach jego funkcjonowania wynika, że sam Leader stał się zasadniczym środkiem rozwoju, poprawy i komercjalizacji takich „mniej mobilnych” zasobów. Uwidacznia to dowolna innowacyjna akcja lokalna przedsięwzięta w ramach programu Leader Komisji Europejskiej, jakich wiele opisano m.in. w czasopiśmie Leader Magazine¹.

Szczególnie ważne są projekty programu Leader, które: wzmacniają tożsamość lokalną i poczucie własnej wartości (kapitał kulturalny), np. poprzez rozwój regionalnych produktów i lokalnych marek, łączą lokalne sektory poprzednio rozdzielone, takie jak rolnictwo i turystyka, komercjalizują zasoby kulturalne i przyrodnicze, takie jak rezerwy przyrody i festiwale kulturalne, znajdują nowe zastosowania technologii informacyjnych i komunikacyjnych, oraz ożywiają lokalne umiejętności, takie jak sztuknictwo czy budownictwo z kamienia, i wiążą je ze szkoleniem młodzieży lub z turystyką². Zasadniczo wiele projektów realizowanych w ramach programów Leader I, II i Leader+ pomogło wzmocnić kapitał społeczny, kapitał kulturalny, kapitał środowiskowy oraz lokalny kapitał wiedzy, z których wszystkie okazały się mniej namacalnymi zasobami prowadzącymi do wyższych dochodów i lepszej jakości życia w tych spośród obszarów wiejskich UE, którym się bardziej powiodło³.

¹ W ramach programu Leader II Europejskie Obserwatorium Leader stworzyło katalog 80 analiz przypadków innowacyjnych działań w różnych obszarach wiejskich Unii Europejskiej (Europejskie Obserwatorium Leader, 1996).

² Analizy przypadków, które badałem wspólnie z Shirley Dawe na potrzeby seminarium OECD w 1998 r., były pogrupowane w pięć kategorii: metodologia, środowisko, produkty lokalne, nowe rodzaje działalności, nowe usługi i turystyka.

³ Potwierdza to zrealizowany w ramach czwartego programu ramowego UE projekt „Dynamika obszarów wiejskich” (Dynamics of Rural Areas – DORA), porównujący obszary wiejskie, które odniosły większy czy mniejszy sukces w ośmiu regionach czterech krajów UE w latach 1999–2001. Patrz Bryden J. i Hart J.K. (2004), A New Approach to Rural Development in Europe: Germany, Greece, Scotland and Sweden (Nowe podejście do rozwoju obszarów wiejskich w Europie: Niemcy, Grecja, Szkocja i Szwecja). The Edwin Mellen Press.

Niektóre z kluczowych kwestii, jakie wystąpiły dotychczas w związku z programem Leader

Oto niektóre z kwestii, jakie wystąpiły podczas różnych programów Leader:

1. Charakter i sukces partnerstw lokalnych. Partnerstwa spełniają kilka funkcji: organizacja lokalnych zasobów finansowych, ludzkich i wiedzy, integracja lub łączenie sektorów, angażowanie podmiotów publicznych i niepublicznych we wspólne przedsięwzięcia, opracowywanie nowych sposobów pracy, budowa kapitału społecznego poprzez sieci kontaktów i zaufanie. Różne kraje mają różne historie w zakresie praktyki rozwoju lokalnego i działania partnerstw. Nie można zatem oczekiwać, że doświadczenia LGD będą takie same w całej Unii Europejskiej. Kwestią o szczególnym znaczeniu było zapobieżenie przechwyceniu programu przez najbardziej wpływowe grupy i wykorzystanie go do umocnienia *status quo*¹.

2. Co w praktyce oznacza koncepcja innowacji. Na początku wytyczne dotyczące tego, co stanowi projekt innowacyjny lub co rozumie się przez innowację, były ograniczone. Niemniej jednak wyjaśnieniu koncepcji innowacji na użytek LGD poświęcono specjalne wydanie czasopisma „Leader Magazine”. Argumentowano w nim, że koncepcja podejścia oddolnego do rozwoju, oparta na pomysłach miejscowej ludności, sama w sobie była innowacyjna („Leader Magazine” nr 7, 1994 i „Leader+ Magazine” nr 5, 2006). Określono to mianem „metody innowacyjnej” i utrzymywano, że prowadzi ona do wielu innowacyjnych projektów. W jednym z przykładów twierdzono, że „ponowne wprowadzenie tradycyjnych umiejętności stanowi innowacyjne działanie kilku grup programu Leader”. Może to sprawiać wrażenie sprzeczności i ilustruje problem zdefiniowania tego, co innowacyjne.

3. Koncepcja zaangażowania społeczności również wymagała wyjaśnienia. W pierwszym wydaniu czasopisma Leader magazine stwierdzono, że...

„[...] jeżeli projekt w ramach programu Leader ma odnieść sukces, to musi sprostać zasadniczemu wyzwaniu zaangażowania społeczności lokalnej i zapewnienia, aby był to integralny element wszystkich etapów rozwoju projektu” („Leader Magazine” nr 1, 1992).

Także pod tym względem rzeczywiste doświadczenia w terenie różniły się zależnie od charakteru partnerstwa LGD i kontekstu, w którym ono działało. W niektórych przypadkach dotychczasowe doświadczenia z zaangażowaniem

społeczności były ograniczone i potrzebne były wytyczne dotyczące sposobów jego osiągnięcia.

4. Pozostałymi celami Leadera były: możliwość przenoszenia i budowa sieci kontaktów. Pierwszy cel dotyczył możliwości realizacji w innych częściach Europy projektów, które odniosły sukces na jednym z obszarów wiejskich. Wprawdzie cel ten odzwierciedlał fakt, że obszary wiejskie borykają się z szeregiem podobnym problemów, nie uwzględniał jednak zróżnicowania kontekstu społecznego, politycznego i ekonomicznego w poszczególnych obszarach wiejskich. Kolejna trudność związana z tą koncepcją polegała na tym, że zarówno do ustalenia, czy dany projekt odniósł sukces, jak i do przeniesienia go na inny grunt wymagała ona nierealistycznie długiej skali czasowej. Koncepcja budowy sieci kontaktów implikowała dzielenie się wiedzą i doświadczeniem, dlatego też była powiązana z koncepcją możliwości przenoszenia. Stanowiło to przedmiot szczególnej troski jednostki koordynującej program Leader oraz indywidualnych działań doraźnych samych grup.

5. Niektórzy krytycy argumentowali, że w rezultacie ogólne cele programu Leader były raczej niedookreślone, co znalazło odbicie w niektórych spośród wspieranych projektów. Jaśniejsza definicja celów programu Leader mogła zapobiec błędnym oczekiwaniom i zapewnić, aby wszyscy uczestnicy angażowali się z podobnych powodów, wiązałyby się ona jednakże z mniejszą elastycznością pod względem reagowania na innowacyjne projekty i różne konteksty, co ma podstawowe znaczenie dla filozofii wspierania inicjatyw oddolnych.

Przyszłość programu Leader

Jak dotąd nie jest jasne, w jaki sposób państwa członkowskie wdrożą rozporządzenie EFRROW na poziomie lokalnym². Przyjmuje się, że w niektórych przypadkach zgodne z rozporządzeniem EFRROW działania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich wzdłuż wszystkich lub części osi 1–4 realizowane będą poprzez „podejście Leader”, oznaczające lokalne partnerstwo na rzecz rozwoju, gdyż tylko w ten sposób można zorganizować wystarczające finansowanie i aktywizację na poziomie lokalnym³. W pozostałych przypadkach poprzez „podejście Leader” wdrażane będą tylko osie 3 i 4. Wydaje się, że w jeszcze innych „podejście Leader” zostanie przyjęte tylko w odniesieniu do osi 4. Co więcej, nie jest szczególnie jasne, w jaki sposób państwa członkowskie zinterpretują „podejście Leader”. Co najmniej w niektórych przypadkach przewiduje się włączenie programu Leader do głównego nurtu, co wydaje się oznaczać wchłonięcie go przez ogólne programy dotyczące gospodarstw rolnych lub

¹ Malcom Moseley i jego współpracownicy z projektu PRIDE przeanalizowali doświadczenia partnerstw w ośmiu krajach UE, z których wiele było LGD. Patrz Moseley i in. (2003), Local Partnerships for Rural Development (Lokalne partnerstwa dla rozwoju obszarów wiejskich). CABI.

² Finlandia jednakże sfinalizowała już swoją strategię rozwoju lokalnego na lata 2007–2013.

³ Rozporządzenie stanowi jasno, że „podejście Leader” obejmuje co najmniej lokalne strategie rozwoju obszaru na poziomie niższym niż regionalny, lokalne partnerstwa publiczno-prywatne, oddolne podejście z kompetencjami decyzyjnymi po stronie lokalnych grup działania w sprawie opracowywania i wdrażania lokalnych strategii rozwoju, wielosektorowe projektowanie i wdrażanie strategii, wdrażanie podejść innowacyjnych, wdrażanie projektów współpracy, tworzenie sieci partnerstw lokalnych. *Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* L 277/25 z 21.10.2005.

skomplikowane kontrakty dotyczące gospodarowania gruntami. W pozostałych przypadkach LGD pozostaną jednak głównymi narzędziami wdrożenia, zorientowanymi na tradycyjnie mocne strony programu Leader – wspieranie działań zbiorowych, działań międzysektorowych oraz nowych zastosowań dla wiejskich dóbr publicznych, z których większość znajduje się poza gospodarstwami rolnymi, oraz ogólne angażowanie znacznie szerszych grup podmiotów wiejskich. W czasie, w którym powstaje niniejszy tekst, w większości państw członkowskich nadal prowadzone są konsultacje w sprawie projektów programów rozwoju obszarów wiejskich, znajdują się więc one na wczesnym etapie rozwoju.

Nadrzędnym aktem prawnym jest rozporządzenie o Europejskim Funduszu Rolnym na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), określające cztery osie, o których mowa powyżej.

Każdej z tych osi przydzielone muszą zostać co najmniej minimalne odsetki ogólnego finansowania, przy czym dla osi 3 minimum wynosi 10%, a dla osi 4 jest to 5%. Niestety, część państw członkowskich planuje przydzielenie jedynie minimalnego finansowania osi 3, najważniejszej dla wdrożenia horyzontalnej osi Leader.

Osobiście mam nadzieję, że większość skorzysta z tej okazji, aby wzmocnić lokalne partnerstwa lub LGD poprzez umożliwienie im zaplanowania i wdrożenia przynajmniej osi 2–4, a optymalnie także osi 1, na poziomie lokalnym. W ten sposób pewna masa krytyczna działalności i finansowania może zostać przeniesiona na poziom lokalny, działania mogą zostać bardziej zintegrowane i połączone, a miejscowa ludność i organizacje mogą mieć rzeczywisty wpływ na to, jak ustalone są priorytety działań i wydatków w ramach filaru drugiego wspólnej polityki rolnej. Wzbudziło to zastrzeżenia przede wszystkim ze strony niektórych biurokracji, niechętnych do przekazywania prawdziwej władzy i uprawnień decyzyjnych na poziom niższy od regionalnego oraz zaniepokojonych swoimi obowiązkami związanymi z filarem drugim, a także ze strony grup interesów i krajowych organizacji pozarządowych, które nie są reprezentowane i chcą zachować jak największy wpływ na ustalanie priorytetów w ramach filaru drugiego. Niemniej jednak Leader jest jednym z głównych przykładów inicjatyw Unii Europejskiej, które dotarły na poziom lokalny i do ludności zamieszkującej takie obszary, a zarazem połączyły rolnictwo, branżę żywnościową, rozwój lokalny, ochronę środowiska i jakość życia, a bardzo ważne jest, aby o tym pamiętać w czasach, kiedy Unia jest politycznie krucha. Niewiele in-

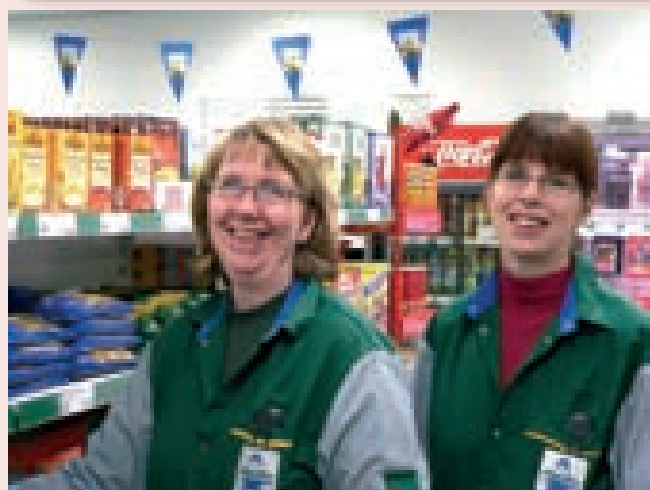
nych programów UE zdołało wytworzyć takie powiązania, a co za tym idzie osiągnąć tak powszechne poparcie.

Mam również nadzieję, że Leader może powrócić do korzeni pod względem elastyczności, skali geograficznej i ludnościowej oraz pola dla innowacyjnych działań. W im większym stopniu tematy i działania takie są ściśle definiowane na szczeblu centralnym, tym mniejszą swobodą innowacji dysponują LGD. Im większe stają się obszary objęte projektami Leader, tym słabszy jest ich związek z lokalną ludnością i instytucjami. Niektóre obszary Leader+ są po prostu zbyt duże, by mogły mieć znaczenie dla lokalnej ludności i jej tożsamości. Równie ważne jest zaznaczenie, że Leader skupiał się przede wszystkim na mniej namacalnych efektach, co często opisywane jest jako „kształtowanie umiejętności lokalnych”, oraz że bezpośrednie rezultaty pod względem zatrudnienia niekoniecznie są przewidywane ani osiągane. Efekty kształtowania umiejętności lokalnych są szczególnie istotne dla słabszych obszarów wiejskich oraz dla nowych państw członkowskich.

Od 1991 r. Leader osiągnął wiele, zwłaszcza pod względem mniej ewidentnych efektów, których zmierzenie jest trudne, ale nie niemożliwe. Osiągnięć tych dokonano przy wykorzystaniu bardzo niewielkiej części środków wydanych na rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich oraz funduszy strukturalnych. Tak więc obecny budżet Leader+ wynosi około 300 mln euro rocznie, przy czym dla porównania łączny budżet środków przeznaczonych na WPR to ponad 54 mld euro w 2006 r., a budżet operacji strukturalnych wynosi niemal 40 mld euro rocznie. Innymi słowy, fakt, że Leader pochłania tylko około jednej trzeciej jednego procenta budżetu UE przeznaczonego dla rolnictwa i operacji strukturalnych, czyni jego osiągnięcia tym bardziej godnymi uwagi.

Poza tym wpływ Leadera objął także polityki krajowe, takie jak PRODER w Hiszpanii i POMO w Finlandii, które przyjęły podejście Leader. Jeżeli Leader nie jest „polityką rozwoju obszarów wiejskich”, to z pewnością wpływa na sposób myślenia o „koordynacji horyzontalnej” na poziomie lokalnym i regionalnym nie tylko w UE, ale także w krajach OECD i innych.

POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA NA OBSZARACH WIEJSKICH

Miejsce, gdzie kobiety spotykają się, by omawiać działania lokalne

BELGIA

Koordinacja kultury i rozwoju obszarów wiejskich w życiu wsi

Spółeczności lokalne tworzą wspólną platformę zapewniającą spójność kulturową na poziomie regionalnym oraz długoterminową strategię mającą na celu poprawę jakości życia.

Wprowadzenie

Teren objęty zasięgiem działania lokalnej grupy działania (LGD) De la Botte znajduje się w południowej części prowincji Hainaut, na zachodzie Regionu Walonii. Cztery z jego pięciu gmin znajdują się przy granicy z Francją. Obszar składa się głównie z lasów i pastwisk, a lokalną społeczność tworzy około 30 tys. mieszkańców, zamieszkujących małe wioski, zwykle o zabudowie skupionej w centrum i rozciągającej się na zewnątrz w małych, bardziej oddalonych grupach domostw.

LGD tego obszaru, znana jako Botte du Hainaut, zajęła się innowacyjnym aspektem Leader+, realizując projekt rozwojowy skupiający się na kulturze. W ramach LGD projekt kulturalny powołały trzy podmioty kulturalne uznane przez Wspólnotę Francuską Belgii¹: ośrodki kulturalne Chimay, Momignies i Sivry-Rance. W przeszłości projekty kulturalne realizowano indywidualnie, niekoniecznie biorąc pod uwagę inne projekty i bez definitywnej bazy terytorialnej.

Obecnie, dzięki finansowaniu Leader+, LGD zrealizowała projekt mający na celu poprawę jakości życia osób mieszkających w społecznościach wiejskich regionu poprzez wdrożenie regionalnej strategii rozwoju kulturalnego. Projekt ten wiązał się z wyraźną zmianą w myśleniu i podejściu do spraw kultury, w szczególności ze strony lokalnych instytucji, podczas gdy wśród ludności już wcześniej istniała silna tożsamość regionalna.

¹ Rząd Wspólnoty Francuskiej odpowiada w szczególności za kulturę i edukację.

Określenie kierunków działania

Określając podejście do spraw kultury, w projekcie musiano uwzględnić: brak w pełni rozwiniętej sieci komunikacyjnej, odległe położenie grup docelowych w porównaniu z istniejącą infrastrukturą społeczno-kulturalną, fakt, że miejscowe kobiety tradycyjnie odizolowane były od sceny społecznej, kulturalnej i zawodowej oraz że młodzież ma problemy z akceptacją lokalnej tożsamości kulturowej.

W rezultacie w celu uporania się z tymi zróżnicowanymi zagadnieniami określono trzy linie działania:

- Pierwsza linia działania, mająca zasadnicze znaczenie dla całości projektu oraz zapewniająca podstawy pozostałym dwóm liniom działania, to utworzenie systemu koordynacji kulturalnej. Ten stosowany na poziomie lokalnym system ma na celu opracowanie spójnej polityki kulturalnej obejmującej wszystkie prace poszczególnych centrów kulturalnych. Obejmował on: promowanie ekspresji i twórczości, doskonalenie dziedzictwa kulturowego oraz zapewnianie możliwości dalszej edukacji itd. Wynikające z tego konsultacje przyczyniają się do lepszej wymiany informacji, wiedzy specjalistycznej i dobrych praktyk.
- Druga linia działania dotyczy zwiększania wartości i współdziałania w akcjach inicjowanych przez ruchy kobiece na poziomie niższym od regionalnego. Odnosi się to do inicjatyw skupiających się wokół Międzynarodowego Dnia Kobiet, 8 marca każdego roku.
- Ostatnia linia działania dotyczy mobilizacji młodzieży i poprawienia jej wiedzy o środowisku. Wymaga to współpracy na platformie instytucji stawiających sobie cele o charakterze społecznym, takich jak stowarzyszenia o charakterze niezarobkowym i ruchy młodzieżowe. Działając wspólnie i w oparciu o jasno określone i szczegółowe obserwacje, opracowano projekt na rzecz mło-

Mobilizacja młodzieży wokół wspólnego celu

dzieży w wieku od 15 do 25 lat. Celem projektu jest podniesienie świadomości oraz poczucia odpowiedzialności młodych ludzi w odniesieniu do ich działań.

Partnerstwo

Partnerstwo zostało sformalizowane przy stałym zaangażowaniu liderów kulturalnych, zapewniających wsparcie doradne i metodologiczne przez cały czas trwania projektu. Współpraca między partnerami jest także postrzegana jako mająca strukturę sztafetową na poziomie lokalnym. Wiąże się to z: mobilizacją grup lokalnych, rozpowszechnianiem informacji, promowaniem i monitorowaniem spotkań oraz koordynacją grup roboczych.

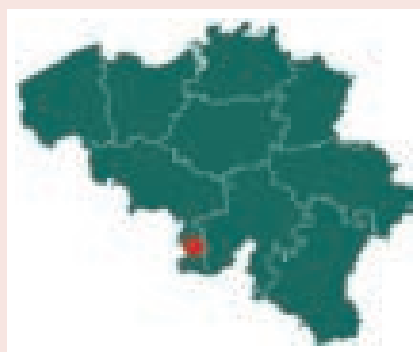
LGD zapewnia otwartą przestrzeń, w której aspekty kulturalne mogą być formalizowane między partnerami prywatnymi i publicznymi. Daje to mieszkańcom regionu możliwość omówienia swoich aspiracji kulturalnych, zarazem jednak wymaga stałej świadomości i zaangażowania jednostek. Formalny wymóg organizacji LGD¹ w formie stowarzyszenia o charakterze niezarobkowym pomaga utrzymać równowagę między sektorem „publicznymi” i „prywatnym”, co z kolei podnosi poziom lokalnej i kulturalnej demokracji.

Na początku podmioty kulturalne dodały, w odniesieniu do swoich działań w ramach programu Leader, klauzulę konsolidującą ich partnerstwo i pozwalającą im kontynuować działalność po zakończeniu okresu objętego bieżącym programem. Organizacja ta funkcjonować będzie więc nawet po zakończeniu Leader+.

Zaangażowanie kobiet w rozwój obszarów wiejskich

Drugi projekt zarządzany przez tę samą LGD ma na celu pomoc kobietom w przezwyciężeniu izolacji, utrzymanie dobrobytu i, co za tym idzie, poprawę jakości ich życia. Wiąże się to z zapewnieniem miejsca spotkań i wymiany doświadczeń oraz ułatwieniem im niesienia sobie nawzajem pomocy w zakresie rozwoju osobistego.

Opracowano inicjatywy dotyczące spraw kobiet i będące odpowiedzią na ich oczekiwania i aspiracje, w tym: spotkania tematyczne, warsztaty kreatywności itd. LAG dokłada także szczególnych starań, aby zwiększyć świadomość zagadnień zewnętrznych, organizując „wycieczki krajoznawcze”, pozwalające poznać rzeczywistość, w jakiej funkcjonują kobiety w innych regionach i za granicą. Wydawana jest także gazeta, redagowana i rozpowszechniana przez kobiety, poświęcona trudnościom, z jakimi borykają się kobiety pracujące w środowisku wiejskim.

Państwo członkowskie: Belgia

Region: Walonia

Nazwa LGD: Botte du Hainaut

Ludność: 29 285

Powierzchnia: 54 km²

Całkowity koszt projektu: 187 400 euro

UE: 84 330 euro

Inne fundusze publiczne: 84 330 euro

Fundusze prywatne: 18 740 euro

Czas trwania projektu: styczeń 2004 – grudzień 2007

Kontakt: Anne Meesen

Adres: Place Albert 1er, 38, B-6440 Froidchapelle

Telefon: +32 60 411 407

Faks: +32 60 412 435

E-mail: galdebotte@skynet.be

Zdjęcia: LGD Botte du Hainaut

¹ Dotyczące LGD zobowiązanie zorganizowania się w postaci podmiotów prawnych.

Planowanie rozwoju po niderlandzku: opowieść o dwóch wsiach

Zastosowanie metod Leader+ jako podstawy integracji planów rozwoju obszarów wiejskich na poziomie lokalnym i regionalnym zapewnia mieszkańcom wsi większy wpływ na to, jak chcą żyć.

Wprowadzenie

W ostatnim czasie obywatele i organy rządowe starały się znaleźć nowe sposoby współpracy. Przedstawiciele rządu próbowali różnych metod angażowania ludzi w procesy decyzyjne na poziomie lokalnym, natomiast społeczności szukały nowych sposobów zwiększenia swojego wpływu w sprawach obszarów, które zamieszkują.

Teraz dzięki wsparciu LGD Oost Drenthe, zorganizowanej w ramach Leader+, mieszkańcy wiosek prowincji Drenthe stworzyli plany rozwoju swoich miejscowości, dzięki czemu mają więcej do powiedzenia w sprawach lokalnych, które mają wpływ na jakość ich życia. Plany te obejmują zagadnienia, w przypadku których zmiany są potrzebne lub nie, oraz dotyczą nie tylko samej wioski, ale też jej okolicy. Są one doskonałym przykładem planowania oddolnego, które przyniosło rzeczywiste skutki w zakresie tworzenia polityki regionalnej.

Uwzględnienie podejścia oddolnego

Ogólnie przyjmuje się, że mieszkańcy wsi najlepiej rozumieją problemy obszarów, w których żyją, i mają najlepszą ich wizję. Co więcej, poproszeni o wskazanie swojego lokalnego terytorium często zgadzają się co do parametrów definiujących obszar, w którym żyją. Parametry te zwykle mają związek ze środowiskiem naturalnym, na które, w ogólnym odczuciu, mają pewien wpływ, dysponują pewną wiedzą o nim, która może być zupełnie odmienna od tej w oficjalnym, urzędowym ujęciu. Wioska jest także rezerwuarem lokalnej wiedzy o czynnikach społecznych, kulturalnych i gospodarczych. Wiedza taka, wykorzystana w lokalnym planie działania, ma ogromny potencjał regeneracji społeczności wiejskich.

W tym projekcie Leader+ LGD Oost-Drenthe zdołała zainspirować mieszkańców wioski Buinen do udanego stworzenia

planu rozwoju swojej miejscowości. W pracach nad tym planem pomagała im profesjonalna organizacja. Stosowano różne metody uczestnictwa, ludzi proszono, aby opowiedzieli o tożsamości swojej wioski, skupiając się na mocnych i słabych stronach. Metody te obejmowały spotkania w domach mieszkańców i wspólne wycieczki mające na celu zrobienie zdjęć pokazujących, które aspekty ich wsi i otaczającego środowiska były dla nich ważne, które wymagały zmian, a które nie. W oparciu o wiedzę i wizje mieszkańców wsi opracowano plan przewidujący m.in. poprawę bezpieczeństwa na drogach, poprawę wyglądu wsi oraz stworzenie ośrodka wiejskiego.

Wyzwanie rozwoju lokalnego

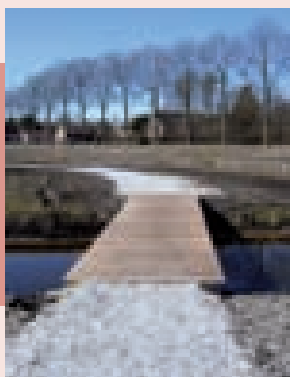
Jednym z głównych wyzwań, jakim musiał poddać ten projekt, było połączenie lokalnych planów działania mieszkańców wsi z planowaniem polityki regionalnej na poziomie gminnym i regionalnym. Często zdarza się, że plany takie nie zostają uwzględnione na poziomie regionalnym, ponieważ napisane są w niewłaściwy sposób (nieurzędowym językiem), zawierają nierealistyczne pomysły lub po prostu nie mają wsparcia polityków. Tak więc wyzwaniem jest stworzenie planu działania dla wioski w taki sposób, aby uwzględniły go ogólne struktury administracyjne i polityczne.

W Drenthe proces nie zakończył się w momencie, kiedy spisano „życzenia” społeczności. Jedną z mocnych stron tego konkretnego planu działania dla wioski było to, że od samego początku zaangażowani w nie byli przedstawiciele samorządu lokalnego i regionalnego. Okazało się, że był to klucz do sukcesu. Mieszkańcy wioski Buinen mieli możliwość wyjaśnienia, dlaczego chcą odnowić starą przystań w centrum, a następnie planiści mogli wyjaśnić, w ramach których regulacji mogło to być możliwe. Dzięki tej współpracy projekty zaproponowane przez mieszkańców mogły

Odnowiona przystań jest gotowa do użytku

Nowy most ułatwia dojazd do wsi

Miejscowe dzieci mają wpływ na rozwój lokalny

być powiązane ze środkami, które chciał wdrożyć samorząd lokalny i regionalny. Efektem było spójne dopasowanie planów i budżetów, wiążące się z zainwestowaniem w małą wioskę, zamieszkaną przez zaledwie 800 osób, kwoty 2,7 mln euro. Oznaczało to naprzykład, że dzięki kilku projektom Leader+ wioska Buinen była w stanie odbudować małą przystań, która kiedyś zapewniała utrzymanie jej mieszkańcom, wykorzystać ją do celów turystycznych, takich jak spływy kajakowe, a także stworzyć zbiornik retencyjny. Ponadto poprawiono wygląd wioski, sadząc drzewa oraz instalując tradycyjne oświetlenie ulic.

Szablon regionalny

Powodzenie projektu w Buinen nie pozostało niezauważone przez samorząd regionalny. Prowincja Drenthe od tego czasu włączyła koncepcję planu działania dla wioski jako oficjalny element do swoich procedur planowania przestrzennego. W rezultacie inne wioski w prowincji opracowują teraz podobne plany. W innym projekcie Leader+, zwanym „Nowy styl rozwoju obszarów wiejskich”, trzy wioski przygotowały plany rozwoju, a dwie inne opracowały własne Wiejskie programy działania+ (gdzie „+” oznacza, że uwzględniony zostanie także obszar wokół wioski).

Jedną z tych wiosek jest Zuidlaarderveen. W tej miejscowości, o liczbie ludności wynoszącej 320, motywem dla stworzenia planu działania było kilka niepokojących spraw. Po pierwsze, wioska utraciła poczucie celu i niemal znikła, a obawiano się także, że konieczne będzie zamknięcie lokalnej szkoły. Dla równowagi były też pewne pozytywne pomysły i plany na przyszłość.

Tak samo jak w Buinen proces opracowania „Programu działania+” miał charakter naprawdę partycypacyjny. Mieszkańcom wioski pomagały także dwie profesjonalne organizacje: ośrodek rozwoju społecznego Stamm oraz TRIAS, lokalna organizacja społeczna z siedzibą w prowincji. Komitet programu działania, w skład którego wchodził przedstawiciel wioski reprezentujący różne style życia, sporządził listę zmartwień i życzeń, aby na tej podstawie wypracować „Program działania” dla wioski. Poglądy te opierały się na ankiecie, w której udział wzięło 80% lokalnej ludności! Podjęto także kroki w celu zapewnienia udziału samorządu lokalnego i lokalnych organizacji społecznych w procesie oraz zaangażowania ich w osiągnięcie pożądanego wyniku.

Mieszkańcy wioski Zuidlaarderveen przystąpili do dzieła natychmiast, jeszcze przed oficjalną publikacją programu działania. Sam proces opracowania programu działania wzbudził entuzjazm: przykładowo aż 60 wolontariuszy pomagało miejscowej szkole w różnych działaniach mających zapewnić jej bardziej centralną rolę w społeczności wiejskiej. Leader+ pomógł tutaj pokryć koszty opracowania „planu działania”, a także zrealizować niektóre propozycje, takie jak modernizacja budynku komunalnego.

Wyraźnie widoczny efekt pojawił się wiosną 2006 r.: projektowa grupa robocza ds. dróg i poboczy rozdała pakiety z sadzonkami kwiatów dla każdego gospodarstwa domowego we wsi. Sadzenie kwiatów stanowiło pozytywne i kolorowe rozpoczęcie „Programu działania+”!

Udana integracja lokalnych planów

Doświadczenie z Niderlandów pokazuje także, że współpraca z mieszkańcami wsi w procesie planowania prowadzi do:

większej spójności społecznej, wyższego poziomu działalności społeczno-gospodarczej, większej świadomości historii, życia i krajobrazu wsi, lepszej jakości planowania przestrzennego oraz większej integracji działań i planów na poziomie regionalnym i gminnym. Okazało się, że koncentrowanie się metod programu Leader+ na: podejściu oddolnym, eksperymentach z odpowiedzialnością oraz inwestowaniu w nowe procesy administracyjne ułatwiła stworzenie praktycznej płaszczyzny kontaktu między mieszkańcami wiosek i rządem. Innymi słowy: mieszkańcy wiosek zapewniają treść, procedury formalne, a władze zapewniają kontekst lub strukturę, w której taka treść może być rozwijana. Wiąże się z tym oczywiście korzyść dla wszystkich zainteresowanych stron.

Państwo członkowskie: Niderlandy

Region: Drenthe

Nazwa LGD: Oost-Drenthe

Ludność: 82 300

Powierzchnia: 697 km²

Projekt „Plan rozwoju wioski”: Buinen

Całkowity koszt projektu: 560 785 euro*

UE: 186 928 euro

Inne fundusze publiczne: 373 857 euro

Czas trwania projektu: grudzień 2004 – grudzień 2006

Projekt „Nowy styl rozwoju obszarów wiejskich”

Program działania+ Zuidlaarderveen

Całkowity koszt projektu: 155 123 euro*

UE: 51 190 euro

Inne fundusze publiczne: 62 025 euro

Fundusze prywatne: 41 908 euro

Czas trwania projektu: luty 2005 – grudzień 2005

* Obejmuje więcej niż jeden projekt

Kontakt: Cathrien Posthumus (koordynator LGD)

Adres: Postbus 122, 9400 AC ASSEN, Niderlandy

Telefon: +31 (0) 592 365650

Faks: +31 (0) 592 365671

E-mail: c.posthumus@drenthe.nl

Internet: www.leader.drenthe.nl/oostdrenthe/index.htm

Zdjęcia: niderlandzka Jednostka Sieci Krajowej

ZWIĘKSZANIE WARTOŚCI PRODUKTÓW LOKALNYCH

Pnie wyselekcjonowane na początku łańcucha tworzenia wartości...

NIEMCY

W czołowie sektora drzewnego

Finansując trzy różne projekty związane z sektorem drzewnym w regionie, Leader+ pomaga zabezpieczyć lokalną gospodarkę, utrzymując zatrudnienie i podkreślając tożsamość lokalnych produktów.

Sabine Weizenegger, kierownik LGD, Altusried-Oberallgäu

Wprowadzenie

Lokalne grupy działania regionu Allgäu dowiodły, że nie tylko skandynawskie firmy potrafią komercyjnie wykorzystywać lasy sosnowe i bukowe. Ich projekty „Łańcuch wartości drewna” nie tylko poprawiają wizerunek tego lokalnego surowca, ale także zapewniają regionowi dochód.

W regionie Allgäu przemysł drzewny daje zatrudnienie około 6 tys. osób. Zgodnie z danymi szacunkowymi aż jedna trzecia ludności regionu Allgäu zależna jest w ten czy inny sposób od sektora leśnego lub drzewnego – bezpośrednio, jako od podstawowego lub dodatkowego źródła dochodu, lub pośrednio, poprzez związek z jedną z wielu powiązanych branż stanowiących sąsiadujące ogniwa w łańcuchu działalności gospodarczej. Nie jest więc zaskakujące, że „Łańcuch wartości drewna” odgrywa kluczową rolę w planie rozwoju lokalnej grupy działania (LGD) Altusried-Oberallgäu, który kładzie nacisk na produkty i usługi lokalne. Jednym z celów jest wsparcie rozwoju lokalnej branży drzewnej, chodzi jednak także o to, aby ludność nauczyła się cenić różnorodność i wartość tego lokalnego surowca.

Odkąd LGD rozpoczęła działalność w lutym 2004 r., wdrożono szereg projektów mających związek z drewnem. Przy wsparciu Leader+ zainicjowano dwa projekty współpracy międzyterytorialnej: targi budownictwa drewnianego „Allgäu 05” oraz zajmujące się handlem drewnem stowarzyszenie „in.silva”. Ponadto w gminie Wildpoldsried, znajdującej się w Oberallgäu, przy wsparciu Leader+ zbudowano pierwszy w Niemczech wielopoziomowy parking samochodowy z drewna.

Od podstaw stolarki do mistrzowskiego ciesielstwa

Targi drewna „Allgäu 05” zostały zorganizowane przez założone w połowie 2003 r. stowarzyszenie, mające siedzibę w Kempten (Allgäu). Obecnie zrzesza ono ponad 100 członków, w tym: właścicieli lasów, tartaków, cieśli, architektów i planistów. Ich celem była organizacja pierwszych w regionie targów budownictwa drewnianego, które pozwoliłyby upowszechnić koncepcję „łańcucha wartości drewna”. Grupami docelowymi targów byli nie tylko użytkownicy końcowi,

...zostają przewiezione do dalszej obróbki

ale też wszystkie strony zainteresowane łańcuchem wartości. Targi potraktowano jako okazję do przekazywania i pozyskiwania informacji oraz wymiany poglądów i tworzenia sieci kontaktów, gdyż dotychczas panował brak wiedzy i świadomości potencjału regionalnego sektora drzewnego.

Targi, które odbyły się w Kempten (Allgäu) pod hasłem „Krótkie cięcia – trwała przyjemność”, przyciągnęły kilka tysięcy zwiedzających. Na wystawach zaprezentowało się ponad 50 firm. Program imprezy obejmował prezentacje indywidualne, a urozmaicały go interesujące wydarzenia dodatkowe, w tym pokazy historycznych pił i dekoracyjne efekty ich pracy. Impreza odniosła tak duży sukces, że zarówno organizatorzy targów, jak i wystawcy powtórzyli ją we wrześniu 2006 r.

Leader+ partycypował w kosztach w zakresie PR i zarządzania projektem, natomiast opłaty wnoszone przez zwiedzających stanowiły źródło finansowania. Dodatkowe środki udostępnił także niemiecki fundusz sprzedaży drewna. W ten projekt rozwoju regionalnego zaangażowane są cztery LGD: Rozwój Regionalny Altusried-Oberallgäu, Kneipp-land® Unterallgäu, Impuls Westallgäu 10+ oraz Ostallgäu.

Producenci drewna łączą siły

Kolejny projekt współpracy angażujący te same cztery LGD to powołanie spółdzielni handlu drewnem noszącej nazwę „in.silva”. Bodźcem do jej utworzenia był rozwój sytuacji w sektorze drzewnym w ciągu kilku ostatnich dziesięcioleci, w których w branży obróbki drewna miał miejsce szereg połączeń, a jednocześnie wzrosła liczba właścicieli lasów. Obecnie potrzeby tartaków w regionie mogą być zaspokojone dzięki dostawom różnych spółdzielni leśniczych i stowarzyszeń właścicieli lasów. Inną kwestią jest jednakże zapewnienie dostaw dużym klientom, wymagającym stałego, całorocznego zaopatrzenia w drewno o takiej samej wysokiej jakości, optymalnie dostarczanego wprost do zakładu. Sytuację utrudnia dodatkowo konieczność składowania dużych ilości drewna, zwłaszcza z małych lasów prywatnych, co zaowocowało pomysłem utworzenia stowarzyszenia „in.silva”.

W harmonii z tradycyjnymi relacjami handlowymi

Założona w 2004 r. spółdzielnia „in.silva” rozpoczęła działalność gospodarczą wczesnym latem 2005 r. Zrzesza ona organizacje właścicieli małych lasów prywatnych i zajmuje się w ich imieniu sprzedażą określonych ilości drewna dla dużych klientów, włącznie z niezbędną dostawą do zakładu. Tartaki w regionie nadal zaopatrywane są bezpośrednio przez spółdzielnie leśne i stowarzyszenia właścicieli lasów, w rezultacie więc nie zachodzi konflikt interesów. Poziom sprzedaży osiągnięty przez spółdzielnię „in.silva” stale rośnie, a obecnie jej działalność ma już zakres międzynarodowy dzięki współpracy z austriackim federalnym podmiotem zajmującym się leśnictwem – Österreichische Bundesforste AG.

Leader+ zapewnił wsparcie w postaci początkowego rocznego finansowania lokali i administracji spółdzielni, a dodatkowe fundusze pochodziły ze środków własnych spółdzielni.

Naturalny parking

Jeszcze przed programem Leader+ gmina Wildpoldsried zyskała rozgłos w świecie drewna. W latach 1995–1996 rozbudowano szkołę podstawową, używając konstrukcji z piętrowo ułożonych desek, natomiast w 2004 r. ukończono budowę miejscowej hali sportowej, wykonanej również z drewna. Leader+ zaangażował się teraz w kolejny projekt, mający postać „drewnianego garażu Wildpoldsried”.

Od 2002 r. władze lokalne prowadzą program „garażowania”. Niektórzy spośród mieszkańców, dla których korzystanie z samochodu stanowi sposób utrzymania mobilności, doświadczali w warunkach zimowych problemów i wielu domagało się pomocy w garażowaniu samochodów. Rozwiązanie znalazło się, gdy władzom lokalnym udało się nabyć zaniedbane gospodarstwo, które zdołano przekształcić w wielopoziomowy parking samochodowy dla programu garażowania.

Taki więc latem 2005 r. otwarto pierwszy w Niemczech wielopoziomowy parking samochodowy z drewna. Celem było nie tylko zapewnienie odpowiednich miejsc parkingowych dla starszych mieszkańców, ale także danie przykładu, zachęcającego innych organizatorów projektów do wykorzystania drewna w budownictwie, a co za tym idzie promocja sprzedaży lokalnego drewna. Projekt objęty był wymogiem zapewnienia materiałów informacyjnych o zbudowanym z drewna parkingu samochodowym, a także zapewnienia dostępu dla zwiedzających.

Leader+ zapewnił wsparcie w zakresie działań inwestycyjnych i PR, natomiast dodatkowe fundusze zapewniła gmina Wildpoldsried.

Współpraca na poziomie regionalnym

W przypadku powyższych dwóch projektów współpracy, „Allgäu 05” i „in.silva”, oba zostały zorganizowane i zrealizowane pod ogólnym zarządem LGD Altusried-Oberallgäu ds.

Bystre oko i pewna ręka to podstawa

rozwoju regionalnego. Projekty zostały omówione, najpierw z właściwymi kierownikami LGD i Leader jako jednostki pośredniczącej między kierownikami LGD a ministerstwem (cecha właściwa Bawarii), a następnie, przed wypełnieniem wniosków, przekazano je organom decyzyjnym zaangażowanych LGD. LGD nie zainwestowały własnych funduszy w żaden z projektów, a jedynie udostępniły fundusze rozwojowe ze znajdujących się w ich dyspozycji środków. Dzięki bliskości geograficznej współdziałających LGD nie poniesiono żadnych dodatkowych kosztów wstępnych projektu.

Cechą szczególną tego regionu, ułatwiającą współpracę międzyterytorialną w Allgäu, jest silne poczucie tożsamości. W wielu projektach udział jednej LGD nie miał zatem sensu: rozległe tereny Allgäu sytuują się na peryferiach obszaru Leader+, natomiast miasta stanowią odrębne jednostki administracyjne; zachodnia część okręgu Lindau i południowa część Oberallgäu to tylko małe punkty na mapie finansowania rozwoju. Należy także zaznaczyć, że kierownik Leader odpowiada za wszystkie cztery LGD, co ułatwiło zarządzanie współpracą międzyterytorialną.

Państwo członkowskie: Niemcy

Region: Bawaria

Nazwa wiodącego LGD: Regionalentwicklung Altusried-Oberallgäu

Ludność: 82 000

Powierzchnia: 684 km²

Holzbaumesse Allgäu 05

Całkowity koszt projektu: 150 565 euro

UE: 13 200 euro

Inne fundusze publiczne: 28 200 euro

Fundusze prywatne: 109 165 euro

Czas trwania projektu: kwiecień 2005 – październik 2005

„in.silva”

Całkowity koszt projektu:

105 273 euro

UE: 8771 euro

Inne fundusze publiczne:

8771 euro

Fundusze prywatne: 87 731 euro

Czas trwania projektu: maj 2005

– kwiecień 2006

Drewniany garaż Wildpoldsried

Całkowity koszt projektu:

183 242 euro

UE: 91 621 euro

Inne fundusze publiczne:

91 621 euro

Czas trwania projektu:

10/2004 – 11/2005

Kontakt: Dr. Sabine Weizenegger

Adres: Rathausplatz 1,

D-87452 Altusried

Telefon: +49-8373-299 14

Faks: +49-8373-299 11

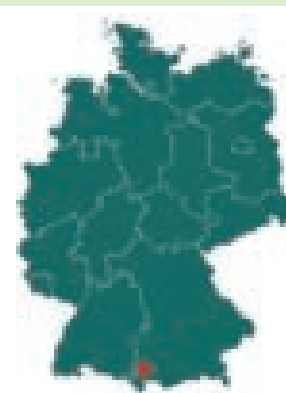
E-mail:

Weizenegger@geva-altusried.de

Internet:

<http://lag-altusried-schs.le-on.org/>

Zdjęcia: niemiecka Jednostka Sieci Krajowej

Siedziba
supernowoczesnego
zakładu
przetwórczego...

GRECJA

Produkty lokalne o smaku ekologicznym

Sprzedż produktów z lokalnych upraw ekologicznych zapewnia zrównoważony rozwój gospodarczy i markę regionalną.

Wprowadzenie

Projekt ten realizowany jest w okręgu Kozani, w regionie Macedonia Zachodnia, w okolicy dobrze znanej z produkcji energii elektrycznej, dzięki występującym w regionie złożom węgla brunatnego. Pochodzą stąd także inne produkty regionalne, takie jak: zboża, szafran, wino, jabłka i brzoskwinie. Istnieje tu także duży sektor hodowli zwierząt gospodarskich, dostarczający bogatego wyboru wyrobów mleczarskich.

Podstawowym celem projektu realizowanego przez LGD ANKO w gminie Servia jest wytworzenie szerokiego wachlarza produktów ekologicznych i wprowadzenie ich do obrotu na zasadach komercyjnych. Specjalnie w tym celu utworzono przedsiębiorstwo działające w zgodzie z hasłem LGD, brzmiącym: „przedsiębiorczość i środowisko w świetle jakości i innowacji”. Produkty końcowe wytwarzane są z lokalnych roślin, uprawianych na dużą skalę i w warunkach ekologicznych w Macedonii Zachodniej.

Znaczenie dla regionu

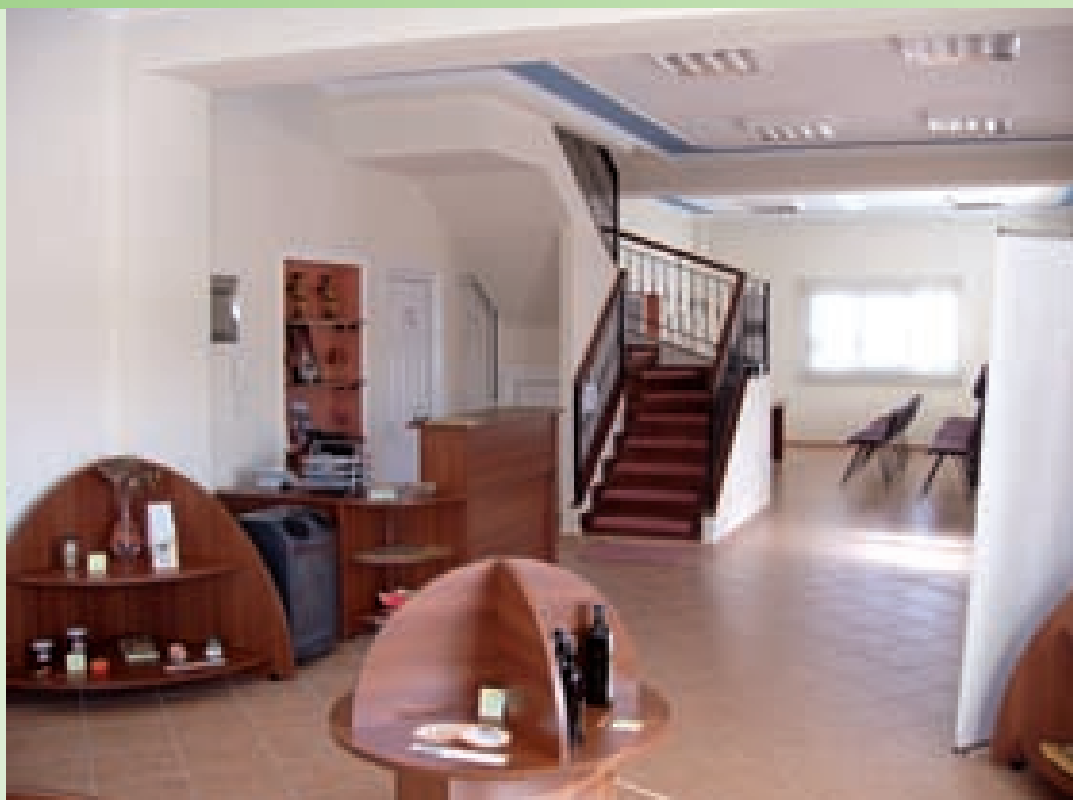
Oprócz aspektów środowiskowych projektu ważnym czynnikiem są dotychczasowe doświadczenia Leadera z zaangażowanymi przedsiębiorstwami, gdyż inwestycje spowodują znaczne zwiększenie wartości produktów lokalnych oraz wywołają efekt mnożnikowy w odniesieniu do całej gospodarki lokalnej. Pod tym względem utworzenie przedsiębior-

stwa stanowi dopełnienie bardziej ogólnego założenia greckiego programu Leader+, którym jest zmniejszenie izolacji regionów górskich oraz innych słabo rozwiniętych obszarów. Oprócz innych zjawisk charakterystycznych dla każdego regionu w stanie kryzysu Macedonia Zachodnia odnotowała w ostatnich latach także jeden z najwyższych wskaźników bezrobocia, nie tylko spośród 13 regionów Grecji, ale także w całej UE.

Określenie asortymentu produktów lokalnych

Mimo że nie wykorzystuje się jeszcze w pełni mocy produkcyjnych, pierwsze oznaki sukcesu są oczywiste: już 27 pracowników pracuje w ultranowoczesnym zakładzie przetwórczym, natomiast wielu innych małych lokalnych producentów pełni funkcję dostawców. W rezultacie przedsiębiorstwo zaopatrywane jest w uprawiane ekologicznie lokalne rośliny, z których według tradycyjnych przepisów przygotowuje się posiłki, następnie konfekcjonowane bez użycia konserwantów. W ciągu ostatniej dekady wielu z tych dostawców (mleczarnie itd.) otrzymywało subsydia w ramach programów Leader I i II, a teraz z powodzeniem kontynuują oni swoją działalność.

Sprzedawane na rynku produkty końcowe to: różne ciasta (serowe, dyniowe itd.), nadziewana papryka i pomidory, makaron, różne rodzaje suszonej fasoli, dżemy, słodczyce, wina i miód. Wszystkie te produkty związane są z tradycją,

...to miejsce, w którym można dowiedzieć się o dostępnych produktach

kulturą i historią regionu. Dlatego też na opakowaniach znajdują się krótkie opisy produktów lokalnych, natomiast na etykiecie umieszczona jest informacja o sposobie wytworzenia produktu i o jego składnikach. Bardzo wyraźnie zaznacza się również, że składniki pochodzą od certyfikowanych producentów żywności ekologicznej.

Podejście komercyjne

Założenia projektu przewidują, że takie środki spożywcze powinny trafić w krótkim czasie do maksymalnej liczby konsumentów, bez utraty jakości, ale mimo to po konkurencyjnych cenach. Plan jest prosty – należy wprowadzić na rynek asortyment wysokiej jakości produktów, co korzystnie wpłynie na reputację regionu (i Grecji) jako producenta wysokiej jakości żywności. Z tego względu konieczne jest podkreślenie aspektów jakościowych i certyfikacji ekologicznej, aby produkty takie mogły konkurować z tańszymi, masowo produkowanymi środkami spożywczymi dostępnymi gdzie indziej. Ta strategia marketingowa została opracowana przez LGD we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, przy czym LGD zapewniła przedsiębiorstwom wsparcie techniczne umożliwiające im skupienie się na opisanych powyżej grupach docelowych. Uwzględnia ona takie czynniki, jak: sektor rynku, gęstość zaludnienia, poziom sprzedaży detalicznej, perspektywy gospodarcze (w oparciu o wskaźniki PKB) oraz poziom konkurencji lokalnej.

Należy zaznaczyć, że przedsiębiorstwo nie zamierza współpracować z dużymi sieciami detalicznej sprzedaży żywności, gdyż mogłoby to wpłynąć niekorzystnie na różnorodność i tożsamość produktów. Ważne jest także zachowanie pewnego stopnia kontroli nad sprzedażą takich produktów w odniesieniu do sposobu ich przewozu i przechowywania, gdyż czynniki te mogą znacząco wpływać na jakość produktu sprzedawanego klientowi.

Obecnie takie środki spożywcze są dystrybuowane na rynku przez specjalnie zatrudnionych sprzedawców, dostarczających je bezpośrednio klientom końcowym lub wybranym sklepom specjalizującym się w sprzedaży żywności ekologicznej. Ponieważ jednak marka produktów została opatentowana, będzie ona wykorzystywana także po rozpoczęciu

procesu franczyzowego. Rozpocznie się on w większych miejscowościach Macedonii Zachodniej, następnie obejmie różne części Grecji, a w końcu wyjdzie poza granice kraju. Planuje się także zakup, za fundusze prywatne, dodatkowych 800 ha ziemi w okolicy Servii w celu poszerzenia zakresu żywności produkowanej w warunkach ekologicznych.

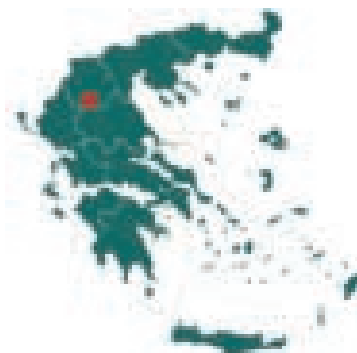
W projekcie tym finansowanie Leader+ wykorzystano głównie na: inwestycje w infrastrukturę, budowę zakładu przetwórczego oraz bezpośredni zakup maszyn niezbędnych do rozpoczęcia procesu produkcyjnego.

Państwo członkowskie: Grecja
Region: Macedonia Zachodnia, Servia
Nazwa LGD: ANKO SA
Ludność: 90 542
Powierzchnia: 3401 km²

Całkowity koszt projektu: 430 000 euro
UE: 215 000 euro
Inne fundusze publiczne: 43 000 euro
Fundusze prywatne: 172 000 euro
Czas trwania projektu: czerwiec 2003 – lipiec 2005

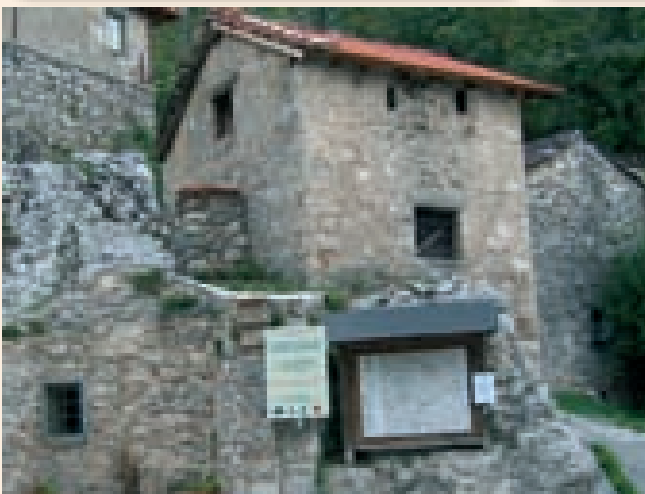
Kontakt: Vassilis Ragias
Adres: 1-3 Fon Karagianni Str. Kozani, 50100, Grecja
Telefon: +30 246 1024022
Faks: +30 246 1038628
E-mail: vragias@anko.gr
Internet: www.anko.gr

Zdjęcia: grecka Jednostka Sieci Krajowej

NAJLEPSZE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW NATURALNYCH I KULTUROWYCH

Dodatkowym „składnikiem” mieszanki farb jest muzyka...

FINLANDIA

Wszystko czerwone: wioska Hiirijärvi

Wiejska społeczność wspólnie pracuje nad atrakcyjnym wizerunkiem i zapewnieniem bazy turystycznej.

Wprowadzenie

W ramach projektu Leader+ finansowanego przez LGD Karhuseutu mieszkańcy wioski Hiirijärvi chcieli uczynić z biegnącej przez ich miejscowość drogi alternatywną trasę dla turystów podróżujących przez gminę Harjavalta. Z punktu widzenia turystyki piękniejsza, tradycyjna droga pomoże stworzyć lepszy wizerunek całej gminy.

Hiirijärvi to tradycyjna fińska wioska w gminie Harjavalta, około 30 km na wschód od miasta Pori, której 165 gospodarstw

zamieszkuje 400 osób. Zwykle traktowana jest jako miejscowość przemysłowa, a jej walory krajobrazowe i potencjał rozwoju jako ośrodka wakacyjnego na ogół są niedostrzegane.

W 2001 r. opracowano już dla Hiirijärvi plan zagospodarowania przestrzennego, w którym, w połączeniu z planem rozwoju wioski stworzonym przez miejscowych mieszkańców, poruszono wiele kwestii dotyczących krajobrazu i środowiska. Projektem zarządza stowarzyszenie wiejskie z pomocą zatrudnianego w niepełnym wymiarze administratora projektu, które to stanowisko finansowane jest przez Leader+. Administrator odpowiada za organizację różnych działań oraz za rozpowszechnianie informacji, zarówno w samej wiosce, jak i na różnych targach i imprezach poza wioską. Większość pracy jest jednak wykonywana przez wolontariuszy.

Rozpowszechnianie informacji

Ważnym aspektem projektu jest przekazywanie informacji różnym stronom trzecim. Już przed rozpoczęciem projektu wioska miała swoją stronę internetową, teraz jednak została

Harmonia barw przywrócona przydrożnym budynkom

ona zmodernizowana oraz zorientowana bardziej na turystykę. Poprawiono także wizerunek wioski na zewnątrz, promując ją podczas targów i imprez, co przyczyniło się do zapewnienia bardziej aktywnego „turystycznego” wizerunku całej gminy.

Kolejnym ważnym elementem tego zadania komunikacyjnego było koordynowanie wolontariuszy, gdyż regularne informowanie ich o bieżących wydarzeniach pozwala zwykle na utrzymanie ich zaangażowania w dany projekt. Podstawowa grupa wolontariuszy to zawsze około 20 tych samych mieszkańców wioski, którzy, odpowiednio do potrzeb, mogą się również zwracać o pomoc do innych osób.

Otwarcie wiejskiego krajobrazu

W celu poprawy krajobrazu prowadzono jednocześnie różne działania. Na przykład zarośla były usuwane zarówno przez wolontariuszy, jak i przez wynajętych pracowników. Udostępniono tradycyjne elementy wiejskiego krajobrazu, a stare pastwiska znowu są używane. Zwierzęta z trzech gospodarstw zostały włączone w projekt krajobrazowy, zakupiono także do tego celu stado owiec. Obecnie na starych, a także na kilku nowych pastwiskach pasie się bydło górskie i owce.

W zarządzaniu przestrzenią ważną rolę odegrali także rolnicy, których poinformowano o możliwości uzyskania subsydiów środowiskowych na działania w zakresie zarządzania przestrzenią. Ponieważ działania z zakresu zarządzania przestrzenią realizowane były zarówno przez stowarzyszenie wiejskie, jak i przez pojedynczych rolników, projekt podniósł również poziom współpracy i kontaktów społecznych między tymi dwiema grupami.

Silna kultura lokalna

W wiosce znajduje się kilka zabytków przeszłości: polodowcowe jeziora wytopiskowe, domowe muzea, muzeum szusznarni do ziarna oraz wiele tradycyjnych budynków. Różne warstwy historii stanowią widoczny element życia i krajobrazu wioski. Kilka lat temu Krajowa Rada Zabytków i Pomników Historii sporządziła listę jezior wytopiskowych i rozmieściła specjalne znaki, które ze względu na brak konserwacji są obecnie w złym stanie. W ramach projektu Rada

i Muzeum Satakunta zapewniły mieszkańcom wioski fachową pomoc w odnowie zabytków i muzeów. Przygotowuje się również nowe znaki dla jezior wytopiskowych, a przy drodze umieszczone zostaną dodatkowe nowe oznaczenia pomagające turystom w odkrywaniu obszarów zainteresowania. Planuje się także opracowanie mapy i przewodnika turystycznego dla wioski, a także informacji o miejscach o znaczeniu historycznym.

Nowy wygląd dzięki czerwonej ochrze

Latem 2005 r. mieszkańcy wioski, pod okiem ekspertów, wyprodukowali 600 litrów farby z czerwonej ochry, której użyto, aby odnowić wygląd tradycyjnych drewnianych budynków. Całość prac nie mogła zostać wykonana za jednym razem, więc drugą fazę zaplanowano na 2006 r. Wyniki jednakże już teraz są imponujące, a każdemu podróżnemu przejeżdżającemu drogą rzuci się w oczy jednolita kolorystyka starych, drewnianych budynków, stanowiących widoczne świadectwo historii i tradycyjnego budownictwa wioski, a zarazem będących także elementem tradycyjnej wiejskiej scenerii.

Otwarcie wiejskich krajobrazów, pomalowanie budynków i odnowienie zabytków przyczyniło się do zwiększenia turystycznej atrakcyjności wioski. Miejscowi przedsiębiorcy stworzyli specjalny zespół, który pomoże w opracowaniu nowych usług i udoskonaleniu tych, które już są oferowane, jednocześnie zapewniając, aby sama wioska czerpała korzyści z obecności zwiedzających. Przedsiębiorcy współpracują ze stowarzyszeniem wiejskim, a praca mieszkańców wioski udzielających się jako wolontariusze stanowi część wspólnego kapitału społecznego, który przynosi pożytek także miejscowym przedsiębiorstwom.

W celu ułatwienia rozwoju turystyki w ramach przygotowanego przez LGD projektu Mediavaunu nakręcony został film o wiosce, w którym wykorzystano stare zdjęcia udostępnione przez mieszkańców.

Wiejska szkoła

Projekt przewiduje także modernizację placu szkolnego oraz poprawę bezpieczeństwa ponad 30 dzieci, które uczęszczają do szkół w Hiirijärvi. Na przykład kępa drzew rosnących na placu szkolnym została ogrodzona i w ten sposób utworzono mały park, w którym od wiosny do jesieni pasą się owce, pomagając utrzymać okolicę w dobrym stanie. W celu poprawy bezpieczeństwa dzieci bawiących się na placu szkolnym zreorganizowano go przestrzennie i posadzono na nim rośliny, co wraz z działaniami porządkowymi przyczyniło się do poprawy ogólnego wyglądu wioski.

Skutki projektu

Przedsięwzięcie oparto na tradycyjnej współpracy między mieszkańcami wioski. Jednakże do spełnienia wielu różnych celów projektu konieczna była zarówno efektywna komunikacja, jak i organizacja pracy, co nie byłoby możliwe bez wsparcia z zewnątrz. Chociaż możliwa była realizacja niektórych aspektów przedsięwzięcia bez finansowania projektowego, to zajęłaby ona zbyt wiele czasu, a poprawa jakości życia mieszkańców wioski byłaby niedostrzegalna.

Jednocześnie finansowanie projektowe udzielone wiosce wywoła efekt domina pod względem kapitału społecznego

...aby uzyskać właściwy odcień potrzebny jest niewielki dodatek

wytworzonego dzięki współpracy i wykorzystaniu umiejętności mieszkańców wioski. Rolnicy, przedsiębiorcy i mieszkańcy wioski pracowali razem, a ich dobrowolna praca to ważna i tradycyjna forma, jaką przybiera duch wspólnoty. Współpraca między mieszkańcami wioski zwiększy także trwałość skutków projektu, gdyż ludzie będą dumni z wyników własnej pracy i w większym stopniu skłonni do ich utrzymywania.

Finansowanie zewnętrzne, zwłaszcza ze strony Leader+, stanowi dla mieszkańców wioski dowód, że docenieni zostali nie tylko oni, ale także ich osiągnięcia. Ta świadomość zwiększy liczbę ludzi uczestniczących w projekcie, a co za tym idzie także kapitał społeczny.

Państwo członkowskie: Finlandia

Region: Satakunta

Nazwa LGD: Karhuseutu

Ludność: 56 067

Powierzchni: 2253 km²

Całkowity koszt projektu: 78 294 euro

UE: 27 402 euro

Inne fundusze publiczne: 27 402 euro

Fundusze prywatne: 23 490 euro

Czas trwania projektu:

październik 2004 – grudzień 2006

Kontakt: Mia Mäntylä

Adres:

Hiirijärven Koulutie 124, 29200 HARJAVALTA, Finlandia

Telefon: +358 2 674 3294, gsm +358 400 112 293

E-mail: m.mantyla@nic.fi

Internet: www.Hiirijärvi.com

Zdjęcia: fińska Jednostka Sieci Krajowej

Oczyszczone stawy są teraz wędkarską atrakcją okolicy

IRLANDIA

Projekty rozwoju Castlecomer

Połączenie projektów turystycznych wspieranych przez Leader+ przywraca do życia dziedzictwo kulturowe społeczności.

Wprowadzenie

Castlecomer to średniej wielkości miasteczko na uboczu, zamieszkanе przez około 2 tys. osób. Zlokalizowana w południowo-wschodniej Irlandii miejscowość od wielu lat przeżywa kryzys gospodarczy. Niemniej jednak w ostatnim okresie nastąpiła zmiana w jego życiu gospodarczym, po części dzięki szeregowi projektów wspieranych przez Leader+, wykorzystujących zasoby przyrodnicze i kulturowe.

Głęboko zakorzenione tradycje górnicze miasteczka sięgają 1640 r., kiedy to kopalnie węgla były głównym źródłem zatrudnienia w okolicy. Kopalnie i ziemie wokół Castlecomer wchodziły wówczas w skład posiadłości jednej rodziny (Wandesforde), która obejmowała: dwory, rozbudowane ogrody i sztuczne stawy do celów rekreacyjnych. Jednakże w 1969 r. kopalnie zamknięto, a co za tym idzie, przestał istnieć główny zakład pracy w mieście. Posiadłość popadła w ruinę i ostatecznie przeszła na własność państwa.

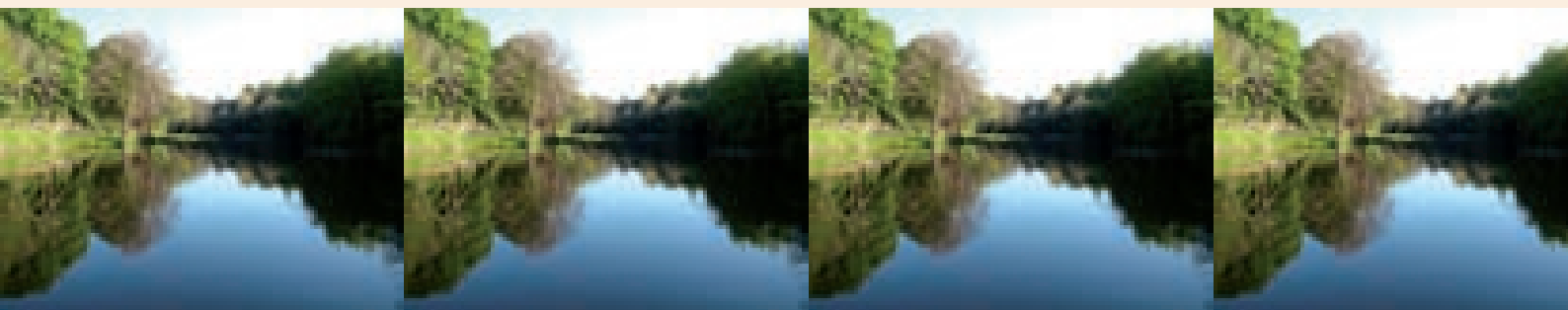
Pod koniec 2002 r. na miasteczko spadł kolejny cios, kiedy jeden z większych pracodawców wycofał się z okolicy, co spowodowało utratę dużej liczby miejsc pracy. W reakcji na to społeczność nawiązała współpracę z różnymi lokalnymi i państwowymi agencjami w celu opracowania strategii uporania się z problemem bezrobocia. Powołano forum

obejmujące radę hrabstwa (samorząd lokalny), LGD ds. rozwoju obszarów wiejskich Barrow Nore Suir (BNS) oraz szereg innych podmiotów lokalnych odpowiedzialnych za wspieranie przedsiębiorczości. Mianowano także kierownika ds. rozwoju przedsiębiorczości, który miał kierować rewitalizacją Castlecomer poprzez realizację szeregu projektów. Jednocześnie Leader+ sfinansował wielopłaszczyznową analizę wykonalności dla okolicy.

W porozumieniu z miejscową społecznością wskazano na turystykę jako na dziedzinę o znaczącym potencjale wzrostu. Na tej podstawie przygotowano szereg projektów opierających się na historii i zasobach miasteczka, przy czym BNS odgrywał w tych projektach kluczową rolę wspierającą.

Leader+ wspiera potencjał turystyczny

Wielopłaszczyznowa analiza wykonalności przeprowadzona dla okolicy Castlecomer stanowiła kluczowy element przyszłego rozwoju miasta, zapewniając podstawę wielu dalszych projektów. Projekty te obejmowały szereg warsztatów turystycznych, podczas których mieszkańcy miasteczka wspólnie zastanawiali się, co mogą zaoferować turystom. Ważne było, aby spojrzeli na miasteczko z perspektywy człowieka z zewnątrz oraz aby zidentyfikowali działa-

nia, jakie należy podjąć, aby wykorzystać jego potencjał jako miejscowości turystycznej. Po warsztatach zorganizowano pełnowymiarowe szkolenie z zakresu turystyki, a to z kolei doprowadziło do stworzenia „planu działania na rzecz turystyki” w Castlecomer.

Plan działania był dokumentem kluczowym w określeniu strategii udanego rozwoju turystycznego potencjału miasteczka. Łączył on szereg istniejących już pomysłów na projekty, które mogłyby wykorzystywać przyrodnicze i kulturowe zasoby okolicy, a także nadał im spójność i kierunek. Dzięki temu każdy projekt przyczyniał się do osiągnięcia ogólnego celu, jakim było uczynienie z Castlecomer miejscowości turystycznej. Zidentyfikowanymi projektami były: stworzenie logo do celów turystycznych oraz strony internetowej poświęconej turystyce. Obok zwiększenia widoczności miasta było to działanie służące wzbudzeniu w mieszkańcach poczucia dumy ze swojej miejscowości. BNS Leader uzyskał dostęp do krajowego wsparcia finansowego, które zapewniło podstawę realizacji tego projektu. Plan działania na rzecz turystyki określał cztery dalsze projekty wykorzystujące zasoby okolicy Castlecomer. Obejmowały one rewitalizację części starej wiejskiej posiadłości rodziny Wandesforde oraz stworzenie muzeum i centrum zwiedzania upamiętniających górniczą historię Castlecomer oraz historię naturalną okolicy.

Opracowanie planu działania

Plan działania na rzecz turystyki określał w ramach tej inicjatywy projekt sztandarowy, wiążący się z przeobrażeniem dwóch dużych stawów znajdujących się na gruntach starej posiadłości Wandesforde w stawy wędkarskie. Stawy te wyschły i całkowicie zarosły. Na potrzeby projektu zatrudniono kierownika i czterech robotników. Stawy zostały oczyszczone i zarybione, a teraz stanowią jedną z głównych atrakcji wędkarskich w okolicy. Jeden ze stawów przeznaczony jest do wędkarstwa pławikowego, a drugi do muchowego. Projekt wykorzystania stawów cieszy się powodzeniem jako komercyjne przedsięwzięcie społeczności, przynosząc dochody rzędu 2 tys. euro tygodniowo. Po raz kolejny BNS Leader zapewnił wsparcie kapitałowe, niezbędne do ponownego zagospodarowania stawów, a krajowy program finansowania wykorzystano do zatrudnienia personelu.

Drugi projekt zidentyfikowany w strategii turystycznej wiąże się z budową centrum zwiedzania, upamiętniającego długotrwałe związki miasteczka z górnictwem, sięgające ponad 300 lat w przeszłość. Ponadto działalność górnicza doprowadziła do odkrycia w regionie wielu skamielin o dużym znaczeniu historycznym. Centrum zwiedzania przybliżyć będzie historię naturalną okolicy Castlecomer, którą poznano dzięki tym skamielinom. Projekt utworzenia centrum zwiedzania finansowany będzie w dużej mierze przez krajowy program finansowania, stanowiący uzupełnienie Leader+, należy jednak zaznaczyć, że sam pomysł projektu pochodzi z planu działania na rzecz turystyki opracowanego przy wsparciu Leader+ i że to zastosowanie podejścia oddolnego umożliwiło określenie potencjału okolicy postrzeganej przez lokalną społeczność. Ten kluczowy wkład Leader+ zaowocował szeregiem lokalnie organizowanych i zarządzanych działań pozwalających na zrównoważony rozwój.

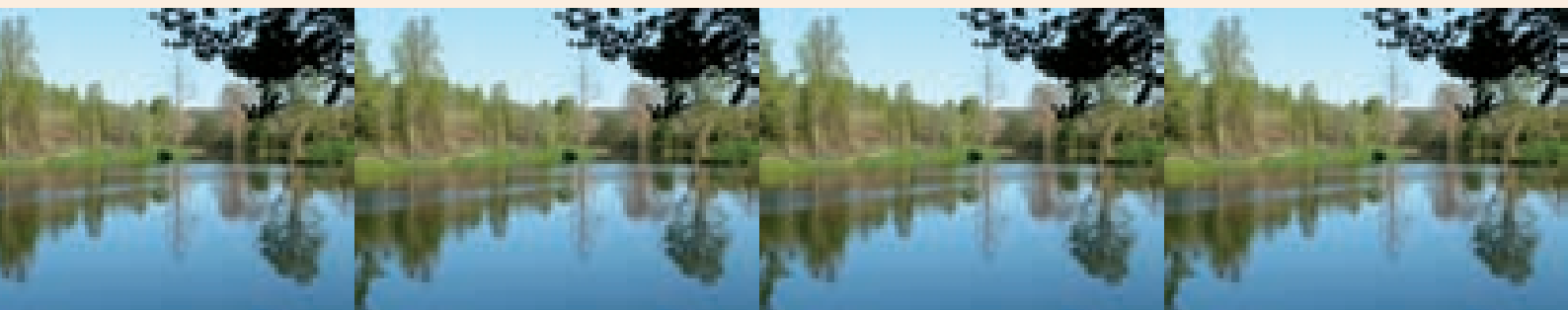
Korzyści uboczne

Przygotowywany jest odrębny projekt oparty na wykorzystaniu zasobów lokalnych, który przewiduje stworzenie szeregu małych przedsiębiorstw rzemieślniczych w dworze Wandesforde. Projekt ten został zainicjowany prywatnie bez wsparcia Leader+ i jest dobrym przykładem korzyści ubocznej zaistniałej dzięki dużym inwestycjom Leader+ w Castlecomer. W rezultacie Leader+ wsparł tę inicjatywę marketingową dodatkowym finansowaniem w wysokości 10 000 euro.

Pozytywne wyniki

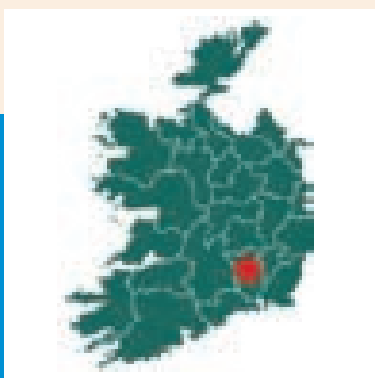
Wsparcie Leader+ udostępnione zostało społeczności Castlecomer w krytycznym momencie, kiedy miasteczko szukało sposobów przezwyciężenia poważnych problemów. W chwili obecnej funkcjonuje szereg projektów lokalnych, takich jak: inicjatywa zagospodarowania stawów, budowa centrum zwiedzania, rozwój przedsiębiorstw rzemieślniczych w dworze oraz inicjatywa stworzenia 18-dołkowego pola golfowego. Wszystkie one przyczyniły się do umocnienia statusu Castlecomer jako miejscowości turystycznej. Bez wsparcia, jakie Leader+ zapewnił na potrzeby lokalnej strategii turystycznej, projekty te nie odniosłyby prawdopo-

dobnie takiego sukcesu. Pod tym względem rola Leader+ polegała na wsparciu społeczności lokalnej w poszukiwaniu sposobów wykorzystania niedocenianych zasobów. Kiedy ten cel został osiągnięty, społeczność była w stanie samodzielnie rozwinąć wiele projektów i uzyskać dla nich finansowanie z wielu źródeł publicznych i prywatnych. Równie ważnym wkładem Leader+ było uczestnictwo BNS w forum powołanym w celu uporania się z początkowym kryzysem w Castlecomer. Dogłębna znajomość lokalnej społeczności, jaką dysponowała LGD, a także jej zaangażowanie w stosowanie zasad Leader zapewniły zarówno powodzenie, jak i trwałość owoców pracy forum.

Poproszony o wskazanie największych sukcesów tego projektu Declan Rice (kierownik, BNS Leader+) wskazał korzyści gospodarcze i społeczne: „Ważniejsze od nich jednak jest poczucie dobrobytu i tożsamość społeczności. Ludzie postrzegają Castlecomer jako coś, z czego można być dumnym. Ludzie czują się częścią tego sukcesu. Myślę, że z punktu widzenia rozwoju obszarów wiejskich właśnie to się liczy”.

Państwo członkowskie: Irlandia
Region: Południowo-wschodnia część hrabstwa Tipperary i hrabstwo Kilkenny
Nazwa LGD: Barrow Nore Suir Leader
Ludność: 81 000
Powierzchnia: 3000 km²

Wielopłaszczyznowa analiza wykonalności

Całkowity koszt projektu: 8850 euro
UE: 7080 euro
Fundusze prywatne: 1770 euro
Czas trwania projektu: maj 2004 – maj 2005

Marketing przedsiębiorstw rzemieślniczych

Całkowity koszt projektu: 19 336 euro
UE: 9668 euro
Fundusze prywatne: 9668 euro
Czas trwania projektu: czerwiec 2004 – czerwiec 2005

Centrum informatyczne

Całkowity koszt projektu: 22 577 euro
UE: 11 288 euro
Fundusze prywatne: 11 289 euro
Czas trwania projektu: listopad 2002 – listopad 2003

Kontakt: Declan Rice
Adres: 42 Parliament Street, Kilkenny, Irlandia
Telefon: +353 56 7752111
Faks: +353 56 7752333
E-mail: declan@bnsrd.com
Internet: www.bnsrd.com

Zdjęcia: irlandzka Jednostka Sieci Krajowej

WYKORZYSTANIE NOWEJ WIEDZY SPECJALISTYCZNEJ I TECHNOLOGII

Współpraca przy budowie sieci grzewczej

Leader+ pełni rolę katalizatora w tworzeniu sieci kontaktów oraz pomaga wykorzystać zasoby naturalne regionu jako źródło paliwa dla lokalnych systemów grzewczych.

Inicjatywa bliska sercu społeczności lokalnej

zapewnia ogrzewanie i ciepłą wodę dla osiedla obejmującego 23 domy, a planuje się rozszerzenie jej na kolejne osiedle z 12 domami.

Wykorzystanie i konserwacja żywopłotów

Typowy dla Pays de Haute Mayenne krajobraz to łąki, wzdłuż których biegną gęste żywopłoty. Pola poprzecinane żywopłotami stanowią część lokalnego dziedzictwa i odgrywają istotną rolę w ochronie fauny i flory, a także w ograniczaniu erozji. Niemniej jednak te bogate zasoby środowiskowe stanęły w obliczu zagrożenia. Utrzymanie żywopłotów i kęp wymaga wiele pracy od rolników, którzy uważają je za zbyt kosztowne i w rezultacie zastanawiają się nad pozbyciem się ich. Teraz w ramach projektu z Saint Hilaire rolników zachęca się do sprzedawania drewna

pozyskanego podczas przycinania żywopłotów. Po zgromadzeniu drewno jest rozdrabniane, suszone i wykorzystywane jako paliwo do jednego z dwóch opalanych kotłów zainstalowanych przez radę lokalną. W Saint Hilaire du Maine utworzono także strukturę publiczną odpowiedzialną za skup drewna od rolników oraz sprzedaż wytworzonej energii mieszkańcom. Ostatecznie całe osiedle będzie ogrzewane przy wykorzystaniu lokalnych zasobów, które chronione są dzięki ich eksploatacji! To prawdziwa historia sukcesu zrównoważonego rozwoju.

Wprowadzenie

Na obszarze wokół Saint Hilaire du Maine (region: Pays¹ de la Loire) ścińki zgromadzone podczas przycinania polnych żywopłotów i kęp drzew służą jako surowiec do ogrzewania. Przed rozpoczęciem tego projektu Leader+ polnym żywopłotom groziła całkowita zagłada, teraz jednak te zasoby naturalne są wykorzystywane, odnawiane, utrzymywane i – w rezultacie – chronione.

Wszystko zaczęło się w 2003 r., podczas wycieczki do Niemiec zorganizowanej w ramach programu Leader+. Grupa złożona z około trzydziestu przedstawicieli – techników i członków społeczeństwa obywatelskiego z Pays de Haute Mayenne we Francji – przybyła do Augsburga, miejscowości plasującej się w ścisłej czołówce pod względem wykorzystania energii odnawialnej. Tutaj już od 30 lat słońce, drewno i wiatr traktowane są jako cenne zasoby. Christian Quinton, mer Saint Hilaire du Maine, zadał sobie pytanie: „Co możemy zrobić u siebie?” To właśnie wtedy wpadł na pomysł gromadzenia drewna z przycinanych polnych żywopłotów i wykorzystania go jako źródła paliwa do ogrzewania. Obecnie całkowicie ekologiczna i ekonomiczna sieć

Ogrzewanie domów i społeczności

Projekt z Saint Hilaire jest zarówno ekonomiczny, jak i ekologiczny, a dla miejscowych radnych stanowi również przedsięwzięcie rozwijające kapitał ludzki, dlatego też jest w dużej mierze zgodny z wartościami Leadera. Oznacza to, że zachęcając do utworzenia stowarzyszenia mer ma nadzieję na zjednoczenie mieszkańców i rolników we wspieraniu sprawy „sieci grzewczej”. Poprzez spotkania stowarzyszenie będzie podnosiło świadomość mieszkańców w zakresie ograniczeń, z jakimi borykają się rolnicy, oraz wartości pracy wkładanej przez rolników w ochronę żywopłotowego krajobrazu. Obecni będą także członkowie rady, którzy omawiać będą organizację i koszty projektu. Wszyscy zaangażo-

¹ Termin „pays” odnosi się do obszaru przejawiającego pewną jednolitość cech geograficznych, kulturowych, gospodarczych i społecznych, w ramach którego gminy tworzą wspólną strategię rozwojową.

Jeden z kotłów opalanych drewnem, zapewniający ciepło przez cały rok

wani przyczyniają się na każdym poziomie do efektywnego działania sieci, informując się nawzajem o postępach, co pozwala zjednoczyć ludność. Większość mieszkańców Saint Hilaire odniosła się do projektu z entuzjazmem, a teraz, dzięki zaangażowaniu rady, czują dumę z faktu, że mieszkają w innowacyjnej gminie.

Kontynuowane muszą być działania zwiększające świadomość, gdyż trzeba przekonać jeszcze niektórych rolników. Niemniej jednak już teraz inicjatywa z Saint Hilaire okazuje się inspiracją. Liczne delegacje proszą o możliwość zwiedzenia instalacji, a podobne projekty są obecnie realizowane w okolicy. Trzy sąsiadujące społeczności planują ogrzewać: basen, osiedle socjalne, bibliotekę medialną i szkołę, wszystko przy użyciu tego systemu.

W Pays de Haute Mayenne rozważa się już utworzenie wspólnej struktury dla skupu i przechowywania rozdrobnionego drewna na potrzeby lokalne. Przewiduje się utworzenie nowych miejsc pracy. Tymczasem zespół przy radzie z Saint Hilaire, silnie zaangażowany w wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, idzie za ciosem, instalując baterie słoneczne na dachu świetlicy wiejskiej, a także zastanawia się nad utworzeniem dla szkoły systemu grzewczego, wykorzystującego olej roślinny.

Leader+ to dużo więcej niż wsparcie finansowe

Ponad 360 0000 euro zainwestowano w system grzewczy wykorzystujący ścinki z żywopłotów, przy czym duża część tej kwoty poświęcona została na zakup dwóch kotłów opalanych drewnem. Pierwotnie planowano zakup jednego dużego kotła, jednak zdano sobie sprawę, że będzie to rozwiązanie nieefektywne, gdyż użycie w miesiącach letnich jednego wielkiego kotła o dużej wydajności byłoby marnotrawstwem. Postanowiono więc, że lepiej będzie mieć możliwość przełączenia się na mniejszy „kocioł letni”. Resztę pieniędzy wydano na budowę obiektów, położenie podziemnej sieci rur izolowanych oraz zakup podstacji dla poszczególnych kotłów, zaopatrujących każdy z domów w ciepło. Wkład Leader+ stanowi około 22% całości budżetu. Niemniej jednak wkład Leader+ nie jest wyłącznie finansowy. Po pierwsze, organizując wycieczkę obserwacyjną do Niemiec oraz zapewniając lokalne szkolenia dotyczące wszystkich aspektów energii, Leader+ zadziałał jak katalizator. Po drugie, Leader zapewnił wsparcie w zakresie oceny wykonalności projektu. Głównym wkładem było jednakże oficjalne wsparcie ze strony programu Leader+, które w wyraźny sposób odegrało rolę dźwigni i było bodźcem do za-

angażowania się innych partnerów finansowych, zwłaszcza na poziomie państwa. Udział Leader+ i regionu przyspieszył włączenie się innych partnerów do tej szczególnej inicjatywy.

Zbiorowa refleksja

Kluczowa rola przypadła także do odegrania Pays de Haute Mayenne. Weryfikacja procesów finansowych związanych z projektem oraz wpływu środowiskowego i aspektów zrównoważonego rozwoju nie byłaby możliwa bez silnej motywacji na poziomie lokalnym, na którym współpracują radni i przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego. To właśnie takie partycypacyjne podejście budzi entuzjazm, bez którego trudno byłoby wdrażać innowacyjne projekty na obszarach wiejskich. Realizując ten projekt, mieszkańcy Saint Hilaire pokazali, że na poziomie lokalnym Leader+ jest w stanie wesprzeć taką oddolną inicjatywę.

Państwo członkowskie:

Francja

Region:

Pays de la Loire

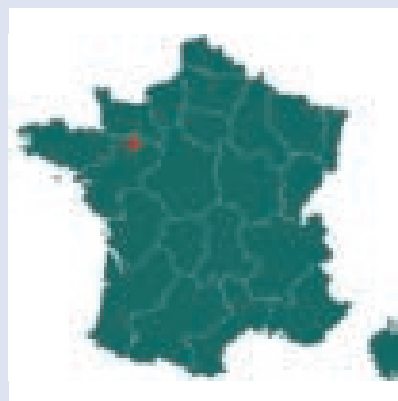
Nazwa LGD:

Pays de la Haute-Mayenne

Ludność: 90 821

Powierzchnia:

2176 km²

Całkowity koszt projektu:

364 000 euro

UE: 79 315 euro

Inne fundusze publiczne:

284 685 euro

Czas trwania projektu: październik 2004 – czerwiec 2006

Kontakt: Laurent Souchet, kierownik LGD

Adres: GIP-DL Pays de Haute-Mayenne
Ancienne Mairie – Place de Hercé
53100 Mayenne

Telefon: + 33 2 43 04 64 50

Faks: +33 2 43 04 64 59

E-mail: l.souchet@hautemayenne.org

Internet: www.hautemayenne.org

Zdjęcia: francuska Jednostka Sieci Krajowej

Zwiedzający podziwiają regionalne wystawy...

AUSTRIA

„T-guide” i jego historia: nawiązanie połączenia kulturalnego

Telefonia komórkowa zapewnia regionowi innowacyjne narzędzie kulturalne pozwalające na realizację jego potencjału turystycznego i nie tylko.

Wprowadzenie

„T-guide” to produkt opracowany przez austriacką LGD Natur- und Kulturerbe Vorarlberg, wykorzystujący Internet i technologię komórkową w celu dostarczania turystom istotnych z ich punktu widzenia informacji o regionie.

W ramach tego projektu Leader+ opowiadane są „historie” lub interesujące opowieści z przeszłości i teraźniejszości regionu, dotyczące jego: historii kulturowej, architektonicznie interesujących budowli, unikatowych pejzaży kulturalnych i naturalnych oraz innych innowacyjnych projektów. Projekt obejmuje konkretnie obszary Montafon i Klosters, znajdujące się w regionie Vorarlberg.

Alpinizm, Hemingway, górnictwo i współczesna architektura

W ramach tego projektu zgromadzono i przygotowano do wykorzystania podczas wycieczki historie dotyczące trasy w historycznej miejscowości Gaschurn. Trasa prowadzi przez starą świetlicę, jedyną oryginalną, jaka pozostała w kraju. Świetlice pełniły w XIII–XIX w. ważną funkcję w życiu wsi – to tam wygłaszano oficjalne przemowy, tam odbywały się procesy, spotkania, przedstawienia teatralne i tańce. Następnie mijają stare domy gościnne z XVII w., co daje pewne wyobrażenie o wczesnej turystyce, oraz dom nabożeństw zbudowany w starym stylu Walsera¹. Tutaj turysta dowiadyuje się także o alpinizmie: zwłaszcza o pierwszym wejściu na szczyt Piz Buin mający 3312 m wysokości oraz

o rozwoju górskiego obszaru z wieloma schroniskami, zwłaszcza w okolicy Silvretty i Rätikonu. Następnie turysta zapoznaje się z historią nart, historycznymi ubraniami narciarskimi oraz dowiadyuje się o osobistościach, które odwiedziły Montafon, takich jak sławny pisarz Ernest Hemingway, który nie tylko mieszkał tutaj przez pewien czas, ale także napisał kilka ze swoich dzieł.

Przygotowywane są inne anegdoty dotyczące pejzaży kulturowych i naturalnych oraz interesujące trasy, na których zapoznać będzie się można z: miejscami odkryć archeologicznych, kopalniami w Silbertal, sztuką gotycką w Montafon, mitami i legendami oraz współczesną architekturą itd. Istnieje mnóstwo informacji na temat regionu, jest więc bardzo ważne, aby zespół realizujący projekt znalazł odpowiedni środek komunikacji, dzięki któremu wiedza o regionie będzie dostępna zarówno dla tutejszych mieszkańców, jak i dla gości.

Innowacyjny sposób przekazywania informacji

Po kilku spotkaniach jako medium dla „narratora historii i przewodnika wycieczek” (który w momencie powstawania tego artykułu dostępny jest jedynie w języku niemieckim) wybrano telefon komórkowy oraz wybrano dla niego nazwę „t-guide”. Sposób działania „t-guide’a” jest bardzo prosty. Turysta oglądający historyczny budynek lub inny interesujący obiekt w regionie po prostu wybiera numer umieszczony w specjalnym folderze lub na samym obiekcie, po czym otrzymuje przez telefon komórkowy szczegółowe informacje. Na przykład dzwoniąc na numer +43 5556-90810-220, zwiedzający może zapoznać się z informacjami dotyczący-

¹ Domy Walsera to domy drewniane z gontowym poszyciem i dachem. Pierwsze domy Walsera powstały w XV w.

...i zapoznają się z przykładami współczesnej architektury

mi wiejskiej trasy zwiedzania w Gaschurn, opisanej powyżej.

Tworzenie innowacyjnych produktów

Stworzenie „t-guide’a” stanowiło integralną część projektu „Historia”. Za łatwym wykorzystaniem telefonu komórkowego jako przewodnika wycieczek kryje się innowacyjne rozwiązanie techniczne, obejmujące następujące trzy moduły:

- Moduł 1: System zarządzania treścią (CMS)
- Moduł 2: Serwis komórkowy w połączeniu z telefonią internetową
- Moduł 3: Automatyczny system informacji głosowej w Internecie

Różne historie dotyczące kultury nagrywane są w postaci plików dźwiękowych, a specjalny system zarządzania treścią za pośrednictwem serwera audio udostępnia dzwoniącym te pliki (w formacie mp3). Aktualności i inne nagrania dźwiękowe mogą być przesyłane w postaci plików dźwiękowych przez Internet i zapisywane w banku danych (jeżeli istnieje autoryzacja dostępu), np. http://montafon.telesis.at/tourismus_montafon/dorfrundweg.

Innym elementem „t-guide’a” jest system telefonii internetowej (VoIP), dający się skalować odpowiednio do potrzeb i dzięki temu będący w stanie obsłużyć wiele połączeń telefonicznych jednocześnie. Internetowy serwer audio został skonfigurowany do użycia wyłącznie przez „t-guide” i jest stale połączony z systemem zarządzania treścią. Za pomocą „t-guide’a” informację dźwiękową można także pobierać bezpośrednio z serwisu internetowego do odtwarzacza mp3. Funkcja ta przeznaczona jest głównie dla szkół lub grup turystycznych i daje użytkownikowi możliwość pobrania informacji o całej trasie wycieczki i wystawach na osobisty odtwarzacz mp3.

„T-guide” w działaniu

„T-guide” został stworzony w ramach pilotażowego programu dotyczącego interesujących miejsc w wiosce Gaschurn (+43-557490 83 02 20). W międzyczasie t-guide wykorzystano także do przekazywania informacji o innych projektach, a także odgrywa on rolę przewodnika w trzech konkretnych wycieczkach: trasami architektury, lasu i energii, które opisano poniżej.

Przewodnik po architekturze: Vorarlberg znany jest ze swojej architektury drewnianej, a dzięki „t-guide’owi” zwiedzający mogą odbyć specjalną wycieczkę po drewnianych budowlach w miejscowości Hittisau. „T-guide” udziela szczegółowych informacji o poszczególnych interesujących budynkach, a użytkownik może nawet wysłuchać nagranych wywiadów z architektem. Oglądając obiekt architektoniczny, zwiedzający otrzymuje kompetentne i szczegółowe informacje (numer „t-guide’a”: +43-557490 83 03 50).

Wycieczka po lesie: Podczas wędrowki po lesie „t-guide” informuje o gatunkach drzew, typach działalności prowadzonej w lesie oraz o leśnych zwierzętach (numer „t-guide’a”: +43-5574-90830-360).

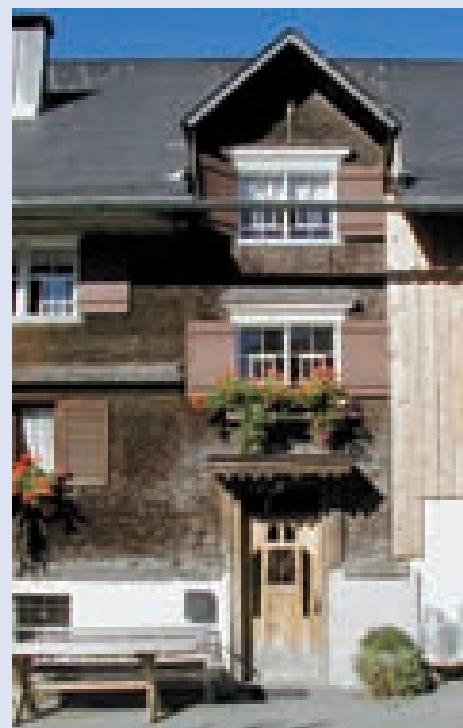
Dom wykorzystujący energię pasywną: w niewielkiej miejscowości Ludesch zbudowano największy w Europie budynek publiczny zgodny z normami domu wykorzystującego energię pasywną¹ oraz z kryteriami ekologicznymi. Korzystając z „t-guide’a”, zwiedzający otrzymuje dokładne informacje o materiałach zastosowanych w budowie, technice energii pasywnej, architekturze oraz koncepcji rozwoju lokalnego (numer „t-guide’a”: +43-5574-90830-330).

¹ Dom wykorzystujący energię bierną (*Passivhaus*) to dom o bardzo niskim zużyciu energii spełniający rygorystyczne, dobrowolne normy Passivhaus w zakresie charakterystyki energetycznej. Budowane w ten sposób budynki cechują się bardzo małym zużyciem energii do celów ogrzewania pomieszczeń.

Most stanowi część leśnej trasy

Tradycyjne budownictwo drewniane to część architektonicznej spuścizny regionu

LGD Vorarlberg planuje również wykorzystanie „t-guide’a” w następujących projektach:

- Kraina jodły: Architektura drewniana w Vorarlbergu i gatunek drzewa, jodła biała
- Wycieczka zawodowa: Oglądanie przykładów najlepszych praktyk pod względem rozwoju regionalnego
- Ścieżka przez wiejską okolicę: Tematyczna trasa przyrodnicza w Partenen-Galtür
- GSUND (Zdrowy): Program rekreacji na świeżym powietrzu, w wiejskiej okolicy, w ramach którego „t-guide” udziela instrukcji

Ze wsparciem Leader+

Leader+ odegrał ważną rolę w stworzeniu „t-guide’a”, którego potencjał w ramach programu wykracza daleko poza jego obecne wykorzystanie w charakterze przewodnika wycieczek. Na przykład zwiedzający spoza regionu mogą dostawać tą drogą cenne informacje we własnym języku dotyczące wypełniania formularzy lub poradę, dokąd powinni się udać w razie zaistnienia określonych problemów lub pytań. Możliwe jest również wykorzystanie tej technologii przez hotele i pensjonaty do informowania gości o aktualnych zajęciach rekreacyjnych. W odniesieniu do „t-guide’a” Leader wsparł finansowo:

- Opracowanie opowiadań dla projektu
- Gromadzenie i publikowanie informacji o ciekawostkach regionalnych
- Techniczne opracowanie prototypu „t-guide’a”
- Przygotowanie tekstów i plików audio
- Program pilotażowy w miejscowości Gaschurn

Produkt ten spotkał się z zainteresowaniem poza programem Leader+ i został rozwinięty w ramach krajowego programu badawczo-sieciowego (*protec-netplus*), w którym uczestniczą liczne firmy (<http://zielleitung.pvl.at>). Na potrzeby korzystania z menu „t-guide’a” tworzony jest także system identyfikacji języka. Ponadto twórców „t-guide’a” zaproszono do udziału w europejskim projekcie, co może wią-

zać się z zastosowaniem go w dziedzinie usług lokalizacyjnych.

Państwo członkowskie: Austria

Region: Vorarlberg

Nazwa LGD: Natur- und Kulturerbe Vorarlberg

Ludność: 64 500

Powierzchnia: 1716 km²

Całkowity koszt projektu: 99 000 euro

UE: 49 500 euro

Inne fundusze publiczne: 15 000 euro

Fundusze prywatne: 34 500 euro

Czas trwania projektu: styczeń 2002 – grudzień 2004

Kontakt: Franz Rűf

Adres: Hof 4, A-6861 Alberschwende

Telefon: +43 5579 71 71

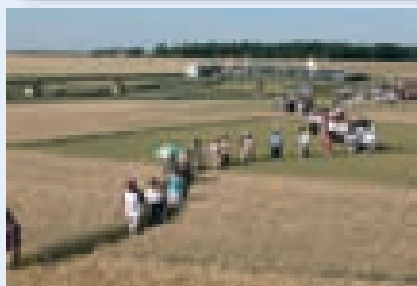
Faks: +43 5579 71 71 71

E-mail: franz.ruef@telesis.at

Internet: www.leader-vlbg.at

Zdjęcia: LGD Natur- und Kulturerbe Vorarlberg

WSPÓŁPRACA W ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH

Z niewielką pomocą także owce mogą przeprawić się na drugi brzeg

SZWECJA, FINLANDIA i ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO

SISU: Małe wyspy przetrwania i zrozumienia (*small islands for survival and understanding*)

Stworzenie strategii tworzenia sieci kontaktów między wyspami może pomóc w zabezpieczeniu przyszłości mieszkańców odizolowanych archipelagów.

Wprowadzenie

„Jak przetrwać na małej wysepce?” to pytanie, które zadano w ramach projektu i na które uzyskiwane są teraz odpowiedzi! SISU (małe wyspy przetrwania i zrozumienia) ustanowiono w celu stworzenia międzynarodowej sieci kontaktów między mieszkańcami małych wyseppek. To z kolei zwiększyłoby ich szanse znalezienia nowych rozwiązań dla wielu problemów, zwłaszcza w przypadkach gdy brak jest trwałych połączeń drogowych z lądem stałym.

Postanowiono, że aby zakwalifikować się do tego projektu, poszczególne wyspy powinny posiadać stałą populację, zwykle uważaną za zbyt małą, aby oferowane były tam usługi, takie jak małe sklepy spożywcze, szkoły, opieka lekarska itd. Ważne było również, aby wyspa była w stanie wykazać, że pomimo małej liczby ludności mogą na niej być zapewnione i utrzymane takie podstawowe usługi, co pozwoliłoby ludziom tam pozostać, lub przynajmniej wykazać, że istnieje taka możliwość.

Obecnie stworzono sieć łączącą wyspy w następujących obszarach Leader+: „Carpe Mare” w Szwecji, „W tej samej łodzi” w Finlandii oraz „WHELK” w Szkocji. Na początku 2006 r. łączyła ona w sumie 13 wysp. w Szwecji: Klädesholmen, Dyrön, Marstrand, Kalvsund, Asperö i Köpstadsö; w Finlandii: Salavainen, Högsåra, Hiitis i Vartsala; a w Szkocji: wyspy Jura, Colonsay i Tiree.

Ważne było również, aby projekt angażował ludzi z sektora prywatnego, publicznego i wolontariackiego. W rezultacie większość wysp ma trzech przedstawicieli, po jednym z każdego sektora, którzy przemawiają i działają w imieniu reszty wyspiarzy. Większość prac prowadzona jest na zasadzie wolontariatu, co oznacza, że na projekt SISU wyspiarze poświęcają wiele wolnego czasu, a niekiedy zajmują się nim w normalnych godzinach pracy. Szacuje się, że łącznie zainwestowano siedem tysięcy godzin pracy wolontariackiej.

Zrozumienie słabych i mocnych stron

Małe grupy robocze na każdej z wysp przeprowadziły analizy SWOT (*strengths, weaknesses, opportunities and threats* – mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia), zarazem kładąc nacisk na udane projekty, które już się zaczęły lub właśnie się zaczynały. Do kwietnia 2005 r. wyspiarze przygotowali 13 analiz SWOT, które zostały opublikowane na stronie internetowej SISU pod adresem www.sisunet.info, dzięki czemu mieszkańcy wysp mogli przygotować się do planowanego spotkania projektowego

Małe wyspy są zimą często odizolowane

w Szwecji. Strona SISU jest regularnie aktualizowana dzięki informacjom dostarczanym przez samych uczestników, co zapewnia poszczególnym partnerom możliwość przekazywania pomysłów, publikowania artykułów itd.

Spotkanie projektowe, które odbyło się w czerwcu 2005 r., było bardzo udane i dało początek debacie dotyczącej wielu „wyspiarskich kwestii”. Wkrótce zrozumiano, że chociaż 13 wysp pod wieloma względami zupełnie się od siebie różni, to mają też ze sobą wiele wspólnego, co zapewniło solidną bazę zagadnień, na której można było zorganizować współpracę w wyspiarskiej sieci. Podczas dyskusji w grupach poruszono 17 zagadnień, takich jak: wykorzystanie zasobów

naturalnych, pomoc dla osób starszych, komunikacja i transport, rozwój wysp w przyszłości itd. Zdecydowano, że w celu skupienia się na głównych sprawach należy zorganizować kolejne spotkanie, które odbyło się w Szkocji we wrześniu 2005 r. Podczas tej wizyty uwidoczniły się różnice między wyspami szkockimi z jednej strony, a fińskimi i szwedzkimi z drugiej.

Sieciowe dyskusje o zagadnieniach projektowych trwają, a ułatwiają je m.in. wideokonferencje prowadzone przez Internet. Jednym z uzgodnionych już kierunków działania jest wywieranie przez wyspiarzy nacisków w celu zapewnienia równego traktowania w ramach UE, zwłaszcza pod względem kosztów transportu towarów i ludzi na wyspy. Oznacza to, że bezpośrednio w debatę zaangażowana będzie większa liczba uczestników SISU.

Ocena projektu

Według śródkresowej oceny projektu większość uczestników jest jak dotychczas bardzo zadowolona, a wielu wyspiarzy zostało zainspirowanych do rozpoczęcia pracy nad innymi (zaniedbanymi) projektami. Ponadto są zgodni, że potrzebna jest kontynuacja inicjatyw sieciowych. Można to

osiągnąć po części przez aktywniejsze wykorzystanie strony internetowej SISU, ale także przez udział w wideokonferencjach organizowanych w ramach projektu. Pierwsza taka konferencja, poświęcona zagadnieniu „budynków uniwersalnych”, była bardzo udana i wzięli w niej udział uczestnicy z pięciu różnych wysp. Zaplanowano także wideokonferencje poświęcone takim tematom, jak: energia odnawialna, sposoby ustabilizowania i utrzymania na stałym poziomie liczby ludności oraz gospodarka odpadami.

Osiągnięcia i ustalenia projektu przedstawione zostaną na konferencji w Finlandii we wrześniu 2006 r. Zaproszeni zostaną politycy i decydenci ze wszystkich zaangażowanych krajów oraz inne zainteresowane podmioty, a także udostępnione zostanie sprawozdanie przedstawiające ustalenia i osiągnięcia, przygotowane przy współpracy ze wszystkimi uczestnikami SISU.

Koordinacja informacji o projekcie ma kluczowe znaczenie

Koordinowanie projektu to główne zadanie, a koordynator projektu, finansowany przez Leader+, odgrywa istotną rolę, polegającą na zapewnieniu, że informacje przekazywane są na poszczególne wyspy. Oprócz stworzenia strony internetowej, aktualizowanej przez koordynatora projektu i przez uczestników, część budżetu umożliwiła Leader+ także sprawdzenie innych sposobów komunikacji. Po kilku miesiącach okazało się, że najlepszą metodą są wideokonferencje. Dlatego oprócz korzystania z witryny wyspiarze zaczęli także przeprowadzać regularne wideokonferencje, tak jak opisano powyżej.

Wideokonferencje okazały się bardzo użyteczne i inspirujące, pomagają one mieszkańcom wysp w przedstawianiu różnych pomysłów oraz w dzieleniu się wiedzą. Nastąpiła już poprawa w zakresie tworzenia sieci kontaktów w ramach projektu (podstawowy cel SISU), a zrealizowanych zostanie jeszcze więcej wspólnych i indywidualnych przedsięwzięć.

Kwestie rozwoju wysp i niektóre osiągnięcia

Jak dotychczas sprawami uważanymi przez wyspiarzy za najważniejsze są: tworzenie uniwersalnych centrów, w któ-

Promy zapewniają połączenie z wyspami

rych mogą być świadczone zróżnicowane usługi, energia odnawialna i programy poprawy wydajności energetycznej, praca nad utrzymaniem stałej populacji na wyspie oraz gospodarka odpadami.

Szkocka wyspa Tiree przykładą dużą wagę do wykorzystania energii odnawialnej, natomiast sąsiednie wyspy Jura i Colonsay są bardziej zainteresowane rozbudową istniejących już na nich uniwersalnych centrów, a także planują poszerzenie oferty usług już w nich świadczonych. Na wyspie Jura, przykładowo, założony zostanie dom dla osób starszych, a obok istniejącego ośrodka powstanie placówka opieki nad starszymi. Szwedzka wyspa Köpstadsö, mimo że ma tylko około 100 stałych mieszkańców, zdołała pozyskać fundusze na budowę małego centrum uniwersalnego. Na Kalvsund przekształcono miejscowy klub sportowy na uniwersalne centrum wielorakiego przeznaczenia, a mieszkańcy Asperö planują budowę uniwersalnego obiektu, zainspirowani tym, co stało się na sąsiedniej wyspie Köpstadsö, a także na szkockich wyspach Jura i Colonsay. Wszystkie te planowane i istniejące już uniwersalne centra zaspokajają będą potrzeby danej wyspy i jej ludności.

Na wyspie Dyrön wiele pracy włożono w rozwój przystani, trasy przyrodniczej i sauny z widokiem na morze itd., aby przyciągnąć turystów, co z kolei zainspirowało szkockich i fińskich wyspiarzy do przemyślenia podobnych pomysłów. w Szwecji natomiast mieszkańcy wyspy Marstrand wspólnymi siłami stworzyli bardzo nowoczesny system szerokopasmowy, kiedy okazało się, że nikt tego dla nich nie zrobi. Jest to coś, o czym wielu innych uczestniczących w SISU wyspiarzy chciałoby się dowiedzieć więcej.

Na szwedzkiej wyspie Klädesholmen wiele wysiłku włożono w przekonanie mieszkańców czasowych do osiedlenia się na stałe, a przynajmniej do spędzania większej ilości czasu w swoich „drugich domach”. Udało się także nawiązanie współpracy między różnymi firmami zajmującymi się połowem śledzi, co pomoże im utrzymać się na konkurencyjnym rynku. W Finlandii wyspa Salavainen w archipelagu Åboland ma własne uniwersalne centrum o nazwie „Kummeli”, oferujące szereg usług mimo niskiej liczby stałych mieszkańców. Był to temat, który podczas ostatniej wideokonferencji zrobił duże wrażenie na wyspiarzach szwedzkich i szkockich.

Na przyszłość

Oto niektóre przyszłe cele projektu: łącznie 20 sieci z 240 uczestnikami, trzy programy edukacyjne i szkoleniowe dla 20 uczestników, jeden projekt mający na celu ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturalnego oraz łącznie 20 analiz SWOT z uczestniczących wysp.

Państwa członkowskie:

Szwecja, Finlandia, Zjednoczone Królestwo:

Regiony: Västra Götaland (Szwecja), Pargas (Finlandia), Szkocja (Zjednoczone Królestwo)

Nazwa wiodącego LGD: Szwecja, Carpe Mare

Ludność: 37 000

Powierzchnia: b.d.

Całkowity koszt projektu*: 527 394 euro

UE: 197 773 euro

Inne fundusze publiczne: 226 779 euro

Fundusze prywatne: 102 842 euro

* Kwoty przypadające na poszczególne kraje obliczane są na podstawie udziałów procentowych w projekcie jako całości i w związku z tym mogą zawierać błędy wynikające z zaokrągleń.

Czas trwania projektu: październik 2004 – grudzień 2006

Całkowity koszt w Szwecji: 163 492 euro

UE: 61 310 euro

Inne fundusze publiczne: 70 301 euro

Fundusze prywatne: 31 881 euro

Całkowity koszt w Zjednoczonym Królestwie:

300 615 euro

UE: 112 731 euro

Inne fundusze publiczne: 129 264 euro

Fundusze prywatne: 58 620 euro

Całkowity koszt w Finlandii: 63 287 euro

UE: 23 733 euro

Inne fundusze publiczne: 27 213 euro

Fundusze prywatne: 12 341 euro

Kontakt: Frida Barrett

Adres: SDF Styrso, Bratten, 430 84 Styrso, Szwecja

Telefon: +46 31 3665612 lub +46 705 693557

Faks: +46 31 3665613

E-mail: frida.barrett@styrso.goteborg.se

Internet: www.sisunet.info

Zdjęcia: szwedzka Jednostka Sieci Krajowej

Figurka zwierzęcia
– jeden z wyjątkowych
eksponatów
wystawowych

FRANCJA i NIEMCY

Kultura orygniacka: początki sztuki w Europie

Dwa regiony o wspólnej przeszłości archeologicznej łączą siły w projekcie współpracy ponadnarodowej, aby promować swoje historyczne dziedzictwo.

Na podstawie artykułu autorstwa Birgit Beyrle i Josefine Bauer, LGD Brenzregion, Niemcy

Wprowadzenie

Około 35 tys. lat temu myśliwi stworzyli na ścianach jaskiń pierwsze znane europejskie dzieła sztuki, przedstawiające m.in. zwierzęta: konie, lwy i mamuty. Teraz niemiecka LGD Brenzregion zainicjowała w ramach programu Leader+ projekt, który pozwoli obu uczestniczącym regionom czerpać korzyści z tych pradawnych skarbów.

Kultura, która około 35 tys. lat temu zwiastowała nadejście nowej epoki kamienia w Europie, znana jest jako kultura orygniacka. Dwa najważniejsze siedliska orygniackie w Europie znajdowały się w Alpach wschodniej Szwabii w Niemczech oraz we w francuskich Pirenejach. Jaskinie Vogelherd, Hohlenstein-Stadel i Geissenklösterle znajdują się w południowej części objętego programem Leader+ obszaru w regionie Brenz w Badenii-Wirtembergii i słyną na cały świat ze znajdujących się w nich skarbów archeologicznych. Istnieją także mocne dowody występowania kultury orygniackiej w południowo-zachodniej Francji. W celu wykorzystania tego ogromnego bogactwa historycznej spuścizny przedstawiciele LGD z obu krajów spotkali się jesienią 2004 r. Dr Harald Floss, profesor historii starożytnej na Uniwersytecie w Tybindze, otrzymał zadanie wprowadzenia w życie tej ponadnarodowej współpracy.

Od rozmów wstępnych...

Ze względu na wspólne dziedzictwo obszary te idealnie nadawały się do takiego projektu współpracy, w którym kluczową rolę odegrały władze lokalne miejscowości Aurignac – małej wioski, która dała nazwę prehistorycznej kulturze.

W dniu 20 września 2004 r. przedstawiciele zainteresowanych obszarów spotkali się w Aurignac po raz pierwszy. Spotkanie miało na celu przeanalizowanie możliwości realizacji wspólnego projektu oraz zrozumienie potencjalnych barier językowych i kulturowych. Dzięki wzajemnemu zrozumieniu oraz silnej wspólnocie interesów wstępna umowa o współpracy została zawarta między dwiema francuskimi LGD Leader+: Pays d'Ariège-Pyrénées wraz z Pays Basque Intérieur i Pays de Comminges/Aurignac¹ oraz niemiecką LGD Brenzregion.

...do współpracy ponadnarodowej

Po początkowych udanych konkluzjach wstępnego spotkania projektowego mogła rozpocząć się rzeczywista praca nad projektem. Oprócz bariery językowej istniało wiele różnic w sposobie realizacji projektów Leader+ we Francji i w Niemczech, które należało przezwyciężyć. Konieczne było także zapoznanie władz lokalnych w Aurignac ze szczególnymi cechami metody Leader. Przewyciężenie różnic przez partnerów projektu udało się dzięki jasnemu określeniu wspólnych celów realizowanych przez wszystkie strony z wielkim entuzjazmem. W styczniu 2005 r. w Heidenheim odbyło się spotkanie, na którym zaczęto przygotowywać szczegółowe plany, a później tego samego lata Niemcy i Francja zatwierdziły ponadnarodowy projekt o nazwie

¹ Pays de Comminges reprezentuje gminę Aurignac i jest obszarem o statusie krajowym podobnym do Leadera.

„Kultura oryńska i początki sztuki w Europie”. Niemniej jednak warunkiem wstępnym realizacji projektu, postawionym przez francuską instytucję zarządzającą, było, aby wiodącą LGD była Pays Basque Intérieur.

Współpraca przy przybliżaniu skarbów archeologicznych

Najważniejsze zadania tego projektu to: odtworzenie historii ludzkości w epoce kamienia w Europie, dalsze badania znanych na całym świecie stanowisk archeologicznych oraz zrównoważona eksploatacja tych zasobów do celów rozwoju regionalnego. Działania te mają na celu poprawę powszechnej wiedzy i świadomości dziedzictwa kulturalnego regionów, w związku z czym przy wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii skarby archeologiczne zostaną szerzej udostępnione społeczeństwu.

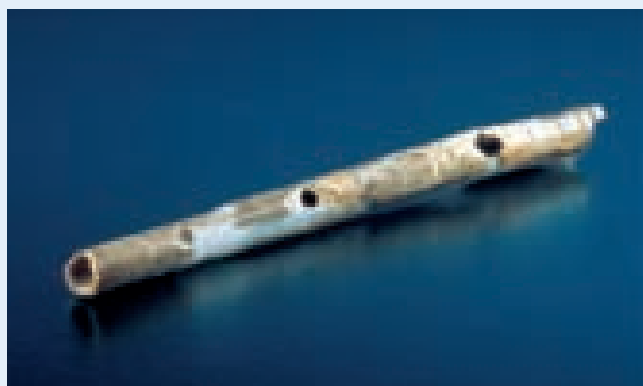
Ustanowiona ma zostać ogólnoeuropejska sieć stanowisk archeologicznych, których potencjał turystyczny będzie rozwijany. Sławne na cały świat stanowiska jaskiniowe w Brenzregion to m.in. jaskinie Vogelherd w okręgu Heidenheim, Hohlenstein-Stadel i Geissenklösterle w okręgu alpejsko-dunajskim. To w nich archeolodzy wykopali dużą liczbę rzeźb z kła mamuta, uważanych za jedne z najstarszych dotychczas odkrytych przykładów sztuki figuratywnej. Inne spektakularne zjawiska to człowiek-lew, czyli figurka człowieka-zwierzęcia o wysokości prawie 30 cm, będąca unikatowym reliktem świata duchowego i religii człowieka epoki kamienia, a także flet z kła mamuta, należący do najstarszych instrumentów muzycznych na świecie. Partnerskie regiony Ariège, Aurignac oraz francuski Kraj Basków słyną ze swoich stanowisk z epoki kamienia, w których znaleźć można malowidła i rytym naskalne, instrumenty muzyczne i biżuterię. Szczególnie ważne są jaskinie Mas d'Azil, gdzie znaleziono ślady zamieszkania w okresie oryńskim, oraz Isturitz, gdzie odkryto oryński flet.

Międzynarodowe sympozjum początkiem projektu

W małej wiosce Aurignac w południowo-zachodniej Francji, która we wrześniu 2005 r. stała się głównym punktem zainteresowania archeologów, miało miejsce preludium do projektu współpracy. Była to część inicjatywy współpracy Leader+, w ramach której pod kierownictwem dr Harald Flossa i Nathalie Rouquerol z Muzealnego Forum Oryńskiego w tej miejscowości zorganizowano unikatową konferencję poświęconą sztuce epoki kamienia. Panel naukowców cieszących się międzynarodową renomą dyskutował nad początkami sztuki w okresie oryńskim z różnych punktów widzenia, przy czym głównymi tematami konferencji były naturalne warunki życia i kultura ludzi kultury oryńskiej. W kontekście tym omawiano najstarsze zachowane przejawy działalności artystycznej oraz metody ich wytworzenia. Dzieła sztuki figuratywnej z okresu oryńskiego porównano z malowidłami jaskiniowymi i rytami z całej Europy. Po konferencji, która wzbudziła duże zainteresowanie, zorganizowano wycieczkę do jaskini Isturitz we

Pierwsze spotkanie partnerów projektu

Ten flet z mamuciego kła to jeden z najstarszych instrumentów muzycznych na świecie

francuskim Krajem Basków. W ciemnościach jaskini przy dźwiękach zrekonstruowanego fletu z epoki kamienia uczestnicy przeniesli się w czasie o 35 tys. lat wstecz.

Spojrzenie w przyszłość

W następstwie międzynarodowego sympozjum planuje się kolejne wydarzenia. Wyniki konferencji zostaną opublikowane w ilustrowanym, dwujęzycznym sprawozdaniu z konferencji, a szczególne cechy archeologiczne uczestniczących w projekcie regionów zostaną przedstawione w trójjęzycznej broszurze turystycznej. Tworzony jest wspólny portal internetowy, zawierający informacje o regionach uczestniczących w projekcie, a także służący jako portal archeologiczny do szerokiej wymiany informacji. W 2006 r. Brenzregion we współpracy z partnerami francuskimi LGD ma zorganizować wystawę podczas Regionalnych Targów Ogrodniczych w Heidenheim, na której zaprezentowane zostaną wchodzące w skład ruchomej kolekcji wykopaliska z oryńskiego okresu epoki kamienia.

Projekt współpracy wywarł już zauważalny pozytywny wpływ na zaangażowane regiony. Projekt współpracy wypromował zarówno już realizowane, jak i planowane przedsięwzięcia archeologiczne, takie jak Muzeum Aurignac i „Doświadczenie jaskiniowe” w Giengen-Hürben, umożliwiając optymalne wykorzystanie zdobytej wiedzy oraz najnowszych technologii medialnych.

Geissenklösterle
w okręgu alpejsko-
dunajskim

Państwa członkowskie: Francja i Niemcy
Regiony: Akwitania (Francja) i Badenia-Wirtembergia (Niemcy)

Nazwa wiodącego LGD: Francja, Pays Basque Intérieur
Ludność: 69 049
Powierzchnia: 2507 km²

Nazwa niemieckiego LGD: Brenzregion
Ludność: 121 852
Powierzchnia: 1168 km²

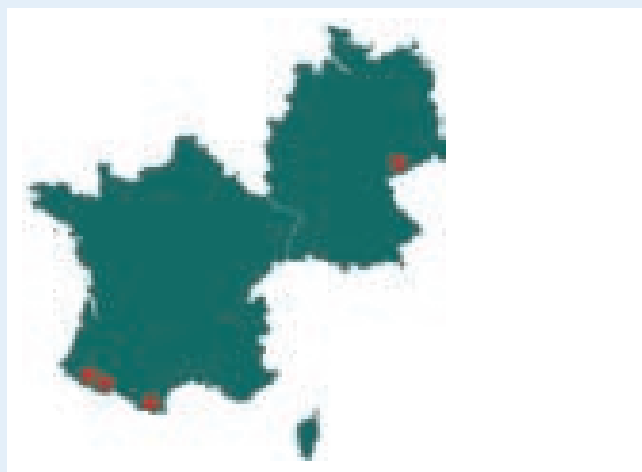
Pozostałe LGD: Francja, Pays d'Ariège-Pyrénées, Pays de Comminges (nie-Leader)

Całkowity koszt projektu: 184 741 euro
UE: 92 371 euro
Inne fundusze publiczne: 88 578 euro
Fundusze prywatne: 3792 euro
Czas trwania projektu: październik 2004 – grudzień 2006

Francja

Całkowity koszt: 135 894 euro
UE: 67 942 euro
Inne fundusze publiczne: 64 160 euro
Fundusze prywatne: 3792 euro

Kontakt: Estebe Eyherabide
Adres: 4 allée des Platanes, BP 431, 64104 Bayonne Cedex, Francja
Telefon: + 33 (0) 59 46 51 01
Faks: + 33 (0) 59 46 50 87
E-mail: eyherabide@cg64.fr
Internet: www.lurralde.net

Niemcy

Całkowity koszt: 48 847 euro
UE: 24 429 euro
Inne fundusze publiczne: 24 418 euro

Kontakt: Josefina Bauer
Adres: Landratsamt Heidenheim, Felsenstr, 36 89518 Niemcy
Telefon: +49 (0) 73 21 32 14 64
E-mail: j.bauer@landkreis-heidenheim.de
Internet: www.brenzregion.de

Zdjęcia: francuska Jednostka Sieci Krajowej

KOBIETY I MŁODZIEŻ W LEADERZE+

Angela Ciliberti

WŁOCHY

Wywiad z Angelą Ciliberti,

kierownikiem LGD, Le Macine, Basilicata, Włochy

Wprowadzenie

Po uzyskaniu w 1998 r. tytułu naukowego w dziedzinie języków obcych A. Ciliberti rozpoczęła pracę w LGD Le Macine podczas inicjatywy Leader II, gdzie była odpowiedzialna za działania LGD związane ze współpracą ponadnarodową. Następnie w marcu 2003 r. została mianowana kierownikiem LGD i rozpoczęła pracę w zespole mającym za zadanie opracowanie lokalnego planu działania w ramach inicjatywy Leader+.

Jej doświadczenia z Leader II i Leader+ pozwoliły jej na zbudowanie trwałych relacji zarówno z sektorem publicznym, jak i prywatnym, co gwarantuje, że podejście oddolne jest właściwym sposobem promowania rozwoju obszarów wiejskich w regionie Montagna Materana.

Obszar działania LGD Le Macine

Lokalna grupa działania Le Macine funkcjonuje w najbardziej centralnej części regionu Basilicata, na obszarze zwanym Montagna Materana, znajdującym się w południowej części Włoch.

Jest to górzysty obszar, na którym uprawiane są zboża i oliwki, a góry porośnięte są lasami. Ze społecznego i gospodarczego punktu widzenia jest to najbardziej marginalny obszar regionu, zamieszany przez 33 867 ludzi żyjących

w 13 gminach, o gęstości zaludnienia wynoszącej 28 mieszkańców na km².

Pod względem gospodarczym liczba osób pracujących w sektorze przedsiębiorczości wynosi tutaj 14%, podczas gdy średnia regionalna to 25%. Bardzo małe firmy, definiowane jako posiadające tylko jednego pracownika, stanowią 70% przedsiębiorstw, a średnia regionalna to 62%. Dwie trzecie przedsiębiorstw działających w sektorze rolnictwa zaangażowanych jest w produkcję zbóż. Dość powszechna jest także uprawa oliwek, a w ostatnich latach popularna stała się hodowla owiec i kóz. Produkuje się także tradycyjną i typową żywność, taką jak kiełbasy, ser i miód.

Na poziomie regionalnym słabe punkty rolnictwa na tym obszarze to: izolacja gospodarstw rolnych, problemy starzejącej się populacji rolniczej, przepaść między starszymi rolnikami i młodszym pokoleniem oraz niski poziom mechanizacji.

Obszar podzielony jest między dwie struktury finansowania, zajmujące się rozwojem chronionego obszaru Parku Regionalnego Gallipoli Cognato, z jego bujnymi lasami i stanowiskami objętymi programem Natura 2000, oraz obszaru górskiego zdominowanego przez dość silne elementy kulturalne związane z życiem wsi.

Wywiad

Contact Point: Co zainteresowało Panią w pracy nad rozwojem obszarów wiejskich? Czy Pani oczekiwania się spełniły? Jeśli nie, dlaczego?

Angela Ciliberti: Moja kariera w zakresie rozwoju obszarów wiejskich rozpoczęła się w dziedzinie współpracy ponadnarodowej, która dla mnie stanowiła bardzo atrakcyjne pole działania ze względu na możliwość utrzymywania kontaktów z innymi regionami i innymi kulturami. Następnie moje pole działania objęło całościowy proces rozwoju obszarów wiejskich, w tym: MŚP, działalność ekologiczną i kulturalną oraz turystykę. Była to interesująca część programu Leader, ponieważ dała mi możliwość zdobycia wielopoziomowego doświadczenia oraz zarządzania wielosektorowymi działaniami.

Nadal jestem zaangażowana w tworzenie sieci zasobów niezbędnych do wszystkich tych działań, więc moje oczekiwania spełniają się każdego dnia, nawet jeśli każdego dnia pojawiają się nowe wyzwania lub oczekiwania.

CP: Co do Pani codziennej pracy, jakimi sprawami zajmuje się Pani najczęściej i z jakim rodzajem pracy się to wiąże?

A.C.: Praca kierownika LGD zmienia się z dnia na dzień, od planowania działalności do monitorowania, a potem oceny.

Działania w ramach Leader+ realizowane są oddolnie, a kierownik musi być otwarty na potrzeby danego obszaru i miejscowej ludności. Potrzeby takie muszą następnie zostać przełożone na działania finansowe, takie jak napisanie zaproszenia do składania ofert lub wniosku o finansowanie. Po wdrożeniu działań określonych w lokalnym planie działania musimy przekształcić pomysły w projekty, które należy monitorować i na koniec poddać ocenie, aby zrozumieć, czy plany zostały zrealizowane w sposób satysfakcjonujący. Cała ta praca prowadzi do ustanowienia relacji z przedsiębiorcami lokalnymi, organami publicznymi, stowarzyszeniami kulturalnymi oraz młodzieżą. Obejmuje ona różne elementy rozwoju obszarów wiejskich, które składają się na bogactwo doświadczenia w tej dziedzinie.

CP: W jakie projekty jest Pani zaangażowana w ramach regionalnego programu Leader+? Czy w centrum uwagi znajdują się zagadnienia, czy grupy docelowe, i dlaczego właśnie je wybrano?

A.C.: Celem programu Leader+ na obszarze LGD Le Macine jest stworzenie zintegrowanego systemu zasobów będącego w stanie powiązać elementy przyrodnicze i ekologiczne z dziedzictwem kulturowym obszaru. Na przykład szczególną uwagę poświęca się przedsiębiorstwom zajmującym się enogastronomią (żywność i wino) oraz turystyką, które dzięki silnym związkom z zasobami kulturowymi tego obszaru mogą odgrywać rolę w zwiększaniu potencjału tych

zasobów, jak i przyczynić się do wzrostu gospodarczego na tym obszarze.

CP: Czy współpraca, międzyterytorialna lub ponadnarodowa, jest ważnym czynnikiem w działalności Pani LGD? Jakie są tego powody? Jakie ma Pani w tej dziedzinie doświadczenia?

A.C.: W planie finansowym naszego LGD 20% całkowitego budżetu przeznaczono na współpracę, zarówno międzyterytorialną, jak i ponadnarodową. Alokacja tak dużej części środków wskazuje na dokonanie w strategii naszego LGD jasnego wyboru w zakresie współpracy z innymi obszarami oraz na chęć podjęcia próby przewyższenia widocznej w historii marginalizacji tego obszaru. W odniesieniu do współpracy oczekujemy, że możliwe będzie także działanie zgodne z duchem Leadera, to znaczy program współpracy i tworzenia sieci kontaktów nie tylko na obszarach wiejskich, ale także między obszarami wiejskimi.

LGD Le Macine jest w tej chwili zaangażowana w dwa projekty współpracy międzyterytorialnej: jeden z północnymi Włochami, mający na celu opracowanie nowych produktów turystycznych na obszarach pagórkowatych i górzystych, oraz drugi z trzema LGD z Basilicaty oraz dwoma z Puglii, mający na celu stworzenie „centrum obsługi” pracującego nad zapewnieniem możliwości komercyjnych dla obszarów zaangażowanych w projekt.

Co do działań ponadnarodowych we współpracy z Finlandią i Hiszpanią realizowany jest projekt o nazwie „MAP – Moving around the Provinces” (Poruszanie się po prowincjach), w ramach którego staramy się określić wspólną ofertę turystyczną, będącą w stanie przyciągnąć turystów z popularnych obszarów turystycznych do mniej znanych obszarów wiejskich w głębi lądu.

CP: Czy któryś z projektów, w które była Pani zaangażowana, uważa Pani za przykład „najlepszej praktyki”? Co Pani zdaniem czyni projekt przykładem „najlepszej praktyki”?

A.C.: W ramach Leader+ nasza LGD wdrożyła szereg działań mających na celu innowacje w zakresie jakości wysokiej jakości produktów rolnospożywczych. Projekt poświęcony jest „innowacji jakościowej”.

Uważamy ten projekt za przykład „najlepszej praktyki”, gdyż obejmuje on różne etapy, łączące się ze sobą i przyczyniające się do ogólnego rozwoju obszaru. Po pierwsze, przeprowadziliśmy badania rynkowe w celu zdobycia wiedzy o wysokiej jakości produktach obszaru; po drugie, po wielu spotkaniach i oddolnym dialogu z lokalnymi przedsiębiorstwami byliśmy w stanie określić ich potrzeby w celu poprawy jakości ich produktów.

Opublikowano zaproszenie do składania ofert, a przedsiębiorstwa zaprezentowały projekty mające na celu usprawnienie cyklu produkcyjnego dzięki użyciu nowych maszyn i wyposażenia, nawet jeżeli produkcja pozostawała ściśle powiązana z tradycyjnymi metodami.

Przedsiębiorstwa te przeprowadziły działania innowacyjne wspólnie, jako sieć MŚP, aby móc sprzedać nie tylko jeden produkt, ale „koszyk” lokalnych produktów. Możemy uznać cały projekt za przykład „najlepszej praktyki”, ponieważ umożliwił on:

- utworzenie „koszyka” produktów wysokiej jakości, w tym produktów zagrożonych zaniknięciem, a co za tym idzie zagwarantowanie bioróżnorodności produkcji obszaru,
- innowacje w zakresie lokalnego systemu produkcji, dzięki którym usprawniono struktury i wprowadzono nowe maszyny,
- zwiększenie dochodów MŚP,
- utworzenie sieci MŚP i stowarzyszeń,
- uruchomienie projektów i działań w zakresie współpracy.

Projekt poświęcony „innowacji jakościowej” pokazał, że projekt może stać się przykładem najlepszej praktyki, jeżeli:

- jest mocno powiązany z danym terytorium,
- respektuje i odzwierciedla tradycję i kulturę obszaru,
- poprawia lokalną gospodarkę,
- pozwala tworzyć nowe sieci kontaktów.

CP: Jakie działania w kontekście krajowym powinny, Pani zdaniem, zostać podjęte w celu poprawy konkurencyjności Pani regionu i dlaczego? Jak ważna jest dla Pani w związku z tym tożsamość regionalna?

A.C.: Z gospodarczego punktu widzenia konkurencyjność wynika z infrastruktury, inwestycji i zadowolenia społecznego.

Polityka krajowa powinna w większym stopniu skupiać się na poważnych inwestycjach strukturalnych, takich jak: lotniska, nowe autostrady, zarówno w sensie fizycznym, jak i w sensie technologii informatycznych, nawet w regionie tak małym jak nasz, który cechują niskie wskaźniki demograficzne. Wszystko to implikuje silny napływ inwestycji wewnętrznych, które w połączeniu z działaniami prowadzonymi na poziomie lokalnym pomogą zwiększyć mobilność siły roboczej, możliwości zatrudnienia oraz wyraźnie podniosą poziom konkurencyjności regionu.

Tożsamość regionalna odgrywa tu istotną rolę, gdyż rozwój poszczególnych dziedzin gospodarki i kultury pozwala nawet małym i odizolowanym obszarom na włączenie się do szerszej gospodarki rynkowej. Innymi słowy, retoryka „myślenia globalnego i działania lokalnego” powinna stać się rzeczywistością.

CP: Czy uważa Pani, że inicjatywy takie jak Leader+ cieszą się powszechnym zrozumieniem wśród społeczności lokalnej? Jeżeli nie, to co, Pani zdaniem, można zrobić, aby podnieść poziom świadomości i zaangażować ludzi?

A.C.: Wszystkie inicjatywy europejskie, w tym Leader+, muszą być traktowane poważnie pod względem ich jasnego przesłania dla regionów oraz ich potencjału zapewnienia konkretnego rozwoju regionalnego. W tym zakresie rolę społeczności lokalnej jest zdefiniowanie, w odniesieniu do

możliwości, w osiągnięciu czego mogą jej pomóc europejskie programy oraz jak można wykorzystać je jako szanse rozwoju dla różnych sektorów gospodarki wiejskiej.

Punktem, w którym takie pozytywne europejskie programy załamują się, zwłaszcza we Włoszech, jest moment, kiedy stykają się z biurokracją (a instrumenty tego typu muszą się z nią zetknąć), jeszcze zanim dotrą do społeczności lokalnej. Nadmierne spowalnianie na pośrednich poziomach biurokracji (na poziomie państwa członkowskiego, a następnie na poziomie samorządu lokalnego) rodzi zamieszanie i niekiedy brak wiary w instytucje europejskie i ich działalność.

Przydatny mógłby być bezpośredni kontakt między instytucjami europejskimi i społecznościami lokalnymi, w którym jedynym pośrednikiem byłyby lokalne grupy działania.

CP: Jak sprawdziło się partnerstwo publiczno-prywatne w przypadku waszej LGD?

A.C.: Obecność sektora prywatnego w partnerstwie LGD, a także w kierownictwie LGD stanowiła ważną innowację. Szybkość i metody pracy sektora prywatnego w połączeniu z wymianą doświadczeń zapewniły bodziec dla naszych działań i przyspieszyły „czas reakcji” organów publicznych zaangażowanych w Leader+: dotychczas ich reakcje i metody były powolne i skomplikowane.

Georgie Harris: biznes i projektowanie

Leader+ nie tylko zapewnił finansowanie rozwoju talentu lokalnego twórcy, ale także udzielił wsparcia w zakresie niezbędnych umiejętności handlowych.

Wprowadzenie

Przedsiębiorcza młoda projektantka z wiejskiego Peak District w Derbyshire wnosi wkład do świata mody dzięki pomocy ze strony projektu Leader+.

Pracująca we własnym studio w targowym miasteczku Bakewell trzydziestoletnia projektantka Georgie Harris specjalizuje się w wysokiej jakości poszwach, torbach, szalach i narzutach, tworząc każdy produkt indywidualnie z ręcznie barwionego jedwabiu i welwetu. Jej sitodrukowe projekty inspirowane są miejscowymi kwiatami, takimi jak piwonie, orchidee i dzikie storczyki, których delikatna faktura i kolory odzwierciedlone są w indywidualnym i eleganckim charakterze każdej ze stworzonych przez nią rzeczy.

Georgie studiowała na Central Saint Martins College w Londynie, a kiedy ukończyła szkołę z tytułem w dziedzinie projektowania tekstyliów, jej kolekcja została kupiona przez znany londyński sklep. Następnie zyskała cenne doświadczenie komercyjne, projektując tkaniny użytkowe dla dużego producenta tekstyliów, potem w 2004 r. przeniósła się do Peak District, aby rozpocząć samodzielną działalność.

Rozwój umiejętności biznesowych z Leader+

„Chciałam prowadzić własną firmę tekstylną – wyjaśnia Georgie – ale potrzebowałam pomocy w organizacji struktury biznesowej. W tej branży trzeba orientować się w sezonach handlowych, wiedzieć, kiedy gromadzić zapasy i w jakich targach brać udział, i bardzo przydała mi się możliwość zwrócenia się do Leader+ po radę i pomoc w organizacji działalności”.

Najpierw Georgie nawiązała kontakt z organizacją Youth Enterprise, działającą przy Funduszu Książęcym (Prince's Trust)¹ i stanowiącą jeden z sześciu projektów Leader+ prowadzonych przez LGD Peak, Dales and Moorlands. Zyskała w ten sposób niezbędne finansowanie i dzięki niskoprocentowanej pożyczce mogła zakupić niezbędne na początek barwniki, formy i tkaniny. Z pomocą Youth Enterprise napisała także biznesplan i przeszła szkolenie dotyczące rozpoczynania działalności, zachęcające ją do skupienia się na tym, co chce osiągnąć i dokąd chce dotrzeć.

Następnie Georgie kontynuowała pracę nad swoimi umiejętnościami finansowymi i komercyjnymi, uczęszczając na kurs o nazwie „Koncentracja kreatywności”. Został on zorganizowany w ramach innego projektu Leader+, noszącego nazwę „College of the Peak”, który zapewniał lokalnym

mieszkańcom możliwości kształcenia się i szkolenia w zakresie umiejętności, rzemiosła i tradycji kulturalnych okręgu Peak District. Był on prowadzony przez specjalistów z branży, celowo w sposób wolny od fachowego żargonu, a jego założeniem było ułatwienie uczestnikom znalezienia równowagi między ich kreatywnością i umiejętnościami artystycznymi a bardziej praktycznymi aspektami biznesowymi ich profesji. Tutaj Georgie zapoznała się z wieloma przydatnymi rzeczami, takimi jak arkusze kalkulacyjne i księgowość, a na koniec projektu ucieszyła się bardzo, kiedy księgowy prowadzący kurs zaliczył jej pracę! Poza tym Georgie dodatkowo poszerzyła swoje umiejętności dzięki wsparciu ze strony Business Link Derbyshire, która to organizacja zapewniła jej specjalistyczne szkolenie z zakresu projektowania stron internetowych i e-handlu.

Współpraca z innymi podmiotami Leader+

Oprócz nabywania podstawowych umiejętności biznesowych Georgie była także gotowa dać coś w zamian lokalnej społeczności, dzieląc się fachową i specjalistyczną wiedzą. Zgodziła się zatem pomóc w innym lokalnym projekcie Leader+, noszącym nazwę „Gateway” (Brama), który był programem artystycznym zorientowanym na społeczność, skierowanym do odizolowanych grup w takich obszarach wiejskich, jak Peak District, do których niekiedy trudno jest dotrzeć. Georgie poprowadziła warsztaty sitodruku dla kobiet z sąsiedniej wioski, które chciały zgromadzić fundusze dla lokalnej szkoły. Nie tylko pokazała im, jak tworzy się oryginalne i piękne sitodruki, ale także wyjaśniła cały proces – od wstępnych pomysłów i projektów po sam druk. Chodziło o zachęcenie tych kobiet nie tylko do nauki nowych umiejętności i technik, ale także do wykorzystania ich w nowych projektach i do rozwijania własnego talentu.

Obecność na rynku lokalnym

Georgie ma nadzieję poszerzyć swoją bieżącą kolekcję. W ciągu ostatniego roku jej działalność stale się rozwijała i zainteresowała się nią renomowana londyńska firma. Jej prace prezentowano w wiodących publikacjach dotyczących projektowania wnętrza, a także w prasie krajowej. W 2006 r. Georgie wystawi swoje dzieła na targach „Pulse” w Londynie – będą to pierwsze poważne targi branżowe w jej karierze.

Różne projekty Leader+, w które Georgie była zaangażowana, wyraźnie pomogły jej zrozumieć wagę rynku lokalnego. W stodole za swoją chatą organizuje nową pracownię, w której znajdzie się także wystawa dla zwiedzających. Prace Georgie wystawiono w pobliskim Chatsworth, jednym z najbardziej zabytkowych brytyjskich dworów, a także zlecono jej przygotowanie nowych projektów szali i krawatów

¹ Fundusz założony w 1976 r. przez księcia Walii. Stał się jedną z wiodących brytyjskich młodzieżowych organizacji dobroczynnych i oferuje szereg możliwości, w tym szkoleń, rozwoju osobistego, wsparcia w rozpoczynaniu działalności gospodarczej, pomocy ekspertów i doradztwa. <http://www.princes-trust.org.uk/>

na prestiżową imprezę Bakewell Show. Mimo potrzeby zdobycia renomy oraz bycia na bieżąco z aktualnymi trendami i projektami w świecie mody, które w sposób nieunikniony skupiają się w Londynie, Georgie chce pozostać w Peak District. „Być może to daleko od londyńskich projektantów i wiodących domów mody, ale uważam mieszkanie w takim wiejskim otoczeniu za inspirujące. W moich projektach wykorzystuję kwiaty, które widzę wokół siebie na co dzień, a Peak District uważam za solidną markę i źródło korzystnych wpływów”.

Inspiracja dla młodzieży Leader

Georgie tak mocno zaangażowała się w projekty Leader+, że wzięła udział w serii imprez mających na celu tworzenie sieci kontaktów; imprezy te organizowane były przez organizację Women's Enterprise, będącą jeszcze jedną inicjatywą Leader+ starającą się zachęcać kobiety z obszarów wiejskich do wykorzystania swoich umiejętności do tworzenia i wykorzystywania możliwości biznesowych. „Po prostu wspaniale było spotkać ludzi myślących podobnie – mówi Georgie. – Przewyciężenie poczucia izolacji w takiej wiejskiej okolicy jak ta ma podstawowe znaczenie. Dzielenie się problemami, tematami i wyzwaniem było jak łyk świeżego powietrza”.

Mark Rushworth, koordynator inicjatywy Youth Enterprise w ramach Leader+, mówi, że historia Georgie to historia prawdziwego sukcesu. „Georgie to wspaniały przykład dla wielu młodych ludzi, którzy chcą założyć firmę w Peak District i czerpać korzyści płynące z faktu, że pozostali i mieszkają w tej okolicy. Uczestniczyła we wszystkich kursach i warsztatach i wykorzystwała każdą udostępnioną jej możliwość. Oczekuję, że w 2006 r. jej działalność nadal będzie się rozwijać, zapewniając Georgie środki do życia, a jednocześnie wspomagając lokalną wiejską gospodarkę”.

Więcej informacji o pracach Georgie można znaleźć pod adresem www.georgieharris.co.uk

Państwo członkowskie: Zjednoczone Królestwo

Region: Anglia

Nazwa LGD: Peak, Dales and Moorlands

Ludność: 52 526

Powierzchnia: 1282 km²

Całkowity koszt

projektu: 2100 euro

UE: 498 euro

Inne fundusze publiczne:

202 euro

Fundusze prywatne:

1400 euro

Czas trwania projektu:

maj 2005 – maj 2008

Kontakt: Cathie Clarke

Adres: Leader+, Aldern House, Baslow Road, Bakewell, Derbyshire, DE45 1AE

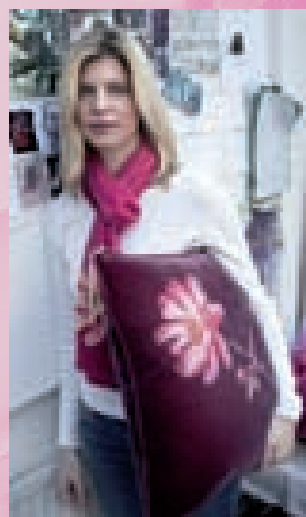
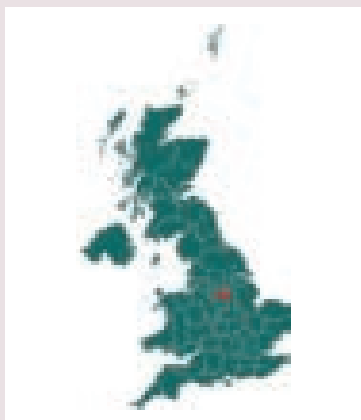
Telefon: +44 (0)1629 816266

Faks: +44(0)1629 816309

E-mail: Cathie.clarke@peakdistrict.gov.uk

Internet: www.peakdistrictleaderplus.org.uk

Zdjęcie: brytyjska Jednostka Sieci Krajowej

Wiele projektów Georgie Harris jest inspirowanych naturą

NOWE PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE

Estonia – Wdrożenie środka typu Leader+

Ave Bremse, estońskie Ministerstwo Rolnictwa, Biuro Polityki Obszarów Wiejskich, odpowiedzialne za środki typu Leader+.

Wprowadzenie

Estonia to jedno z najmniejszych nowych państw członkowskich UE, jej powierzchnia wynosi 45 000 km². Rozciąga się na długości 350 km ze wschodu na zachód i 240 km z północy na południe. Jedną dziesiątą całkowitej powierzchni kraju stanowią archipelagi, a jedną dwudziestą jeziora. Kraj ma tylko 1,36 mln mieszkańców, z czego prawie 70% mieszka w miastach. w okresie od 1989 r. do 2004 r. liczba osób pracujących na obszarach wiejskich zmniejszyła się o połowę. Mimo to ludzie zamieszkujący obszary wiejskie aktywnie angażują się w poszukiwanie nowych możliwości zatrudnienia i alternatywnych źródeł dochodu; na obszarach wiejskich mocno rozwinięty jest także sektor usługowy. Pomaga im w tym ogólny wzrost poziomu aktywności na obszarach wiejskich oraz rosnąca sieć organizacji pozarządowych. Zapewnia to w Estonii silną bazę dla środków typu Leader+.

Leader jako element krajowego planu rozwoju 2004–2006

W Estonii, tak jak w innych nowych krajach UE, Leader zostanie wdrożony jako środek w ramach krajowego planu rozwoju, znany jako środek 3.6: Plany rozwoju oparte na inicjatywie lokalnej. Ogólnym celem tego środka jest wspieranie działań lokalnych umożliwiających tworzenie nowych

miejsc pracy, generujących dodatkowe dochody oraz ułatwiających ogólną działalność gospodarczą na obszarach wiejskich. Zostanie on osiągnięty przez:

- stworzenie ram instytucjonalnych i bazy umiejętności niezbędnych do wdrożenia projektów wykorzystujących potencjał rozwojowy obszarów wiejskich oraz zorientowanych na rozwój społeczności,
- opracowanie wzorca rozwoju lokalnego w postaci funkcjonujących lokalnych grup działania, które z kolei reprezentują partnerów na poziomie lokalnym,
- finansowanie projektów pilotażowych przygotowanych przez lokalne grupy działania, mających na celu pozyskanie zainteresowania miejscowej ludności oraz pokazujących możliwości realizacji inicjatyw lokalnych, takich jak Leader oraz towarzyszące im działania,
- promowanie współpracy oraz wymiany informacji i doświadczeń.

Procedura ta rozpoczęła się już w drugiej połowie 2005 r.

Aktywny ruch wiejski i partnerstwa zapewniają solidne podstawy dla Lidera

Silny sektor wiejski, łączący wolontariuszy i organizacje społeczności lokalnych zainteresowane rozwojem obszarów wiejskich w Estonii, zapewnia solidne podstawy dla działań typu Leader.

Estonia posiada silny sektor wolontariuszy i organizacji społeczności lokalnych aktywnych w dziedzinie rozwoju obszarów wiejskich, które łączy organizacja nadrzędna znana jako Kodukant: ruch wiosek estońskich współpracujących jako stowarzyszenie organizacji pozarządowych. Misją Kodukant jest wspieranie przetrwania, rewitalizacji oraz harmonijnego rozwoju życia wiejskiego i wiosek w Estonii. Obejmuje to wsparcie: gospodarki wiejskiej, kultury ludowej oraz łączenie różnych ruchów wiejskich. Kodukant to jeden z najważniejszych partnerów społecznych Ministerstwa Rolnictwa, a jego przedstawiciele uczestniczą w konstruktywnym dialogu dotyczącym najważniejszych programów rozwoju obszarów wiejskich, w tym Lidera.

Niektóre obszary w południowo-wschodniej Estonii mają już doświadczenie w stosowaniu zintegrowanych strategii oddolnych i zasady partnerstwa. W ramach „Programu wiej-

skich partnerstw” (PWP), ustanowiono trzy partnerstwa w trzech okręgach: Põlva, Valga i Võru. Prowadzą one już działalność na zasadach bardzo podobnych do zasad lokalnych grup działania Leader+.

„Program wiejskich partnerstw” (na rzecz zrównoważonej poprawy jakości życia na obszarach wiejskich) był trzyletnim programem finansowanym przez brytyjskie Ministerstwo Rozwoju Międzynarodowego, realizowanym w Estonii, na Łotwie i Litwie. Program rozpoczął się we wrześniu 2000 r. i zakończył się w grudniu 2003 r. Dzięki niemu południowo-wschodnia Estonia zgromadziła bogate doświadczenie w prowadzeniu lokalnych działań rozwojowych i realizacji strategii integracji społecznej poprzez organizowane partnerstwa.

Sercem projektu było lokalne partnerstwo oraz przygotowanie i realizacja strategii lokalnej. Każdemu partnerstwu przyznano niewielką dotację globalną, mającą na celu pokazanie wpływu działań ograniczonych pod względem skali, ale skupionych na strategicznym celu. Partnerstwo zachęcało lokalne społeczności na obszarach docelowych do przedstawiania propozycji, a po ich ocenie decydowało o przyznaniu lub nieprzyznaniu wsparcia finansowego. W rezultacie wprowadzono w życie wiele udanych projektów i działań oraz, co ważniejsze, zrodziła się koncepcja współpracy wszystkich odnośnych sektorów na rzecz rozwoju lokalnego.

Wdrożenie środka typu Leader

Estońskie Ministerstwo Rolnictwa zamierza skorzystać zarówno z opcji 1, jak i opcji 2 środka typu Leader. Wkład publiczny zostanie podzielony między te dwie opcje w następujący sposób: opcja 1 – 70%, opcja 2 – 30%.

Opcja 1: Zdobycie umiejętności

Celami tej opcji jest:

- tworzenie i rozwój lokalnych grup działania (wiedza specjalistyczna, szkolenia, wsparcie dla badań itd.),
- opracowanie zintegrowanych strategii rozwoju (w tym wsparcie techniczne dla badań nad obszarami lokalnymi i diagnoza terytorium),
- współpraca między zarówno krajowymi, jak i zagranicznymi obszarami wiejskimi (wymiana wiedzy).

W ramach tego środka lokalna grupa działania otrzymuje wsparcie na podjęcie kroków niezbędnych dla rozwoju strategii lokalnej w oparciu o potrzeby lokalne. Takie wsparcie finansowe ułatwi proces tworzenia strategii oraz związane z nim konsultacje, a także: monitorowanie danego obszaru,

formułowanie i ustanawianie priorytetów, programowanie oraz rozpoczęcie budowy krajowych i zagranicznych sieci kontaktów.

Opcja 2: Przyjęcie zintegrowanych strategii rozwoju terytorialnego obszarów wiejskich

Oczekuje się, że niektóre z grup zwracających się z wnioskami będą posiadać uprzednie doświadczenie w stosowaniu metody roboczej Leader. Powinny one posiadać już odpowiednią strategię lokalną oraz być w stanie realizować projekty i inwestycje na swoim obszarze.

Co do opcji 1 to możliwa jest także aktualizacja strategii lokalnej i uzyskanie pomocy technicznej w badaniach przygotowawczych danego obszaru. Ponadto prace mogą rozpocząć się od ustanowienia stosunków międzynarodowych i udziału w ogólnoeuropejskich sieciach rozwoju obszarów wiejskich.

Tematy zintegrowanych strategii lokalnych muszą być zgodne z następującymi konkretnymi tematami strategicznymi:

- nowe technologie i wiedza specjalistyczna w zakresie konkurencyjności produktów i obszarów,
- jakość życia na obszarach wiejskich,
- zwiększanie wartości produktów lokalnych,
- najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych.

Kryteria kwalifikacji wnioskodawców i wniosków

Kryteria kwalifikacji do środków typu Leader+ opracowano i zatwierdzono w jednolitym dokumencie programowym estońskiego komitetu monitorującego.

Zarówno wnioskodawca, jak i wniosek muszą spełniać główne kryteria programu Leader:

- dany obszar musi mieć od 10 tys. do 100 tys. mieszkańców, wyjątki są akceptowane jedynie po odpowiednim uzasadnieniu,
- obszar LGD musi być homogeniczną jednostką, zarówno pod względem fizycznym (geograficznym), gospodarczym, jak i społecznym,
- w skład lokalnych grup działania musi wchodzić zrównoważony i reprezentatywny wybór partnerów z różnych społeczno-gospodarczych sektorów obszaru, np. jedna gmina może należeć tylko do jednej LGD,

- na poziomie decyzyjnym partnerzy gospodarczy i społeczni oraz stowarzyszenia muszą stanowić co najmniej 50% partnerstwa lokalnego.

Ponadto obowiązują kryteria krajowe:

- LGD musi być osobą prawną o statusie organizacji pozarządowej,
- obszar jednej LGD musi obejmować co najmniej dwie gminy,
- każda gmina powinna wprowadzić co najmniej dwóch partnerów z sektora społeczno-gospodarczego; oznacza to, że każdą gminę powinna reprezentować sama gmina, organizacja pozarządowa i przedsiębiorca,
- działalność LGD powinna być otwarta dla nowych członków,
- w przypadku strategii lokalnej do najważniejszych aspektów należą: zintegrowane podejście, ekonomiczna żywotność, trwałość, wewnętrzna spójność i innowacyjny charakter strategii oraz współpraca międzynarodowa i międzyregionalna.

Przygotowanie punktu informacyjnego Leadera w Tartu

W latach 2004–2005 główny nacisk kładziono na kampanie szkoleniowe i informacyjne mające na celu upowszechnienie filozofii i zasad Leadera. Ministerstwo Rolnictwa organizowało seminaria, urzędnicy ministerstwa uczestniczyli w innych seminariach, w tym w dniach informacyjnych, spotkaniach z władzami gmin i z ludźmi zamieszkującymi obszary wiejskie. Największe z tych seminariów odbyło się 30 listopada 2005 r. w Saue.

W 2004 r. we współpracy z ministerstwem Kodukant zorganizował 10 specjalnych seminariów w różnych częściach kraju. Ich celem było promowanie zintegrowanego, terytorialnego i partnerskiego podejścia do rozwoju obszarów wiejskich z pomocą ekspertów, zwłaszcza z Finlandii i ze Szwecji, którzy uczestniczyli już w projektach Leader+ i mogli podzielić się doświadczeniami z potencjalnymi estońskimi kierownikami LGD.

Od sierpnia 2005 r. w Tartu działa punkt informacyjny Leadera, ustanowiony w następstwie otwartego zaproszenia do składania ofert, po którym zamówienia udzielono Instytutowi Rozwoju Wiejskiego w Tartu. Punkt informacyjny udziela podstawowych informacji o zasadach Leadera oraz organizuje szkolenia, seminaria i konsultacje. Instytucja ta odpowiada także za tworzenie sieci kontaktów wewnątrz kraju i z zagranicą.

Przeprowadzono również ankietę na temat: „Rozwój inicjatywy lokalnej – środek typu Leader”, z której wynika, że 75,6% stowarzyszeń o charakterze niezarobkowym,

77,5% samorządów lokalnych, 62,7% przedsiębiorstw i 51,7% mieszkańców jest skłonnych do uczestnictwa w realizacji strategii regionalnej. Świadomość programu Leader jest także dość wysoka – wie o nim 59,3% stowarzyszeń o charakterze niezarobkowym i 56,4% przedstawicieli samorządu lokalnego.

LGD w Estonii

Pierwsze estońskie stowarzyszenie typu LGD, noszące nazwę Partnerstwo Zatoki Pärnu, zostało założone w grudniu 2003 r. i składa się z ośmiu jednostek samorządu lokalnego. Od marca 2006 r. mają miejsce intensywne dyskusje i negocjacje między różnymi obszarami, gminami, przedsiębiorstwami i stowarzyszeniami. W ich toku zostanie ustalone, kto i na których obszarach może łączyć się i zakładać przyszłe LGD.

Dnia 5 czerwca 2006 r. Ester Tuiksoo, minister rolnictwa Republiki Estońskiej, podpisała środek typu Leader+, a w sierpniu 2006 r. spodziewano się otwartego zaproszenia do składania ofert. Oczekuje się, że w ramach zarówno opcji 1, jak i 2 wnioski złożą ponad 20 LGD. Istnieje nadzieja, że 70–80% całości estońskich obszarów wiejskich zostanie objęte zasięgiem LGD Leader+, które przygotują strategie rozwoju lokalnego na przyszły okres programowania, a trzy LGD wdrożą istniejące już strategie.

Przydatne kontakty

Ministerstwo Rolnictwa; Biuro Polityki Obszarów Wiejskich

Riin SALUVEER, kierownik
39/41 Lai St; 15 056 Tallinn - Estonia
E-mail: Riin.Saluveer@agri.ee
Telefon: +372 6256128
www.agri.ee

Centrum informacyjne Leader

Kairi KELLI, sekretarz informacyjny
Tuglase 13; 51 014 Tartu – Estonia
E-mail: leader@mai.ee
Telefon: +372 7421771
www.vilep.pri.ee/leader

Ruch Estońskich Wiosek i Małych Miasteczek Kodukant

Mikk Sarv, kierownik ds. stosunków zagranicznych
Tallin 14; 79 513 Rapla - Estonia
E-mail: mikk@sarv.ee
kodukant@kodukant.ee
www.kodukant.ee

SEMINARIUM OBSERWATORIUM LEADER+

**„Najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych”
25–29 kwietnia 2006 r., Schruns (Vorarlberg), Austria**

Wprowadzenie

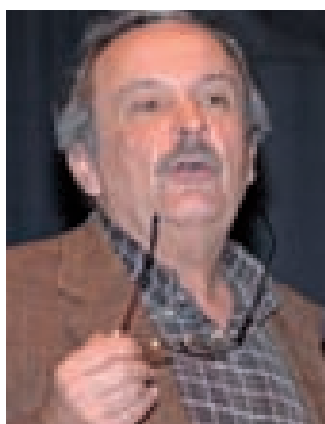
W miejscowości Schruns w austriackim Vorarlbergu odbyło się seminarium poświęcone tematowi Leader+ „Najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych”. Zorganizowane zostało przez Obserwatorium Leader+, a rolę gospodarza pełniła miejscowa LGD Entwicklungsverein Natur und Kulturerbe Vorarlberg. Wydarzenie to, podobnie jak poprzednie seminaria Obserwatorium, dało ponad stu LGD okazję do lepszego zapoznania się ze znaczeniem wybranego tematu strategicznego przez szereg prezentacji, warsztatów i dyskusji przy okrągłym stole. Przedstawicielom 19 państw członkowskich zapewniono także doskonałą możliwość znalezienia nowych partnerów do ich projektów współpracy ponadnarodowej lub poszukiwania interesujących projektów, do których można się przyłączyć. Drugiego dnia seminarium uczestnicy mieli także szansę przyjrzeć się z bliska kilku lokalnym projektom finansowanym przez Leader+, a także dowiedzieć się, w jaki sposób Leader+ „najlepiej wykorzystuje” bogactwa przyrodnicze i kulturowe. Vorarlberg jest bardzo odizolowanym regionem Austrii, mającym wiele wspólnego, także pod względem lokalnego dialektu, z sąsiednią Szwajcarią.

Leader+ w kontekście lokalnym

Kilku prominentów, w tym Erich Schwärzler z Landesratu (członek samorządu lokalnego) i Peter Hauk, minister rolnictwa Badenii-Wirtembergii w Niemczech, dokonało krótkiego wprowadzenia. Obaj podkreślili wagę zaangażowania miejscowej ludności oraz elementów nadających regionowi niepowtarzalną tożsamość. Następnie Rudolf Lerch, prezes LGD, i Andreas Neuhauser, dyrektor LGD, przedstawili pokrótce historię swojej LGD, jej miejsce w ramach Leader+, a także przegląd realizacji niektórych z jej projektów (patrz poniżej). Wszyscy przemawiający podzielali pogląd, że Leader+ z powodzeniem przyczynił się do zwiększenia liczby

Rudolf Lerch, prezes (z prawej), i Andreas Neuhauser, dyrektor LGD Entwicklungsverein Natur und Kulturerbe Vorarlberg, pełniący rolę gospodarza, przemawiają podczas seminarium

Jean Baptiste Lanaspèze, APARE, Francja, przedstawia swoje poglądy na temat wykorzystania zasobów kulturowych

„Zaangażowanie miejscowej ludności” było tematem prezentacji Marie Langhendries, LGD Culturalité en Hesbaye Brabanconne, Belgia

Jean-Michel Courades, Komisja Europejska, Obserwatorium Leader+, poruszył niektóre kluczowe zagadnienia

miejsc pracy, a co za tym idzie pomógł zabezpieczyć przyszłość regionu Vorarlberg. Podejście oddolne uważa się za bardzo ważne, gdyż pozwala ono ludziom odczuć, że mają wpływ na przyszłość swojego regionu, a elastyczność tego konkretnego programu lokalnego pozwala na to. Temat konferencji oraz jego realizacja w ramach Leadera+ zostały omówione przez Jeana-Michela Couradesa z Komisji Europejskiej.

Współpraca ponadnarodowa, rozpoczęta w ramach Leadera II, a kontynuowana przez Leadera+, uważana jest za ważny element planów pełniących rolę gospodarza LGD Entwicklungsbereich Natur-und Kulturerbe Vorarlberg na nadchodzący okres. Wykorzystując finansowanie z Leadera+ do rozwoju infrastruktury i małych przedsiębiorstw stworzono wiele miejsc pracy, które teraz są stałymi miejscami pracy. LGD wsparła ponad 50 projektów, w tym kilka kluczowych, wykorzystujących regionalne zasoby drewna i wody, oraz inne, poświęcone zagadnieniom takim, jak tworzenie turystycznych ścieżek kulinarnych. W szczególności drewno z górskich lasów regionu wykorzystano w ponadnarodowej inicjatywie marketingowej, co pozwoliło na podniesienie poziomu świadomości istniejących zasobów regionu. LGD skupiła się także na technologiach internetowych, umożliwiających szybką i elastyczną strategię komunikacyjną, która ułatwi transfer wiedzy do kolejnego okresu programowania.

Trzy różne podejścia tematyczne

O przedstawienie swoich poglądów poproszono trzech ekspertów prezentujących różne podejścia do zasobów naturalnych i kulturowych. Najpierw Jean Baptiste Lanaspèze z APARE, Francja, mówił o interakcji między zasobami kulturowymi regionu i rozwojem w kontekście obszarów wiejskich, w szczególności w odniesieniu do spraw architektury i krajobrazu. Położył nacisk na potrzebę edukowania ludzi na temat środowiska, angażowania młodzieży (zwłaszcza do pracy wolontariackiej), podnoszenia świadomości oraz „eksportowania” regionu poprzez ustanawianie silnych związków z innymi regionami i krajami dla realizacji podobnych projektów, a także o wadze podejścia komercyjnego i wykorzystania do tego celu wszystkich dostępnych kanałów, takich jak dystrybutorzy.

Martina Fleckenstein z niemieckiego WWF mówiła o wyzwaniach, w obliczu których stoją stanowiska objęte programem Natura 2000 pod względem utrzymania bioróżno-

Profesor Kaj Mickos przedstawił innowacyjne podejście do tematu

rodności, w szczególności zapewnienia zrównoważonego rozwoju i otwarcia nowych obszarów, przy jednoczesnym zabezpieczeniu przyrody regionu. Wymaga to równowagi między aspektami ekologicznymi, gospodarczymi i społecznymi. W Niemczech w celu pokazania możliwości ochrony przyrody w ramach Leadera+ wybrano sześć regionów. Najczęstszym typem projektu zatwierdzanego do finansowania przez Leadera+ była turystyka ekologiczna. Z dostępnych danych dotyczących Leadera+ wynika, że przyczyniła się ona do: podniesienia poziomu świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, znaczenia zasobów lokalnych, wartości strategii lokalnej pod względem generowania dochodów z wykorzystania przyrody, środowiska jako podstawy rozwoju tożsamości regionalnej oraz tworzenia nowych miejsc pracy w nowych dziedzinach działalności. Biorąc pod uwagę te czynniki, podejście Leader uważa się za odpowiednie do celów ochrony przyrody w nadchodzącym okresie programowania.

Inne podejście, skupiające się na stosunku między rozwojem lokalnym i krajobrazem kulturowym, przedstawił Wolfgang Pfefferkorn, Rosinak & Partner, Austria. Jego prezentacja koncentrowała się na projekcie badawczym REGALP (Rozwój regionalny i zmiana krajobrazu kulturalnego: przykład Alp, ocena i dostosowanie polityki UE i krajowej w celu dokonania zrównoważonej zmiany) www.regalp.at, oceniającym różne scenariusze pod kątem analizy tendencji w zakresie zagospodarowania przestrzennego w regionie alpejskim. Badania te w równym stopniu mają zastosowanie do innych obszarów górskich i analizują zróżnicowanie wyników w obrębie regionu, zwłaszcza: bardziej zurbanizowane doliny w porównaniu do obszarów wyżej położonych, zmiany dwusezonowe, migracje ludności i przyszłe skutki zmian klimatycznych.

Wyniki badań pozwoliły zarekomendować wdrożenie pewnych środków, które mogą podnieść świadomość zagadnień związanych z krajobrazem oraz zapewnić możliwości udziału społeczeństwa i publicznego podejmowania decyzji w zakresie planowania regionalnego i badań. Wyniki świadczą o silnym związku między ustaleniami REGALP i kryteriami Leadera+, o którym świadczą: podejście lokalne (uwzględniające aspekty lokalne), podejście oddolne (uwzględniające poglądy miejscowych stron zainteresowanych), innowacja (połączenie lokalnej wiedzy bazującej na kulturze i tradycji z wiedzą specjalistyczną z zewnątrz), lokalna grupa działania (ktoś zajmujący się przekładaniem

Centrum wiejskie w Ludesch stanowiło pierwszy punkt wycieczki kulturalnej

pomysłów na lokalny plan działania), zintegrowane podejście projektowe oraz tworzenie sieci kontaktów i współpraca ponadnarodowa (wymiana i transfer doświadczeń i pomysłów).

Wykorzystanie zasobów lokalnych

Uczestnicy dowiedzieli się także o dwóch innych podejściach do najlepszego wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych w Belgii i Niderlandach. Marie Langhendries z belgijskiej LGD Culturalité en Hesbaye Brabançonne poinformowała o „La nocte du fils”, projekcie teatralnym kładącym nacisk na środowisko wiejskie, oraz o projekcie poświęconym lokalnemu dziedzictwu i krajobrazowi „Terroir et patrimoine”. Wszystkie trzy projekty miały na celu zwiększenie atrakcyjności obszaru przez rozwój wysokiej jakości usług turystycznych oraz inicjatyw gospodarczych, a także podniesienie poziomu świadomości dziedzictwa regionalnego i kulturalnego wśród miejscowej ludności. W kontekście Leadera+ projekty te wykazały potrzebę zaangażowania sektora publicznego i prywatnego, a następnie współdziałania różnych podmiotów. Osiągnięto to przez wdrożenie strategii komunikacyjnej umożliwiającej informowanie różnych społeczności o tym, co robią inne, a co za tym idzie prowadzącej do zjednoczenia regionu.

Innowacyjne podejście związane z projektem finansowanym przez Leadera+ a prowadzonym przez niderlandzką LGD Noord en Midden Zeeland przedstawiła Aly Wisse z Societeit Noord Beveland. Dzięki zewnętrznemu doradztwu ze strony organizacji Countryside Exchange lokalne komitety organizacyjne (LKO) są w stanie opracować instrument planowania regionalnego. Podejście to pokazało, jak doradztwo zewnętrzne, bez wstępnej znajomości regionu, może pomóc miejscowej ludności spojrzeć na swoją okolicę z innej perspektywy oraz zapewnić jej bodziec niezbędny do rozwijania istniejących zasobów (naturalny krajobraz i pejzaż).

Centrum wystawowe Holzkultur Hittisau wykorzystuje drewno jodły białej jako doskonałe tło ekspozycji

W Werkraumdepot w Schwarzenbergu ponad 100 firm zaprezentowało wyroby rzemiosła regionalnego

Co oznacza innowacja w odniesieniu do zasobów naturalnych i kulturowych

Pierwsze przemówienie podczas tej części sesji plenarnej wygłosił Kaj Mickos, profesor Instytutu Innowacji i Projektowania Uniwersytetu w Mälardalen, Szwecja. Nacisk położył na metody, które można wykorzystać w promocji innowacji oraz do zachęcania ludzi do innowacji. Podał przykład regionu z niewielką ilością zasobów naturalnych, który może importować, dokonywać innowacji, a następnie eksportować produkt z „wartością dodaną” do regionu, z którego on pochodzi, a także gdzie indziej. Podkreślił także, że regiony muszą dostosowywać się do zmian i że działania w tym kierunku powinni podejmować mieszkańcy regionów.

Christian Husak z austriackiej Jednostki Sieci Krajowej odniósł się w swoim przemówieniu do wagi niektórych procesów związanych ze: strukturami społeczno-kulturalnymi, otwartością umysłu, zróżnicowaniem gospodarczym oraz wiarą w siebie jako istotnymi dla innowacji w rozwoju regionalnym. Były one ważne ze względu na konieczność przewyciężenia czynników mogących spowalniać rozwój regionu, takich jak brak zachęt, brak wsparcia dla wizjonerów, zależność od publicznego finansowania oraz niewłaściwe zrozumienie znaczenia innowacji.

Następnie, przed wznowieniem obrad po południu, podsumowano kluczowe punkty i przedstawiono syntezę wystąpień z porannej sesji plenarnej. Potem odbył się szereg równoległych warsztatów dotyczących różnych horyzontalnych tematów związanych z „zasobami naturalnymi i kulturalnymi” oraz z „innowacją”. Ich uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z odnośnymi analizami przypadków oraz wymiennienia się pomysłami i doświadczeniami z innymi LGD. Delegaci mieli również możliwość poszukiwania partnerów do współpracy poprzez spotkania „okrągłego stołu” poświęcone specjalnie wybranym tematom, spotkania informacyjne, wykorzystanie „narzędzia wyszukiwania partnerów”, a także wystawy projektów. Kluczowe punkty podsumowano podczas popołudniowej sesji plenarnej.

Konkluzje z wszystkich sesji roboczych (dzień pierwszy i trzeci) oraz niektóre dokumenty konferencji, przemówienia i prezentacje projektów można znaleźć na stronie internetowej Leader+ (<http://ec.europa.eu/leaderplus>).

Wyprawy w teren

Drugiego dnia konferencji delegaci mieli okazję przyjrzenia się z bliska kilku lokalnym projektom finansowanym przez Leader+ na terytorium LGD gospodarza. W wycieczkach pomocny był także „t-guide” – odtwarzacz mp3 zapewniający

LGD Adriminho, Portugalia, dyskutuje nad kwestią „zasobów ludzkich jako zasobów kulturowych”

zwiedzającemu spersonalizowany opis poszczególnych projektów. Ten innowacyjny przewodnik turystyczny to także projekt finansowany przez Leader+, o którym mowa w piątym wydaniu „Leader Magazine”, dostępnym również na stronie internetowej Leader+ pod nagłówkiem „Publikacje”.

Podczas pierwszego postoju oprócz materiałów nagranych na „t-guide” zaprezentowano dwa projekty Leader+: „Holzbau Kunst” (sztuka w budownictwie drewnianym), poświęcony szkoleniu młodych cieśli oraz „Bergholz”; projekt, który rozwinął potencjał regionalnej marki w oparciu o lokalne drewno i o którym mowa jest także w trzeciej edycji „Leader Magazine” (patrz wspomniana powyżej strona internetowa). Podczas kolejnych postojów zapoznano się z pracą mistrzów budownictwa w stylu barokowym „Barockbaumeister”, pracownią rzemieślników regionalnych „Werkraumdepot”, projektem „Weißtanne” (jodła biała), w ramach którego trzy lokalne LGD wykorzystują w swojej działalności drewno z rosnącego w tym regionie drzewa, oraz „Holzkultur Hittisau”, projektem przedstawiającym różne aspekty lokalnego drewna.

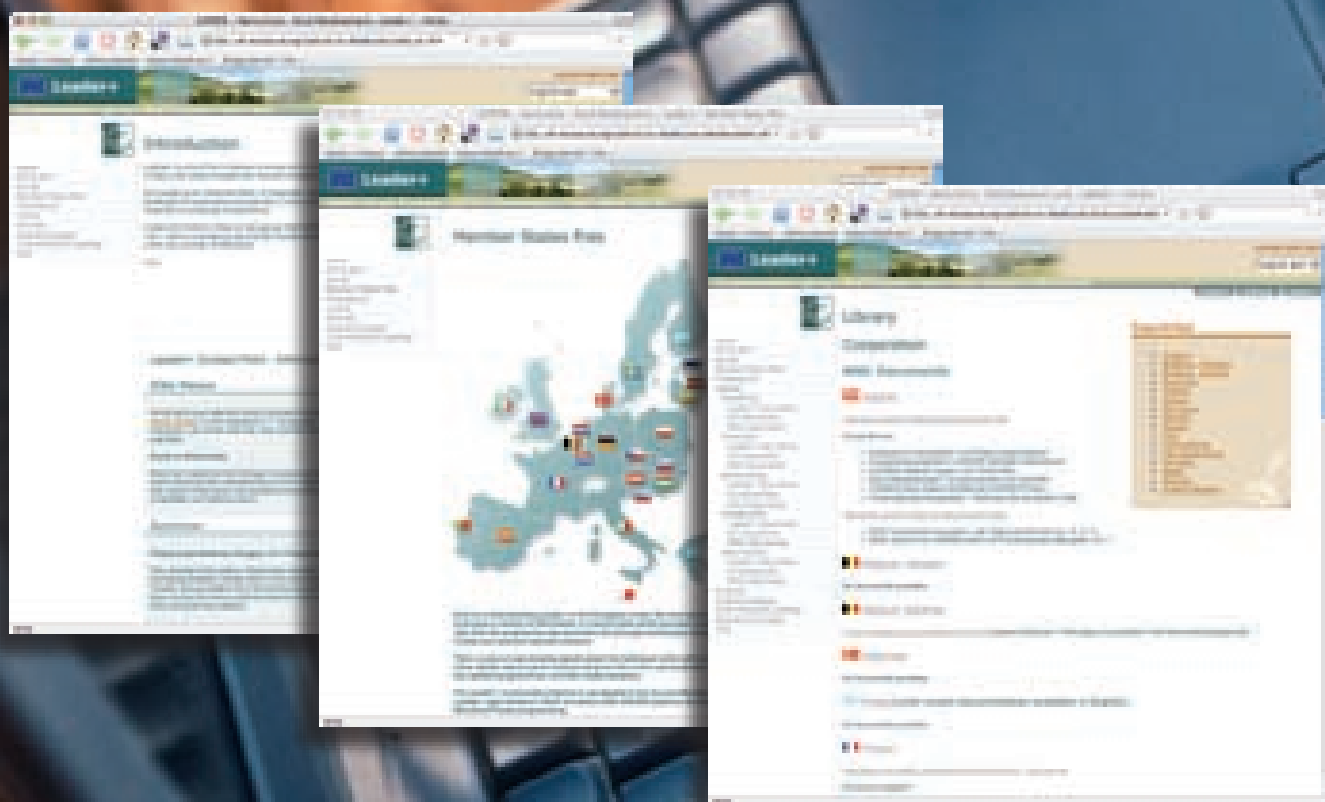
Kilka myśli końcowych i wnioski

Trzeciego dnia rano odbyły się kolejne warsztaty tematyczne, rozmowy przy „okrągłym stole” oraz zaprezentowano kolejne możliwości współpracy. Od Jeana-Michela Couradesa z Komisji Europejskiej można się było także dowiedzieć o możliwościach finansowania tematu seminarium w ramach osi Leader w latach 2007–2013. Następnie zaprezentowano wyniki poszczególnych warsztatów i rozmów przy „okrągłym stole” poświęconych współpracy, a także podsumowanie wyników warsztatów konferencyjnych, w tym tych z pierwszego dnia, w formie kluczowych punktów w następującym brzmieniu:

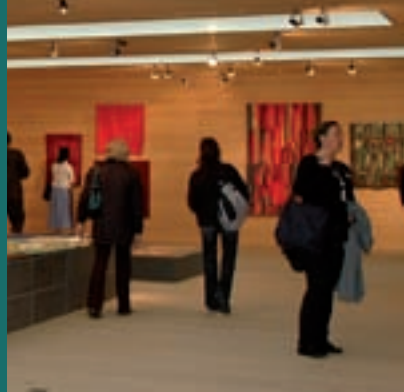
- **Podnoszenie świadomości:** ważne jest, aby angażować miejscową ludność w proces konsultacji, a zwłaszcza starać się angażować najbardziej aktywną część populacji, np. młodzież, przedsiębiorstwa.
- **Innowacja:** należy wykorzystać pilotażowy charakter Leader+. Ludzie nie powinni się obawiać krytyki czy porażki.
- **Korzyści komercyjne:** należy zapewnić, aby wyniki projektów przekładały się na konkretne korzyści komercyjne. Może to oznaczać wykorzystanie ekspertów do szkoleń, marketingu lub rozwoju działalności.
- **Przyszłość:** należy rozważyć trwałość projektu i przewidywane rezultaty, takie jak liczba zatrudnionych osób. Powinno się powiązać rozwój projektu z dostępnymi zasobami i unikać nadmiernych ambicji.
- **Podejście Leader:** to podejście otwarte, powiązane z podejściem oddolnym, wymagające stałej uwagi i monitorowania. W związku z tym istnieje potrzeba utworzenia specjalnych forów stymulujących interakcję i współpracę.
- **Zasoby ludzkie:** to często najważniejszy spośród „zasobów naturalnych i kulturowych” dostępnych w regionie.

Więcej informacji o seminarium, dotyczących prezentacji projektów, wizyt i warsztatów, można znaleźć pod następującym adresem internetowym: http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/events/29042006_en.htm

Wiele dodatkowych informacji o Leader+ oraz szereg przydatnych narzędzi interaktywnych można znaleźć na stronie internetowej Leader+ pod adresem: <http://ec.europa.eu/leaderplus>

Leader+ Magazine

Leader+ Magazine jest publikowany trzy razy do roku przez Obserwatorium Obszarów Wiejskich.

Leader (Powiązania między działaniami na rzecz rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich) jest inicjatywą wspólnotową uruchomioną przez Komisję Europejską i koordynowaną przez jej Dyрекcję Generalną ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (Jednostka F.3). Treść Leader+ Magazine niekoniecznie odzwierciedla poglądy instytucji Unii Europejskiej.

Zespół redakcyjny: Europejskie Obserwatorium Obszarów Wiejskich

Osoba odpowiedzialna prawnie: Uwe Lerbs, Komisja Europejska, DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Jednostka F.3, Rue de la Loi 130, B-1040 Bruksela

Autorzy artykułów w tym numerze: jednostki sieci krajowej Leader+ oraz lokalne grupy działania

Zdjęcia: prawa autorskie do zdjęć posiada Komisja Europejska, chyba że na zdjęciu zaznaczono inaczej

Leader+ Magazine jest publikowany w dwudziestu oficjalnych językach Unii Europejskiej w nakładzie 35 000 egz.

Dodatkowych informacji udziela:

Leader+ Contact Point, Rue du Marteau 81, B-1000 Bruksela,
tel.: +32 2 235 20 20,
faks: +32 2 280 04 38,
e-mail: contact.point@leaderplus.org,
Internet: <http://ec.europa.eu/leaderplus>

© Wspólnoty Europejskie, 2007

Przedruk jest dozwolony pod warunkiem podania źródła

Rękopis sfinalizowany w październiku 2006 r.

Printed in Italy

WYDRUKOWANO NA PAPIERZE NIEBIELONYM

Aby otrzymać dodatkowe egzemplarze Leader+ Magazine

Należy wysłać e-mail na adres: contact.point@leaderplus.org lub przesłać zamówienie faksem lub listownie, podając dokładne dane oraz liczbę egzemplarzy i potrzebną wersję językową, na adres:

Leader+ Contact Point
81, Rue du Marteau
B-1000 Bruksela
BELGIA
Tel.: +32 (0) 2 235 20 20
Faks: +32 (0) 2 280 04 38

Można również zamówić prenumeratę publikacji Leader+. Aby dopisać swoje nazwisko do listy adresowej, należy się zarejestrować on-line, używając formularza, który można znaleźć pod następującym adresem internetowym:

<http://ec.europa.eu/leaderplus>

Profil Leader+

Nazwa

Leader (Powiązania między działaniami na rzecz rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich)

Typ programu

Inicjatywa wspólnotowa

Obszary docelowe

Leader+ jest konstruowany wokół trzech działań:

- Działanie 1 – Wspieranie zintegrowanych strategii rozwoju terytorialnego o charakterze pilotażowym, opartych na inicjatywach oddolnych.
- Działanie 2 – Wspieranie współpracy między terytoriami wiejskimi.
- Działanie 3 – Tworzenie sieci kontaktów.

Priorytetowe tematy strategiczne

Tematy strategiczne, określone przez Komisję dla Leader+:

- Najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych, w tym wzmacnianie wartości miejsc;
- Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich;
- Zwiększanie wartości produktów lokalnych, zwłaszcza przez ułatwianie małym jednostkom produkcyjnym dostępu do rynków przez działania kolektywne;
- Wykorzystywanie nowej wiedzy i nowych technologii do zwiększania konkurencyjności produktów i usług na obszarach wiejskich.

Beneficjenci pomocy i kwalifikujące się projekty

Pomoc finansowa w ramach Leader+ jest przyznawana partnerstwom oraz: lokalnym grupom działania (LGD) – zrzeszającym przedstawicieli sektora publicznego i prywatnego oraz instytucji o charakterze niezarobkowym – których celem jest wdrażanie programów rozwoju lokalnego na swoich obszarach. Leader+ ma pomóc mieszkańcom obszarów wiejskich w rozwijaniu długoterminowego potencjału ich regionu. Promuje wdrażanie zintegrowanych, wysokiej jakości i oryginalnych strategii w celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, a także zachęca do współpracy krajowej i ponadnarodowej. Finansowanie jest przyznawane – zgodnie z podejściem selektywnym – ograniczonej liczbie obszarów wiejskich w celu najskuteczniejszego skoncentrowania zasobów Wspólnoty na najbardziej obiecujących strategiach lokalnych. Procedury wyboru są otwarte i szczegółowe.

W ramach każdego programu rozwoju lokalnego finansowane mogą być projekty indywidualne, jeśli są zgodne ze strategią lokalną. Do finansowania w ramach Leader+ kwalifikują się wszystkie projekty kwalifikujące się do finansowania w ramach Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR), Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Na poziomie decyzyjnym LGD partnerzy gospodarczy i społeczni oraz stowarzyszenia muszą stanowić co najmniej 50% partnerstwa lokalnego.

Okres trwania programu

2000–2006

Dotacja wspólnotowa

Całkowity budżet przeznaczony na programy wynosi 5046,5 mln euro, z tego 2106,3 mln euro (2143,5 mln po indeksacji w połowie okresu) pochodzi z Sekcji Orientacji EFOGR, a pozostałą część stanowią wkłady publiczne i prywatne.

